

KONSEKVENsutREDNING

Ny 420 kV Seldalsheia – Stokkelandområdet, ny transformatorstasjon og omlegging av 300 kV transmisjonsnett

---

OPPDRAgSGIVER

Statnett SF

EMNE

Kulturminner og kulturmiljø

DATO: 3. NOVEMBER 2016

DOKUMENTKODE: 128588-TVF-RAP-001 DEL 2

Med mindre annet er skriftlig avtalt, tilhører alle rettigheter til dette dokument Multiconsult.

Innholdet – eller deler av det – må ikke benyttes til andre formål eller av andre enn det som fremgår av avtalen. Multiconsult har intet ansvar hvis dokumentet benyttes i strid med forutsetningene. Med mindre det er avtalt at dokumentet kan kopieres, kan dokumentet ikke kopieres uten tillatelse fra Multiconsult.

Forsida: Eksisterende 300 kV kraftledning forbi Fagrafjell. Foto: P. Bernitz, Multiconsult.

RAPPORT

OPPDRAG	Konsekvensutredning 420 kV Seldalsheia - Stokkelandområdet	DOKUMENTKODE	128588-TVF-RAP-001 DEL 2
EMNE	Kulturminner og kulturmiljø	TILGJENGELIGHET	Åpen
OPPDRAGSGIVER	Statnett SF	OPPDRAGSLEDER	Ragnhild Heimstad
KONTAKTPERSON	Maria Kløverød Lyngstad	SAKSBEHANDLERE	Vigdis Berge og Arnulf Østerdal
		ANSVARLIG ENHET	1085 Multiconsult AS

GENERELT

Denne konsekvensutredningen består av flere deldokumenter. Dette dokumentet utgjør del 2 med konsekvensutredning for fagtema kulturminner og kulturmiljø. Se hoveddel (del 0) for beskrivelse av tiltaket, utbyggingsplanene, forholdet til offentlige planer, verneområder, overordna metodikk samt en oppsummering fra alle fagutredningene.

Del 0: Hoveddel bakgrunn, utbyggingsplaner, forholdet til offentlige planer, verneområder og oppsummering alle fagtema

Del 1: Landskap og INON

Del 2: Kulturminner og kulturmiljø

Del 3: Naturmangfold

Del 4: Naturressurser

Del 5: Forurensning vann og støy

Del 6: Friluftsliv og nærmiljø

Del 7: Reiseliv, verdiskaping og luftfart

SAMMENDRAG

Samlet vurdert er beste alternative linjeinnføring for 420 kV ledning er alternativ 5.X. og X.1 som gir **liten til middels negativ konsekvens (-/-)**. Berører 16 kulturmiljø negativt. Innebærer meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein. Samlet vurdert er dårligste linjeinnføring for ny 420 kV ledning alternativ 2.X og X.2 som gir **stor negativ konsekvens (---)**. Alternativet berører 21 kulturmiljø negativt. Innebærer blant annet meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø ved Skjelbreitjørna, kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.

Størst negative stasjonsplassering er Fagrafjell med **meget stor negativ konsekvens (----)**. Fagrafjell stasjon er plassert i et område med mange automatisk freda kulturminner og er direkte konflikt med to automatisk freda kulturminner. Plassering av stasjonen gjør også at ledningsinnføringen får stor negativ konsekvens for kulturminner og kulturmiljø på Fagrafjell. Samlet vurdert er Helgaland vurdert som beste stasjonsplassering med **liten negativ konsekvens (-)**.

Omlegging av Tonstadledning og Kjellandledning er ulik for de ulike alternative stasjonene. Omlegging til både Fagrafjell og Espeland stasjon får **stor negativ konsekvens (---)**. Mest negative omlegging av dagens 300 kV er til Espeland. For Espeland berører ledningsalternativene kulturmiljø både på Bråstein og Fagrafjell. For Fagrafjell er det kulturmiljøet på Fagrafjell som gir stor negativ konsekvens. Beste alternative omlegging er inn til Bogafjell som gir **ubetydelig konsekvens (0)**.

Samlet er det vurdert at det mest negative tiltaket utgjør Fagrafjell transformatorstasjon med innføringsalternativ 2.X – X.2 for ny 420 kV inkl. omlegging av 300 kV. Dette gir samlet **stor til meget stor negativ konsekvens (---/----)**. Berører 21 kulturmiljø negativt. Innebærer meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø ved Skjelbreitjørna, på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.

Samlet er det vurdert at det minst negative tiltaket utgjør Bogafjell fjellhall med innføringsalternativ 5.X og X.1 inkl. omlegging av 300 kV. Dette gir samlet **liten til middels negativ konsekvens (-/-)**. Berører 16 kulturmiljø negativt. Innebærer meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein. Alternativet er det som er berøre færrest kulturmiljø av alle alternativene og gir minst negativ konsekvens av ledningsalternativene.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
2	Utbyggingsplaner	1
3	Kulturminner og kulturmiljø	11
3.1	Innledning	11
3.2	Metode og datagrunnlag	12
3.3	Områdebeskrivelse og verdivurdering	18
3.4	Omfang og mulige konsekvenser	93
3.5	Oppsummering og rangering	114
3.6	Virkninger i anleggsfasen	118
3.7	Mulige avbøtende tiltak	118
3.8	Potensialvurdering	118
3.9	Oppfølgende undersøkelser	118
4	Referanseliste	119

Vedlegg 2-1 Illustrasjoner kulturmiljø

1 INNLEDNING

Multiconsult ASA har på oppdrag fra Statnett SF utarbeidet konsekvensutredningen for 420 kV Seldalsheia – Stokkelandområdet. Utredningen supplerer opprinnelig konsesjonssøkte 420 kV Lyse – Stølaheia, hvor kraftledningstraséen fra Lysebotn fram til Seldalsheia allerede er utredet i forbindelse med en konsesjonssøknad av 2013. Denne temarapporten utreder konsekvenser for friluftsliv og nærmiljø.

2 UTBYGGINGSPLANER

Planlagte tiltak berører Sandnes, Gjesdal og Time kommuner i Rogaland. Tiltaket innebærer ca. 12-20 km (avhengig av alternativ) ny 420 kV kraftledningstrasé fra Seldalsheia i Sandnes kommune inn til nybygd transformatorstasjon i Stokkelandområdet, også i Sandnes kommune (dels Time kommune for ett av stasjonsalternativene). Se oversiktskart Figur 2-1.

Det legges til grunn at dagens 300 kV kraftledning fra Tonstad i Gjesdal kommune og dagens 300 kV kraftledning fra Kjelland må legges om via ny transformatorstasjon og at eksisterende strekninger av dagens 300 kV kraftledninger vil saneres.

Fire alternative lokaliteter for ny transformatorstasjon i Sandnes og Time kommuner er utredet, samt flere alternative innføringer av 420 kV kraftledningstrasé. Omlegging av 300 kV til hver transformatorstasjon foreligger i ett alternativ for innsløyving av hhv. Tonstad- og Kjellandleidingen. Se Figur 2-2 til Figur 2-3 for kart for alternative transformatorstasjoner inkl. ny 420 kV og omlegging 300 kV. Merk at stasjonsområdene i oversiktskartene kun angir et omtrentlig arealomfang. I Hoveddelens kapittel 2 Figur 2-15 til Figur 2-21 vises arealbruksplaner for stasjonsområdene.

Det foreligger 4 hovedalternativer for innføring av 420 kV kraftledning fra Seldalsheia til Stokkeland, kalt 2.X, 3.X, 4.X og 5.X. Alle disse hovedinnføringene møtes på Espeland og tar derfra noe ulike retninger avhengig av transformatorstasjon. Se oversiktskart alle alternativ i Figur 2-1. Alle hovedalternativene forutsetter at dagens 132 kV Lysebotn - Tronsholen 2 skal rives. I denne konsekvensutredningen vil det si riving fra Seldalsheia til Kråkedal (strekningene fra Lyse til Seldalsheia, og fra Kråkedal til Tronsholen er omtalt i konsekvensutredning fra mai 2013 (Ny 420 kV forbindelse Lyse - Stølaheia) og ikke en del av dette prosjektet.

- Alternativ 2.X følger hovedsakelig dagens trasé langs 132 kV Lysebotn – Tronsholen 2 over Sporaland, Levang og vest for Skjelbreitjørna ned til Espeland. Det er også sett på en variant av 2.X hvor man planlegger parallell 420 kV kraftledning på nordsiden av eksisterende 132 kV kraftledning, omtalt som 2.X.B. Denne forutsetter altså at dagens 132 kV Lyse-Tronsholen 2 blir stående. En kort strekning ved Kråkedal blir bygget om ved alternativ 2.X.B.
- Alternativ 3.X følger dagens trasé langs 132 kV fra Seldalsheia til Levang, hvor den der tar en sørlig retning øst for Skjelbreitjørna og inn til Espeland fra Ur-Eikjeland.
- Alternativ 4.X følger dagens 132 kV kraftledningstrasé et kort stykke før den tar en sørvestlig retning ved Kjerringfjellet mot Kvelvafjellet og inn til Espeland via Stakkeheia og Ur-Eikjeland.
- Alternativ 5.X følger ikke eksisterende trasé som de foregående alternativene, men går i sørvestlig retning fra Grytefjellet på Seldalsheia og mot Håfjellet, innom Gjesdal kommune, hvor den derfra går rett vest mot Espeland over Vardafjellet og Storafjellet.

Fra Espeland foreligger det videre to alternative videreføringer av 420 kV kraftledningstrasé: én i vestlig retning sør for Bråsteinsvatnet (X.1) og en mer sørlig variant som krysser Figgjo og går via Møgedal og inn til Helgaland (X.2).

Dagens 300 kV Tonstad- og Kjellandledning skal legges om via ny transformatorstasjon. For tre av transformatorstasjonene dreier det seg om relativt korte omlegginger på mellom 1 til ca. 2 km. For Espeland transformatorstasjon vil det innebære en omlegging på ca. 26 km over Gjesdal. Eksisterende 300 kV saneres på tilsvarende strekning (dog ikke nødvendigvis tilsvarende antall km). Se Hoveddelen Tabell 2-6 for antall km ny omlagt og sanert strekning. Synlighetskart av utvalgte traséer vises i Hoveddelen Figur 2-6 til 2-11. De ulike kraftledningsalternativene som er aktuelle for de ulike transformatorstasjonene beskrives i det videre for hhv. Espeland, Helgaland, Fagrafjell og Bogafjell fjellhall transformatorstasjoner.

Seldalsheia - Espeland

Til ny transformatorstasjon på Espeland vurderes fire alternative hovedinnføringer av ny 420 kV kraftledningstrasé og ett alternativ for omlegging av eksisterende 300 kV kraftledning fra Tonstad og fra Kjelland med tilhørende sanering av eksisterende kraftledning.

Det aktuelle området for transformatorstasjonstomta ligger i Sandnes kommune, ca. 800 m øst for Bråsteinsvatnet langs Fv. 333 Espelandsveien. Det høyeste punktet inne på stasjonstomta vil være innstrekstativene på ca. 25-30 m. For øvrig er kontrollbygg 4-6 m høye, oppmøtebygg og lager/garasje ca. 7-8 m høyt, og sjaktene ca. 11 m høye.

Permanent adkomst til området blir fra Fv. 333 Espelandsveien med utgangspunkt i eksisterende skogsbilvei. Veien må opprustes og forlenges noe inn til stasjonsområdet. Massedeponier, midlertidig rigg- og anleggsområder samt midlertidig anleggsvei er vist på foreløpig arealbruksplan i Hoveddelen kapittel 2.

Omlagte 300 kV ledninger fra Tonstad/Stokkeland skal føres inn til stasjonen til anviste mastepunkter. Ny 420 kV Lyse ledning føres inn i senter av 420 kV samleskinne fra vest.

Se Figur 2-2 for kart.

Tabell 2-1. Oversikt over 420 kV traséalternativer til Espeland transformatorstasjon og omlegging av dagens 300 kV kraftledninger.

Traséalternativ ny 420 kV Seldalsheia – Espeland transformatorstasjon	
2.X*	Seldalsheia – Espeland
3.X	Seldalsheia – Espeland
4.X	Seldalsheia – Espeland
5.X	Seldalsheia – Espeland
Traséalternativ omlegging 300 kV Tonstad – Espeland – Stokkeland	
T-E	Tonstad - Espeland
E-S 1	Espeland – Stokkeland via Bråsteinsvatnet
Traséalternativ omlegging 300 kV Kjelland – Espeland – Stokkeland	
K-E	Kjelland – Espeland
E-S 2	Espeland – Stokkeland via Møgedal

*2.X inneholder en variant 2.X.B som kommenteres separat

Seldalsheia - Helgaland

Til ny transformatorstasjon på Helgaland vurderes de samme tre alternative innføringer av ny 420 kV kraftledningstrasé som for Espeland. I tillegg splittes traséen i to omtrent ved Voremyra så det totalt blir seks alternative innføringer. Omlegging av eksisterende 300 kV er planlagt i ett alternativ hhv. for Tonstad og Kjelland med tilhørende sanering av eksisterende kraftledning.

Helgaland transformatorstasjon er tenkt plassert ca. to kilometer sørøst for Stokkeland transformatorstasjon mellom Helgalandsnuten og Bråsteinåsen i Sandnes kommune. Permanent adkomstvei til transformatorstasjonen er planlagt etablert fra E39 og fra Kvernelandsveien.

Påkobling av 300 kV ledningstraséer er planlagt på sør- og nordvestsiden av transformatorstasjonen. Fundamenter for endemaster er plassert slik at dette er overensstemmer med retningen for ledningene. Se arealbruksplaner i Hoveddelens kapittel 2.

420 kV ledning Lyse er planlagt inn fra sør til endemast plassert utenfor stasjonsgjerde. 300 kV ledning Stokkeland og Tonstad legges inn vest i apparatanlegget med mulighet for fremtidig supplering med ny Bærheim ledning.

Se Figur 2-3 for kart.

Tabell 2-2. Oversikt over 420 kV traséalternativer til Helgaland transformatorstasjon og omlegging av dagens 300 kV kraftledninger.

Traséalternativ 420 kV Seldalsheia – Helgaland transformatorstasjon	
2.X* og X.1	Seldalsheia - Helgaland via vestsida Skjelbreitjørna (2.X) og Bråsteinsvatnet (X.1)
2.X* og X.2	Seldalsheia - Helgaland via vestsida Skjelbreitjørna (2.X) og Åsland (X.2)
3.X og X.1	Seldalsheia - Helgaland via østside Skjelbreitjørna (3.X) og Bråsteinsvatnet (X.1)
3.X og X.2	Seldalsheia - Helgaland via østside Skjelbreitjørna (3.X) og Åsland (X.2)
4.X og X.1	Seldalsheia - Helgaland via Kråkedal (4.X) og Bråsteinsvatnet (X.1)
4.X og X.2	Seldalsheia - Helgaland via Kråkedal (4.X) og Åsland (X.2)
5.X og X.1	Seldalsheia – Helgaland via Vardafjellet (5.X) og Bråsteinsvatnet (X.1)
5.X og X.2	Seldalsheia – Helgaland via Vardafjellet (5.X) og Åsland (X.2)
Traséalternativ omlegging 300 kV Tonstad – Helgaland – Stokkeland	
T-H	Tonstad - Helgaland
H-S 1	Helgaland – Stokkeland nord
Traséalternativ omlegging 300 kV Kjelland – Helgaland – Stokkeland	
K- H	Kjelland – Helgaland
H- S 2	Helgaland – Stokkeland sør

*2.X inneholder en variant 2.X.B som kommenteres separat

Seldalsheia – Fagrafjell

Til ny transformatorstasjon på Fagrafjell vurderes de samme tre alternative innføringer av ny 420 kV kraftledningstrasé som for Espeland og Helgaland, med en variant av X.2 som går mot vest til Fagrafjell i stedet for inn til Helgaland. Omlegging av eksisterende 300 kV er planlagt i ett alternativ hhv. for Tonstad og Kjelland med tilhørende sanering av eksisterende kraftledning.

Transformatorstasjonen er lokalisert på grensa mellom Sandnes og Time kommuner mellom de to terrengtoppene Sandskallen og Fagrafjell samt tre grustak i drift på vestsida.

Adkomstvei er planlagt i to alternativer: 1) fra Åslandsveien i sør, langs jorde- og skogsmark opp til stasjonsområdet. Det blir noen fyllinger og skjæringer, men endelig utstrekning av skråningsutslag må avvente fremtidige grunnundersøkelser. 2) fra Kvernelandsveien i nordvest via adkomst til eksisterende masseuttak.

Vest for stasjonstomta er det avsatt et areal for deponering av løsmasser. Langs ny adkomstvei mot sør er det satt av et areal for midlertidig massedeponering. Det etableres to riggområder langs ny sørlig adkomstvei for veietablering og tomteopparbeidelse. Riggområder for stasjonen legges innenfor stasjonsområdet. Se arealbruksplaner i Hoveddelens kapittel 2.

Se Figur 2-4 for kart.

Tabell 2-3. Oversikt over 420 kV traséalternativer til Fagrafjell transformatorstasjon og omlegging av dagens 300 kV kraftledninger.

Traséalternativ 420 kV Seldalsheia – Fagrafjell transformatorstasjon	
2.X * og X.2	Seldalsheia - Fagrafjell via vestsida Skjelbreitjørna (2.X) og Åsland (X.2)
3.X og X.2	Seldalsheia - Fagrafjell via østside Skjelbreitjørna (3.X) og Åsland (X.2)
4.X og X.2	Seldalsheia - Fagrafjell via Kråkedal (4.X) og Åsland (X.2)
5.X og X.2	Seldalsheia – Fagrafjell via Vardafjellet (5.X) og Åsland (X.2)
Traséalternativ omlegging 300 kV Tonstad – Fagrafjell – Stokkeland	
T-F	Tonstad - Fagrafjell
F-S 1	Fagrafjell – Stokkeland via Helgalandsfjellet
Traséalternativ omlegging 300 kV Kjelland – Fagrafjell - Stokkeland	
K- F	Kjelland – Fagrafjell
F- S 2	Fagrafjell – Stokkeland via Krossfjell

*2.X inneholder en variant 2.X.B som kommenteres separat

Seldalsheia – Bogafjell fjellhall

Til ny transformatorstasjon i Bogafjell fjellhall vurderes de samme seks alternative innføringer av ny 420 kV kraftledningstrasé som for Helgaland. Eneste forskjellen fra innføring til Helgaland er den siste kilometeren inn til Bogafjell transformatorstasjon. Omlegging av dagens 300 kV transmisjonsnett er planlagt i ett alternativ for hhv. Tonstad og Kjelland med tilhørende sanering av eksisterende kraftledning.

Bogafjell fjellhall er planlagt i Sandnes kommune. Selve stasjonen vil ligge inne i en fjellhall i Bogafjell. Utendørsanlegget vil bestå av muffeanlegg med tilhørende jordkabel til sørøstlig tunnelpåhugg, samt to påhugg på nord og vestsiden av Bogafjell.

Det etableres muffeanlegg på ca. 25 000 m² mellom Bogafjell og Helgalandsnuten i nærheten av tunnelpåhugg sør for stasjonen, for tilknytning av Stokkeland, Tonstad og Lyse ledningene. I tillegg settes det av plass til muffeanlegg for en fremtidig ledning fra Bærheim.

Mellom muffeanlegget og tunnelpåhugget må det etableres jordkabeltraseer. Kablene legges i tett trekant med minst 1,5 meter mellomrom mellom kabelsettene. Dette vil trolig innebære en god del grave og fyllingsarbeid i kabeltraséen for å sikre passende helning på kabeltraséen. Grøftetraséen vil være rundt 1 meter dyp og 10 meter bred. Samlet båndlagt belte langs kabeltraséen blir ca. 40 m på grunn av elektromagnetisk stråling. Byggeforbudsbeltet vil være åpent for ferdsel og bruk. Se Hoveddelens kapittel 2 for arealbruksplaner.

Det er satt av plass til muffeanlegg med standard Statnett innstrekkestativ med en høyde på ca. 25-30 m.

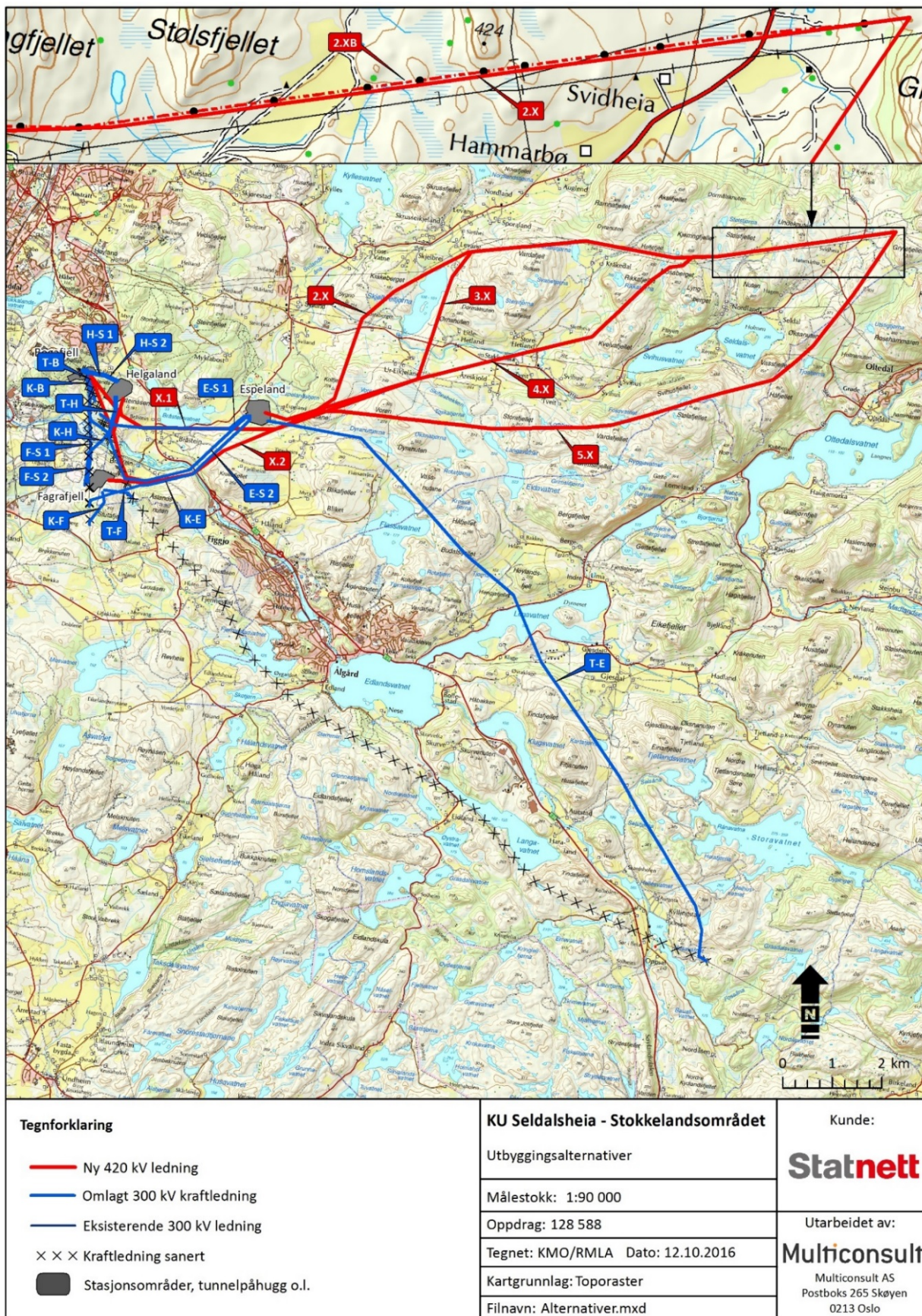
Se Figur 2-5 for kart.

Tabell 2-4. Oversikt over 420 kV traséalternativer til Bogafjell fjellhall transformatorstasjon og omlegging av dagens 300 kV kraftledninger.

Traséalternativ 420 kV Seldalsheia – Bogafjell transformatorstasjon	
2.X* og X.1	Seldalsheia – Bogafjell fjellhall via vestsida Skjelbreitjørna (2.X) og Bråsteinsvatnet (X.1)
2.X* og X.2	Seldalsheia - Bogafjell fjellhall via vestsida Skjelbreitjørna (2.X) og Åsland (X.2)
3.X og X.1	Seldalsheia - Bogafjell fjellhall via østside Skjelbreitjørna (3.X) og Bråsteinsvatnet (X.1)
3.X og X.2	Seldalsheia - Bogafjell fjellhall via østside Skjelbreitjørna (3.X) og Åsland (X.2)
4.X og X.1	Seldalsheia - Bogafjell fjellhall via Kråkedal (4.X) og Bråsteinsvatnet (X.1)
4.X og X.2	Seldalsheia - Bogafjell fjellhall via Kråkedal (4.X) og Åsland (X.2)
5.X og X.1	Seldalsheia- Fagrafjell via Vardafjellet (5.X) og Bråsteinsvatnet (X.1)
5.X og X.2	Seldalsheia – Fagrafjell via Vardafjellet (5.X) og Åsland (X.2)
Traséalternativ omlegging 300 kV Tonstad – Bogafjell – Stokkeland	
T-B	Tonstad - Bogafjell
B-S 1	Bogafjell – Stokkeland nord
Traséalternativ omlegging 300 kV Kjelland – Bogafjell - Stokkeland	
K- B	Kjelland – Bogafjell
B- S 2	Bogafjell – Stokkeland sør

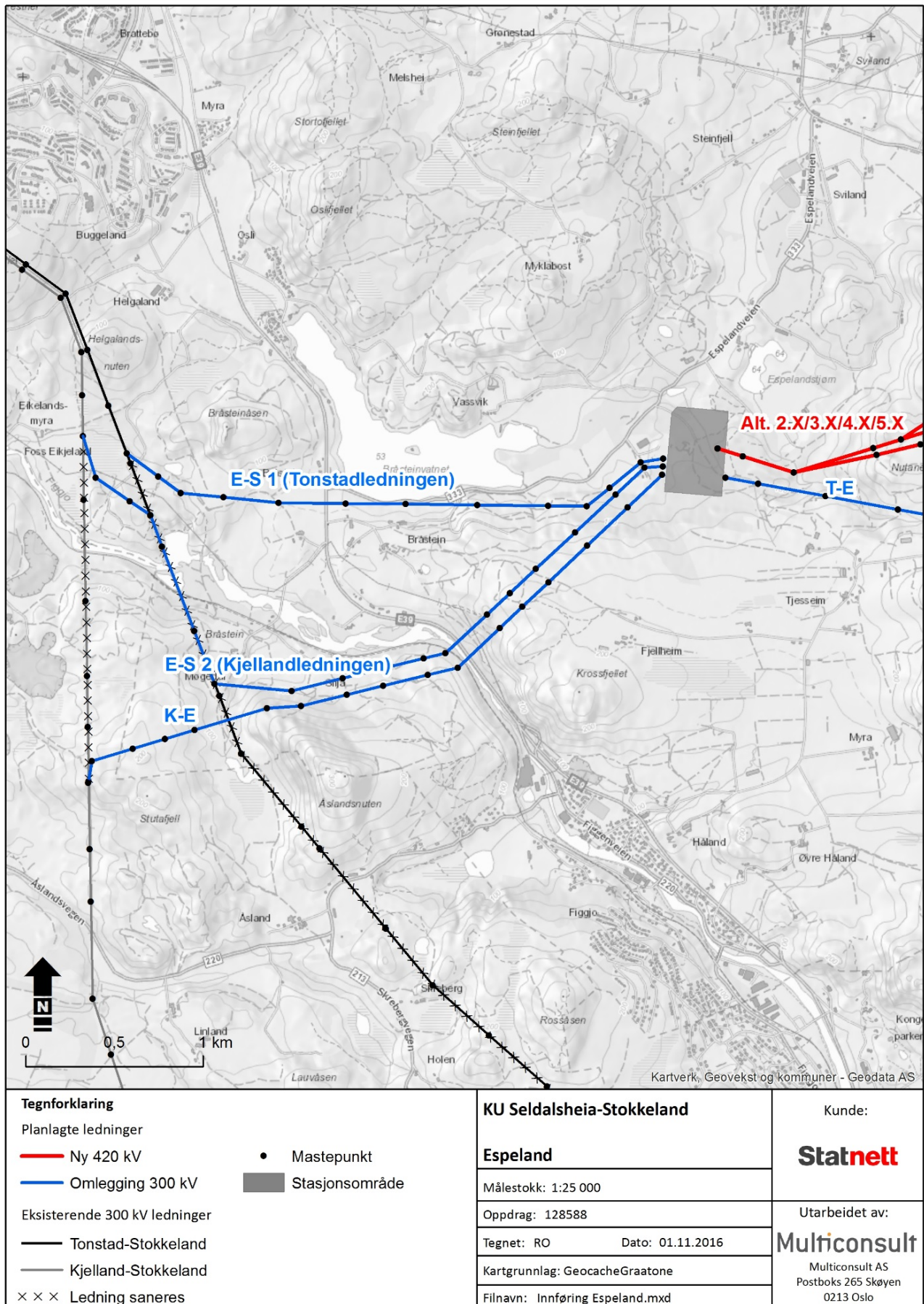
*2.X inneholder en variant 2.X.B som kommenteres separat

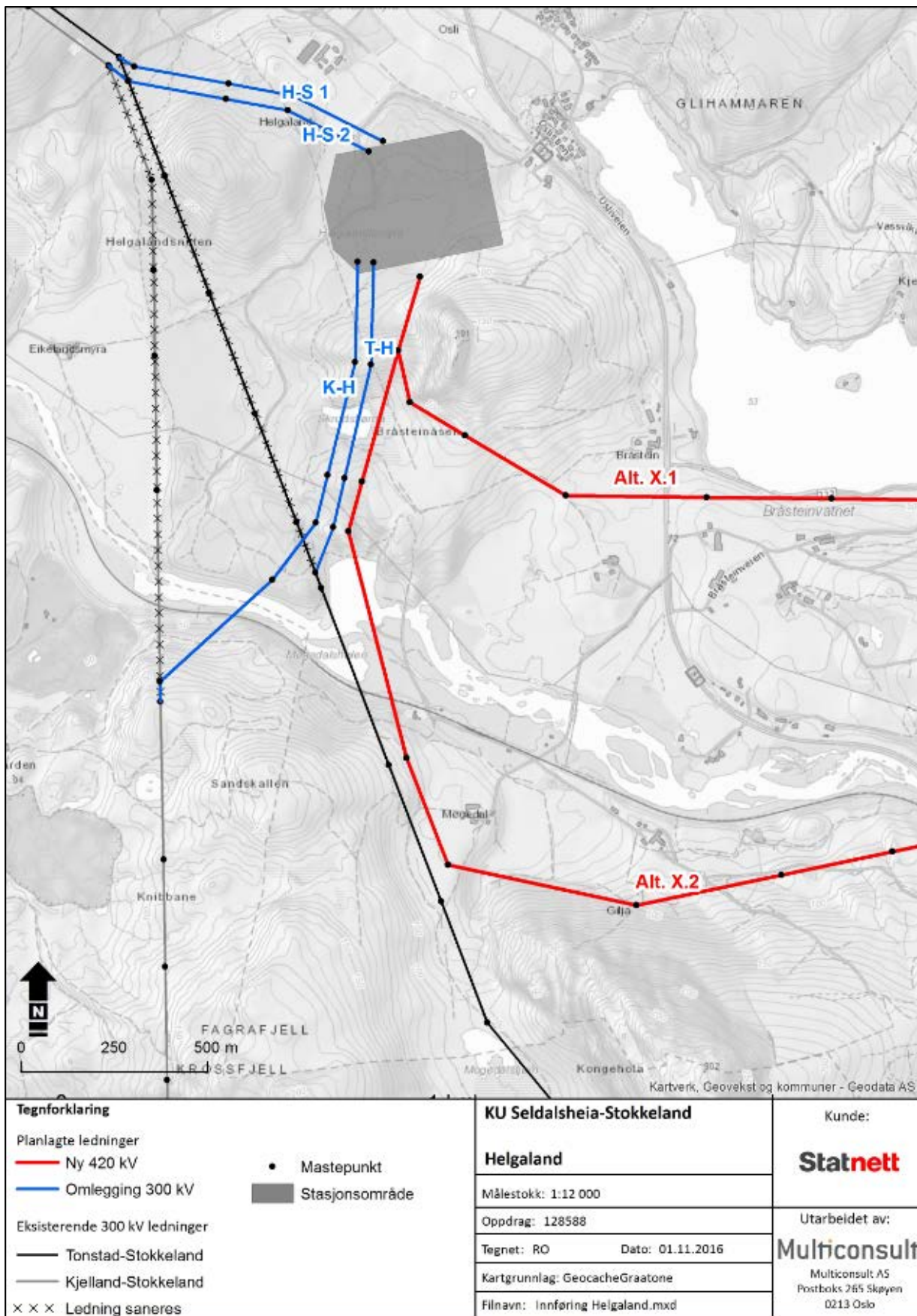

Figur 2-1. Alternative traséer for ny 420 kV kraftledning (i rødt) mellom Seldalsheia i øst og Stokkeland i vest. Fire alternative transformatorstasjoner er avtegnet i grått (Espeland, Helgaland, Fagraftjell og Bograftjell fjellhall) samt alternativer for omlegging av dagens 300 kV kraftledning fra Tonstad- og Kjellandledningene (i blått). Sanerte strekninger vises med kryss (avhenger av transformatorstasjon).

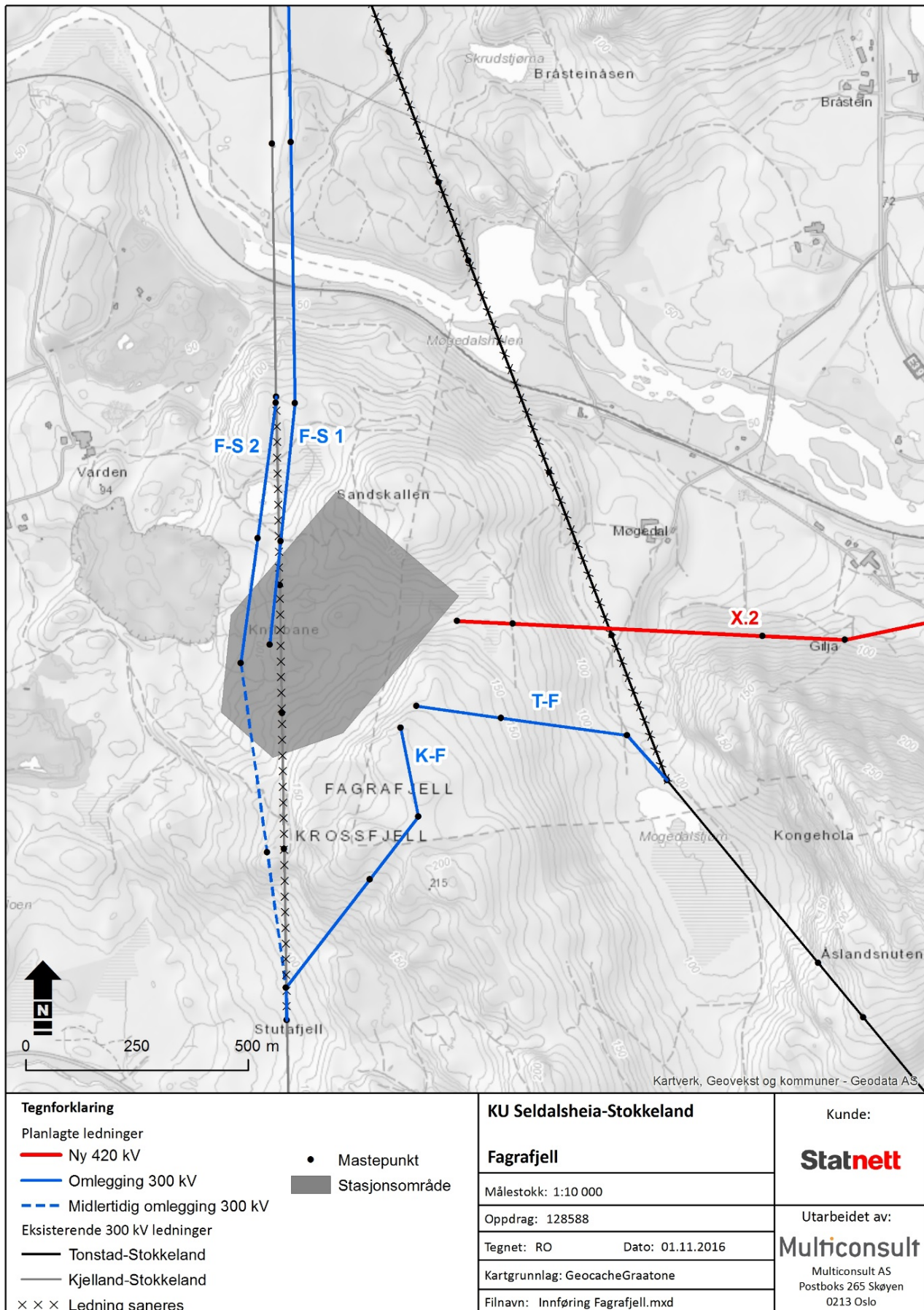

Figur 2-2. Kart over planlagt tiltak tilknyttet Espeland transformatorstasjon med tilhørende alternative innføringer av ny 420 kV kraftledningstrasé fra Seldalsheia – Espeland samt traséer for omlegging av eksisterende 300 kV.

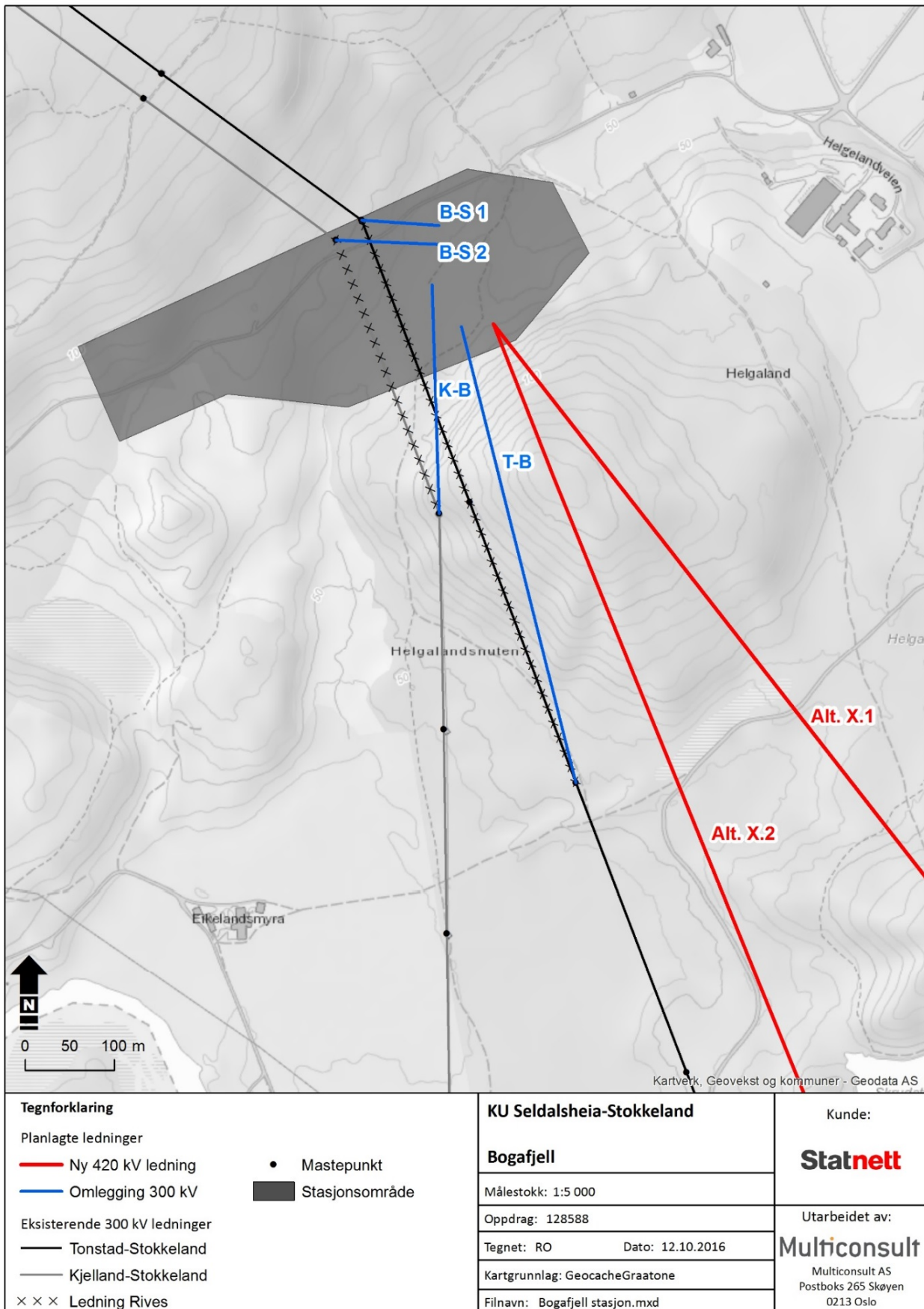

Figur 2-3. Kart over planlagt tiltak tilknyttet Helgaland transformatorstasjon med tilhørende alternative innføringer av ny 420 kV kraftledningstrasé fra Seldalsheia – Helgaland samt planlagt trasé for omlegging av eksisterende 300 kV kraftledninger.

Figur 2-4. Kart over planlagt tiltak tilknyttet Fagrafjell transformatorstasjon med tilhørende alternative innføringer av ny 420 kV kraftledningstrasé fra Seldalsheia – Fagrafjell samt planlagte traséer for omlegging av eksisterende 300 kV kraftledninger.

Figur 2-5. Kart over planlagt tiltak tilknyttet Bogafjell fjellhall transformatorstasjon med tilhørende alternative innføringer av ny 420 kV kraftledningstrasé fra Seldalsheia – Bogafjell fjellhall samt planlagte traséer for omlegging av eksisterende 300 kV kraftledninger.

3 KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

3.1 Innledning

3.1.1 Avgrensing av fagområdet

Kulturminner som utredningstema omfatter freda kulturminner (automatisk freda, vedtaksfreda og forskriftsfreda), nyere tids kulturminner og kulturmiljø i planområdet. Det er innhentet informasjon om kulturminner og kulturmiljø som kan komme i konflikt med utbyggingsplanene. Ved videre utforming av planen bør det tas hensyn til kulturminner og kulturmiljø.

Kulturminneloven § 2 definerer kulturminne som «alle spor etter menneskelig aktivitet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til». Dette kan være bygninger, boplasser, gravminner, dyrkingslag, fangstanlegg, jernvinneanlegg, kirker og kultsteder og rester av middelalderbyer. Med kulturmiljø menes områder der ett eller flere kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. Kulturmiljø favner sammenhengene kulturminnene inngår i, og er viktig for deres verdi som kulturminne.

Det er en nær forbindelse mellom kulturmiljø og landskapstype. Kulturlandskap er landskap som er preget av menneskelig bruk og virksomhet. Det brukes særlig ofte om jordbrukslandskapet. I utredningsområdet er det bl.a. større områder med kulturlandskapstypen, kystlynghei. Kystlynghei er heipregede og i hovedsak trebare områder dominert av dvergbusker, særlig røsslyng som er formet gjennom rydding og beiting gjennom mange tusen år. En finner kystlynghei fra nord i Portugal til Lofoten i Nord-Norge. Etableringen av kystlyngheia startet i Norge allerede i yngre steinalder, men det var først i eldre jernalder og utover at den store ekspansjonen av kystlyngheia fant sted. Kystlyngheia hadde sin største utbredelse i Norge på 1800-tallet. Kystlyngheia var en integrert del av gårdens produksjonsområde, med driftsformer som helårsbeite og lyngsviing som hindret tilvekst av skog.¹ Registrerte områder med kystlynghei er vurdert i delrapport 3 Naturmangfold samt omtalt i delrapport 1 Landskap og blir ikke videre utredet under fagtema kulturminner og kulturmiljø.

I utredningen skilles det mellom automatisk freda kulturminner (kulturminner fra forhistorisk tid – fornminne) og nyere tids kulturminner (etterreformatoriske kulturminner). Alle faste kulturminner, kjente og ukjente, som er fra tiden før 1537 (reformasjonen), stående byggverk med erklært opprinnelse fra før 1649 og samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk freda etter kulturminneloven § 4. Skipsfunn eldre enn 100 år er vernet etter § 14 i kulturminneloven. Automatisk fredning gjelder selve kulturminnet og en sikringssone på minst fem meter omkring det, inntil rette forvaltningsmyndighet har bestemt noe annet. Kulturminner fra nyere tid kan fredes etter vedtak. At et kulturminne er freda betyr at det er underlagt kulturminneloven. Fredning blir vedtatt av staten ved Riksantikvaren, og gir kulturminnet et sterkt vern. Nyere tids kulturminner kan også gis vern gjennom plan- og bygningsloven, gjennom regulering til hensynssoner eller ved oppretting av verneområder hvor også vern av kulturminner inngår. Ikke alle kulturminner skal eller kan vernes, det er mangfoldet av kulturminner og et representativt utvalg av disse som blir prioritert for vern. Grunnlaget for å verne kulturminner og kulturmiljø er at de har verdi som kilde til kunnskap, som grunnlag for opplevelse og som ressurs for bruk.

Rogaland fylkeskommune er forvaltningsmyndighet etter kulturminneloven i det aktuelle planområdet. Fylkeskommunen har i tillegg til de delegerte statlige oppgavene etter kulturminneloven ansvar som regionalt mynde og et overordnet ansvar for nyere tids kulturminner. I dispensasjonssaker som gjelder

¹ Kystlyngheiene i Norge – Kunnskapsstatus og beskrivelse av 23 referanseområder. Rapport M23-2013. Miljødirektoratet; Faggrunnlag for kystlynghei. Direktoratet for Naturforvaltning.

kulturminneloven er Riksantikvarens rette myndighet. Sandnes, Time og Gjesdal kommuner har ett eget ansvar for forvaltning av kulturminner som myndighet etter plan- og bygningsloven.

3.1.2 Hensikten med temautredningen

Hovedmålet med konsekvensutredningen for fagtema kulturminner og kulturmiljø er å skaffe kunnskap om viktige kulturhistoriske verdier i tiltaks- og influensområde slik at dette kan legges til grunn ved behandling av konsesjonssaken.

3.1.3 Nasjonale, regionale og lokale mål og retningslinjer

Til grunn for alternativerarbeid i forvaltning av kulturminner og kulturmiljø ligger formålsparagrafen § 1 i kulturminneloven av 9. juni 1978:

«Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet».

Stortingsmelding nr. 16 (2004-2005) «Leve med kulturminner» er retningsgivende for kulturminneforvaltningen i Norge. Utredningen inneholder vurderinger og formuleringer av verdigrunnlag, mål og strategier for kulturminnepolitikken. Stortingsmelding nr. 35 (2012-2013) «Framtid med fotfeste» er en statusoppdatering og tydeliggjøring av utfordringer for å nå målene satt i «Leve med kulturminner». De samme målsettingene gjelder også på regionalt og kommunalt nivå. Rogaland fylkeskommune vedtok i 2015 «Regional kulturplan for Rogaland 2015-2025» som bl.a. skal bidra til en god forvaltning av fylkets nasjonale og regionale kultur- og naturarv og skape grunnlag for innsikt og forståelse for egen historie og identitet. Sandnes, Time og Gjesdal kommune har kommunedelplan for kulturminner, vedtatt i henholdsvis 2006, 2008 og 2012. Planene er et styringsverktøy for en forutsigbar og langsiktig kulturminneforvaltning i kommunene og skal fremme kunnskap om kulturminnene og verdien disse har. Planene omtaler verdifulle lokale kulturminner ut fra kjent kunnskap.

3.2 Metode og datagrunnlag

3.2.1 Generelt

Utredningen er en sammenfatning av de opplysninger det er offentlig tilgjengelig på om kjente kulturminner og kulturmiljø i tiltaks- og influensområdet. Det er i mai og august 2016 foretatt befaringer i området av arkeolog.

Det er definert 52 kulturmiljø som er vurdert hver for seg ut fra verdi, omfang (tiltakets virkning) og konsekvens. Når det gjelder detaljeringsgrad er dette tilpasset det behovet som gjelder den planlagte utbyggingen. Det er de store linjene som er forsøkt risset opp og detaljer er tatt med der hvor det er sett som nødvendig. Alle større objekter av betydning er tatt med, enkeltliggende SEFRAK-bygninger, kulturminner med uavklart vernestatus og gjenstandsfunn fra forhistorisk tid i influensområdene vil kunne være utelatt.

Det er registrert 16 større og mindre områder med kystlynghei som blir berørt av alternative kraftledninger. Registrerte områder med kystlynghei er vurdert i delrapport 3 Naturmangfold samt omtalt i delrapport 1 Landskap.

Det er utarbeidet temakart for hele strekningen som viser geografisk plassering av de 52 kulturmiljøene, samt områdenes verdi.

Metodisk bygger konsekvensutredningen på Statens vegvesen håndbok V712 (Statens vegvesen 2014 versjon 1.1). Trinn 1 i en konsekvensutredning er kartlegging og vurdering av verdier, trinn 2 er omfangsvurdering og

trinn 3 er konsekvensvurderingen. Retningslinjer i Riksantikvarens veileder (rapport nr. 31-2003) om «Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar» har vært veiledende i de fagvurderingene som er gjort samt at NVE sin veileder 2/2004 «Hensynet til kulturminner og kulturmiljøer ved etablering av energi- og vassdragsanlegg» har vært veiledende i utredningsprosessen.

3.2.2 Verdikriterier

Metodikken etter håndbok V712 medfører at man skal vurdere og grunngi den kulturhistoriske verdien til de ulike kulturminnene og kulturmiljøene de inngår i. Kjente kulturminner og kulturmiljø er kort beskrevet og deretter gitt en verdi basert på kriterier etter Håndbok V712 (jf. Tabell 3-1). De enkelte kulturminnene er kort beskrevet og kulturmiljøene har fått en samlet verdisetting. Når det gjelder definisjonen av kulturmiljø er dette tilpasset utredningen. Det er forsøkt å se sammenhenger og kulturmiljø er definert på en hensiktsmessig måte slik at verdivurderingene er riktige og ikke utelater vesentlig objekt.

Kulturminneloven gir en vid definisjon av hva som er kulturminne og kulturmiljø. I forvaltningen av kulturminner blir det lagt vekt på at mangfoldet av kulturmiljø og kulturminner skal tas vare på, og at et representativt utvalg skal prioriteres for vern. Det skal legges vekt på kulturhistoriske sammenhenger framfor enkeltobjekt.

Grunnlaget for å verne kulturminner og kulturmiljø er at de har verdi som kilder til kunnskap, som grunnlag for opplevelse og som ressurs for bruk. Ved vurdering av kulturminnet sin kunnskapsverdi skal representativitet, sammenheng/miljø, autenticitet og fysisk tilstand vurderes. Mennesker opplever kulturminne og kulturmiljø på hver sin måte. Opplevelser henger blant annet sammen med kunnskap, holdninger og tilknytning til stedet. Kulturminnene er med på å vise kontinuitet og endring i det fysiske miljøet og gir stedet karakter.

Mange kulturminne og kulturmiljø er i daglig bruk, og har på denne måten verdi som bruksressurs i seg selv. I forbindelse med friluftsliv og turisme inngår kulturminnene som en del av opplevelsene, og kan på denne måten ha pedagogisk verdi. Kulturminnene er med andre ord en indirekte ressurs som kan gi grunnlag for næringsutvikling.

De ulike kriteriene knyttet til vurderingen av kunnskaps- og opplevelsesverdier kan ofte overlappe hverandre. Hvilke kriterium som det blir lagt mest vekt på er derfor avhengig av de aktuelle kulturminnene og kulturmiljøene. Kunnskapsverdiene blir vektlagt ved vurderinger av nasjonale interesser. Verdivurderingen er holdt på et generelt nivå. Fornminner er automatisk freda etter kulturminneloven, og har sammen med vedtaksfreda og forskriftsfreda kulturminner per definisjon stor verdi.

Tabell 3-1. Kriterier for verdisetting av kulturminner og kulturmiljø fra Statens vegvesens Håndbok V712.

	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Fornminner/ samiske kulturminner (automatisk fredet)	Vanlig forekommende enkeltobjekter ute av opprinnelig kontekst	Representativ for epoken/ funksjonen og inngår i en kontekst Steder det knytter seg tro/ tradisjon til	Sjeldent eller spesielt godt eksempel på epoken/funksjonen og inngår i en viktig kontekst Steder av regional eller nasjonal betydning som det er knyttet tro/tradisjon til
Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene (gårdsmiljøer/ fiskebruk/ småbruk og lignende)	Miljøet inngår i en lokal sammenheng men ligger ikke i opprinnelig kontekst Bygningsmiljøet er vanlig forekommende eller inneholder bygninger som bryter med tunformen Inneholder bygninger av begrenset kulturhistorisk/ arkitektonisk betydning	Miljøet er viktig i en regional sammenheng Enhetlig bygningsmiljø som er representativt for regionen, men ikke lenger vanlig og hvor tunformen er bevart. Inneholder bygninger med kulturhistorisk/arkitektonisk betydning	Miljøet er viktig i nasjonal sammenheng Bygningsmiljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken/ funksjonen og hvor tunformen er bevart Inneholder bygninger med stor kulturhistorisk/ arkitektonisk betydning
Kulturlandskap	Kulturlandskap med få kulturhistoriske spor	Kulturlandskap som inneholder flere kulturhistoriske spor som ligger i en kontekst	Sjeldent/ godt bevart kulturlandskap av nasjonal betydning
Kulturmiljøer i tettbygde områder (bymiljøer, tettsteder etc.)	Miljøet er vanlig forekommende eller er fragmentert Inneholder bygninger som har begrenset kulturhistorisk betydning	Enhetlig miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig Inneholder bygninger med arkitektoniske kvaliteter og/ eller kulturhistorisk betydning	Enhetlig miljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken. Inneholder bygninger med spesielt store arkitektoniske kvaliteter og/eller av svært stor kulturhistorisk betydning
Tekniske og industrielle kulturmiljøer	Miljøet er vanlig forekommende og ligger ute av kontekst Inneholder konstruksjoner uten spesielle arkitektoniske kvaliteter	Miljøet er representativt for epoken og ligger i opprinnelig kontekst Inneholder konstruksjoner med arkitektoniske kvaliteter	Miljøet er sjeldent og et spesielt godt eksempel på epoken og inngår i en viktig kontekst Inneholder konstruksjoner med spesielt store arkitektoniske kvaliteter
Andre kulturmiljøer (enkelbygninger, kirker, parker og lignende)	Miljøet er vanlig forekommende og/ eller fragmentert Bygninger uten spesielle kvaliteter	Miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig Inneholder bygninger/objekter med arkitektoniske/kunstneriske kvaliteter	Miljø som er sjeldent og/ eller et særlig godt eksempel på epoken. Bygninger/objekter med svært høy arkitektonisk/ kunstnerisk kvalitet

3.2.3 Omfangskriterier

Omfangsvurderingene er et uttrykk for hvor store negative eller positive endringer det aktuelle tiltaket vil medføre for det enkelte området. Omfanget vurderes i forhold til alternativ 0. For fastsettelse av et tiltaks omfang må en vurdere på hvilken måte og i hvilken grad kulturmiljøer endres som følge av tiltaket, eksempelvis på hvilken måte tiltaket vil endre historiske strukturer.

Størst negativt omfang blir det selvsagt dersom et tiltak medfører direkte inngrep i et kulturminne, men også indirekte påvirkning som visuelle virkninger kan medføre betydelig negativt omfang. Med økende avstand vil de visuelle virkningene gå fra å være betydelige til å bli marginale, fra dominerende til ubetydelige. Fjernvirkningseffekten vil gradvis avta og på større avstander vil virkningen som regel være meget liten.

For at det skal være håndterlig for vurdering av omfang og konsekvens er veiledende kriterier lagt til grunn (etter Berg 1996):

- Nærføringssone inntil 3 x mastehøyde
- Nærvirkningssone inntil 10 x mastehøyde
- Fjernvirkningssone inntil 20 x mastehøyde
- Visuell siktbarhetssone inntil 4 km

Det er noe ulik høyde på mastene på et linjestrekk alt etter terreng og avstand mellom mastene. Det er også en forskjell på høydene på mastene til en 420 kV-ledning og en 300 kV-ledning. En har her valgt å holde maks mastehøyde på inntil 40 meter, jf. kapittel 2.2 i hoveddel. På bakgrunn av ovenfor nevnte kriterier er veiledende avstandssone satt ut i fra maksimum mastehøyde. Avstandssonene er kun veiledende for vurdering av omfang og konsekvens. Disse må også vurderes kvalitativt. Et kulturminne som ligger i selve tiltaksområdet vil følgelig ha større omfang og konsekvens enn et som ligger utenfor.

Tabell 3-2. Avstandskriterier for vurdering av omfang og konsekvens.

Avstandssone	Avstander	Omfang - negativt	Konsekvens - negativ
Nærføringssone	0 – 120 meter	Stort	Middels – Stor
Nærvirkningssone	120 – 400 meter	Middels	Middels
Fjernvirkningssone	400 – 800 meter	Lite	Liten
Visuell siktbarhetssone	>800 meter	Lite - Ubetydelig	Liten - ubetydelig

3.2.4 Konsekvenser

Del tre av konsekvensutredningen består av å kombinere verdien i området med omfanget av tiltakene for å få den samlede konsekvensutredningen. Konsekvenser er de fordeler og ulemper tiltaket medfører i forhold til 0-alternativet.

Den samlede konsekvensen vurderes langs en glidende skala fra svært negativ konsekvens til svært positiv konsekvens. Grunnlaget for å vurdere verdi og konsekvens framgår av konsekvensviften, jf. figur 5-4 i hoveddel.

3.2.5 Definisjon av tiltaks- og influensområdet

Tiltaksområdet består av alle områder som blir direkte påvirket av arealbeslag ved planlagt utbygging, for eksempel kraftledning, anleggsveier, deponi og riggområder som er kjent på dette tidspunktet. Mastene til luftledning legger direkte beslag på et område på mellom ca. 55-130 m². I tillegg er det et ryddebelte i områder som normalt er ca. 40 meter. Det er her definert en korridor på 40 meter som tiltaksområdet for luftledning, for transformatorstasjoner er selve tiltaksområdet som vist i kart, jf. kapittel 2.2 og 2.3. i hoveddel.

Influensområdet er det området som tiltaket virker inn på, fra de direkte konsekvensene tiltaket har i form av fysiske inngrep i tiltaksområdet til indirekte konsekvenser i form av visuell påvirkning. Influensområdet blir påvirket blant annet av tiltakets lokalisering og utforming, visuelle sammenhenger, vegetasjon og landskap. I teorien er influensområdet alle områder der ledningen er synlig fra. For at vurderingen av de visuelle virkningene skal være relevante og håndterlige er avstandskriterier benyttet (se Kapittel 3.2.3 og Tabell 3-2).

I denne utredningen er influensområdet definert som alt areal innenfor 1 km avstand fra omsøkte traséer, dvs. at alle registrerte kulturminner innenfor dette området er med i vurderingen. Enkeltstående SEFRAK-bygg og andre kulturminner vil kunne være utelatt. På avstander som er større enn 1 km og er det kun særlige viktige og verdifulle kulturminner som er omtalt. Det er også brukt synlighetskart i vurderingen, slik at der kraftledningen ikke er synlig, men ligger nærmere enn 1 kilometer er kulturminner ikke tatt med i vurderingen. Avstand større enn 1 km vurderes den visuelle tilleggsbelastningen og andre mulige effekter/virkninger som følge av tiltakene som så små at det ikke har vesentlig betydning for temaet som utredes.

3.2.6 Datagrunnlag

Utredningen omfatter en sammenfatning av opplysninger om kulturminner og kulturmiljø som er offentlig tilgjengelig. Kartleggingen av kulturminner i utredningen er basert på registreringer i Riksantikvarens sin kulturminnedatabase Askeladden, Universitetenes arkeologiske gjenstandsdatabase Unimus og bygningsregisteret SEFRAK. Vi har i tillegg fått oversendt 130 uavklarte lokaliteter fra Rogaland fylkeskommune som kan være automatisk freda kulturminner. Dette er lokaliteter som er registrert med LIDAR² hvor en har sammenholdt dette med flyfoto og arkeologer fra Rogaland fylkeskommune har vurdert dette til å være kulturminner. Ingen av lokalitetene er kontrollregistrert og er derfor ikke lagt inn i Askeladden. Lokalitetene er omtalt under de enkelte kulturmiljø, men er ikke tatt med i verdivurderingen. Etter opplysning fra Malin Kristin Aasbø i Rogaland fylkeskommune er de fleste lokalitetene rydningsrøyser, gravrøyser eller stakktufter³. Det er brukt skriftlige kilder som bygdebøker, registreringsrapporter og kommunenes kulturminnevernplaner. Vi har vært i kontakt med kulturminneforvaltningen i Rogaland fylkeskommune og det er også foretatt befaringsplanarbeid i planområdet.

Alle registrerte automatisk freda kulturminner skal være lagt inn i databasen Askeladden. Databasen er tilgjengelig for forvaltning og andre som jobber med utredningsarbeid og arealplanlegging. Kartfesting og registrering av automatisk freda kulturminner vil aldri bli helt fullstendig. Man regner med at bare om lag 10 % av alle slike kulturminner er kjent. De resterende er ikke synlige eller lite synlige på markoverflaten og er ikke registrert. Potensialet for nye funn av automatisk freda kulturminner er vurdert ved synfaring og på bakgrunn av tilgjengelig informasjon fra databasen Askeladden, LIDAR-data og skriftlige kilder. Rogaland fylkeskommune har vurdert at det er behov for § 9 undersøkelser etter kulturminneloven i tiltaksområdet. Askeladden blir kontinuerlig oppdatert, det er likevel slik at enkelte automatisk freda kulturminner som er

² LIDAR er en optisk fjernmålingsteknikk som brukes til å måle fysiske objekts posisjon. Luftbåren LIDAR-scanning brukes til å lage høyoppløselige kart. Sammenholdt med flyfoto kan dette brukes av arkeologer til å påvise kulturminner.

³ Stakktufter er rektangulære eller ovale forhøyinger med ei grøft rundt, her tørket en slått fra marginale utmarksområder.

fjernet enten ved utgraving eller annen aktivitet ikke har oppdatert status. Det er også et stort antall kulturminner som har uavklart vernestatus. Det er Rogaland fylkeskommune som har myndighet til å avgjøre om et kulturminne er automatisk freda eller ikke. Dette vil de avgjøre gjennom § 9 registreringene i planområdet. Der hvor det er opplagt at kulturminnet er fjernet ved at området er helt nedbygd er disse kulturminnene ikke tatt med i utredningen. Dette gjelder både kulturminner som har status automatisk freda og uavklart vernestatus. Der hvor de inngår i et kulturmiljø er dette kommentert. Når det gjelder vurdering av potensial for funn av automatisk freda kulturminner er alle registrerte kulturminner uavhengig av vernestatus med i vurderingen

Et stort antall bygninger bygd før 1900 er registrert i SEFRAK som er et landsdekkende register over eldre bygninger og andre kulturminner. SEFRAK-registreringene er ikke fullstendige og er heller ikke oppdatert, slik at enkelte bygninger kan være fjernet. Disse er utelatt fra vurderingen, om de inngår i et kulturmiljø er dette kommentert. At en bygning er registrert i SEFRAK gir ikke vernestatus, det innebærer heller ikke spesielle restriksjoner for hva som kan gjøres med en bygning. En oppføring i SEFRAK er imidlertid et varsel om at det bør gjøres en vurdering av verneverdien før man eventuelt gir løyve til å rive eller endre objektet. For bygninger som er eldre enn 1850 (rød trekant på kartet) er det lovfestet at en slik vurdering av verneverdi må gjøres før en søknad om å bygge eller å rive blir avgjort, jf. § 25 kulturminneloven. Rogaland fylkeskommune har foretatt en evaluering av de SEFRAK-registrerte objektenes verneverdi i etterkant av registreringen i SEFRAK. Objektene er delt inn i tre kategorier etter kulturhistorisk verdi; A-, B- og C- objekt. A-objekt har stor kulturhistorisk verdi med fredningspotensial (vedtaksfredning). B-objekt har verdi som gjør de aktuelle å bevare ved regulering til hensynssoner etter plan- og bygningsloven. C-objekt har verdi som gjør at de behandles etter gjeldene bestemmelser i plan- og bygningsloven. I tillegg har Sandnes, Time og Gjesdal kommuner vurdert og prioritert kulturminner i sine kulturminneplaner⁴.

Denne utredningen er basert på følgende informasjon:

- Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase <https://askeladden.ra.no/>
- SEFRAK, register over nyere tids kulturminner (bygninger og andre kulturminner bygd før 1900) <http://www.miljostatus.no/kart/> eller <http://www.temakart-rogaland.no/>
- Unimus, Universitetenes arkeologiske gjenstandsdatabase <http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>
- Bygdebøker, rapporter, kulturminneplaner og andre skriftlige kilder
- Kontakt med Rogaland Fylkeskommune v/Malin Åsebø og Guro Skjelstad
- Befaring gjennomført av arkeolog i april og august 2016

Datagrunnlaget vurderes som godt (2).

⁴ «Vel bevart i Sandnes?» Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer i Sandnes 2005-2017; «Med fortid og nåtid – Inn i framtida» Kulturminneplan i Time kommune 2008-2019; «Kulturminner i Gjesdal» Kulturminneplan for Gjesdal kommune 2012-2020.

3.3 Områdebeskrivelse og verdivurdering

3.3.1 Kulturhistorisk utvikling

Forhistorie og middelalder

Jæren ligger åpent mot Nordsjøen i vest og strekker seg fra Boknafjorden i nord til Dalane i sør. Det er lite stigning fra havet og opp til heiene i øst, men landskapet blir gradvis mer kupert her. Navnet Jæren kommer av det norrøne *jaðarr* som betyr rand/kant – kanten mot havet.

Jæren ble tidlig isfritt, nyere forskning indikerer at fastlandet fra Stavanger til Haugesund ble isfritt allerede for 16 000 år siden og at iskanten raskt trakk seg tilbake innover fjordene.⁵ De første menneskene som kom til Jæren var fangstfolk som drev med jakt, fiske og sinking. Det er svært trolig at disse menneskene utnyttet store områder og stadig var på flyttefot. De eldste boplassene finner en ute langs kysten og på høyfjellet i Rogaland. Boplassene i første del av eldre steinalder (mesolitikum) er små og det antas at alle boplassene ved kysten har ligget nær datidens strand. De mellom- og senmesolittiske boplassene har en noe større utbredelse, men er mest vanlig i ytre strøk. Mange lokaliteter viser en sterkt tilknytning til fiskerike tidevannsstrømmer og har sannsynlig vært delvis permanente oppholdssteder over lang tid.⁶

Yngre steinalder (neolitikum) var en brytingstid hvor gradvis jordbruk overtok som hovederhverv. De første jordbrukerne slo seg ned på lettdrevet og selvdrenerende morenejord nær vann, som var godt egnet for jordbruk. Dyrking av korn og husdyrhold førte til at menneskene ble mer bofaste. Mye tyder på at det tidlige jordbruket var kombinert med jakt og fangst. I den siste fasen av yngre steinalder slo jordbruket med fast bosetning, husdyrhold og korndyrking gjennom og hadde ved begynnelsen av eldre bronsealder nådd utover store deler av landet.⁷ Jæren, Ryfylkeøyene, Karmøy og del av Sunnhordland skiller seg fra resten av kysten på Vestlandet med særlig godt jordbruksland. Formingen av kystlyngheien i Rogaland startet allerede i yngre steinalder, og over store deler av Jæren var den etablert allerede i yngre bronsealder.⁸ I siste del av yngre steinalder og eldre bronsealder er det ikke mulig å skille Jæren fra nordlige Jylland når det gjelder gjenstandsfunn, gravskikk og bosetning. Området har en sterk tilknytning til den felles nordiske jordbrukskulturen i Sør-Skandinavia.⁹ Det er registrert flere boplasser datert til steinalder langs Figgjoelva ved Bråstein. Det er gjort et stort antall gjenstandsfunn fra både eldre og yngre steinalder i området, bl.a. er det funnet en rekke flintdolker i Sandnes, Time og Gjesdal.¹⁰ Flintdolkene er fra siste del av yngre steinalder og eldre bronsealder og var importert fra Danmark. De er tolket å være statussymbol og er nært knyttet til jordbrukskulturen.

Bronsealderen er kjennetegnet av at det første metallet tas i bruk. Bronse er en legering mellom tinn og kopper. Det er generelt få funn av bronsegjenstander i Norge, det er funnet kun rundt 800 bronsegjenstander i hele Norge. Den ytre delen av Sør-Vestlandet, særlig Jæren, skiller seg likevel ut som et særlig rikt område med mye funn. Det er også tydelig at samfunnet i denne perioden utvikler seg til å bli mer lagdelt, noe som har sammenheng med hvem som hadde tilgang på bronse og gull.¹¹

Eldre bronsealder er kjennetegnet av bl.a. helleristninger og store monumentale gravhauger. Rogaland har spesielt mange store gravhauger fra denne perioden. Best kjent er kvinnegraven på Rege i Sola ca. 6 km fra Sandnes sentrum, med funn av bl.a. halskrage, armring, tutulus og belteplate i bronse.¹² I løpet av

⁵ Svendsen, J. I. Briner, J. P., Mangerud J. og Young N. E. 2015:231-242

⁶ Indrelid S. 2009: 91 f.

⁷ Prescott C. 2005a:267f.; Lillehammer 1994:84f.

⁸ Kystlyngheiene i Norge – Kunnskapsbeskrivelse av 23 referanseområder. Rapport M23-2013 Miljødirektoratet.

⁹ Indrelid S. 2009:93; Prescott C. 2005b: 58f.

¹⁰ <http://www.unimus.no/arkeologi/>

¹¹ Prescott C. 2005b:58f.

¹² Askeladden id 72347

bronsealder endrer gravskikken seg og det blir vanlig å brenne sine døde. Endringen av gravskikken er regnet som et skille i bronsealder og markerer overgangen til yngre bronsealder. Markering av rikdom er tydelig i gravhaugene fra eldre bronsealder mens branngravskikken gir inntrykk av likhet i yngre bronsealder.¹³

I jernalderen begynte menneskene for alvor å opparbeide tun og innmark. Kystlyngheien økte da også i stort i omfang fra eldre jernalder.¹⁴ Eiendom og tilgang på ressurser ga grunnlag for et lagdelt samfunn styrt av høvdinger, på Sør-Vestlandet oppsto dette trolig allerede rundt Kr.f.¹⁵ På Sør-Vestlandet og særlig på Jæren er det kjent et stort antall gårdsanlegg fra jernalder og middelalder, såkalte ødegårder. De fleste av disse anleggene har fremdeles synlige rester etter hustuffer, gravrøyser, rydningsrøyser, geiler, gjerder og åkerreiner. Det er også kjent et stort antall gravminner i området.

I slutten av vikingtid blir kristendommen innført og i middelalderen får kirken en sentral posisjon i samfunnet. Stavanger er middelalderby og det ble opprettet bispesete her i 1125.¹⁶ Kongemakta fester sitt grep ved rikssamling og statsdanning. Befolkninga øker og mer areal blir utnyttet, og det er fram mot svartedauden en intensiv bruk og utnyttning av både innmarks- og utmarksressurser.¹⁷ I middelalder var det stormenn, kongen eller kirken som var de store jordeiere, mange av de som drev jorda var leilendinger. Etter hvert som folketallet økte utover middelalder ble gårdene delt i flere bruk. Disse brukene lå ofte utenfor de eldste bosetningsområdene, i mer marginale områder. Tidlig på 1300-tallet var det generelt dårlige tider i Norge med stagnasjon og nedgang i handel og jordbruk. I 1349 kom pesten til Norge hvor mer enn halvparten av befolkningen døde og tallrike gårder ble lagt øde.¹⁸

Etter 1500 og frem til vår tid

Ved reformasjonen ble alt kirkegods lagt til staten og på 1600-tallet ble deler av dette solgt til borgere og embedsmenn. En stor del av befolkningen var fremdeles leilendinger, men fra slutten av 1600-tallet og utover 1700-tallet er det en økende overgang fra leilending til selveier. Med stigende folketall utover 1500-tallet fulgte også gjenryddinger av ødegårder, nydyrking og deling av større gårder. Det åpnet seg også flere inntektsmuligheter ved at det hadde oppstått nye næringsveger. Bergverksdrift med ved- og tømmerhogst startet på slutten av 1500-tallet, og trelasthandel og handverksfagene utviklet seg på 1600-tallet. Bøndene fikk bedre muligheter til å selge det de hadde til overs av produkt gården produserte. Handelen i byene og de faste markedene tok seg opp i denne perioden.¹⁹

Folketallet økte kraftig i første halvdel av 1800-tallet og det stigende folketallet måtte først og fremst oppveies med et mer intensivt jordbruk. Kystlyngheiene hadde da sin største utbredelse.²⁰ Bøndene knyttet til seg flere husmenn og husmannsplassene vokste frem i utkantene av gårdsområdene på 1700- og 1800-tallet. Husmannsvesenet fikk en relativ kort historie med utvandringen til Amerika. De fleste plassene ble bare drevet i en generasjon. Helt til midten av 1800-tallet ble Jærens jordbruksressurser dårlig utnyttet som en følge av den steinete morenejorda og mye lynghei og myr. På 1800-tallet startet den store utskiftningen av de gamle fellestunene med teigblanding. Prinsippet var at husene på hvert bruk skulle ligge hver for seg med innmarka samlet. Jordbruket ble drevet med tradisjonelt spadebruk og teigblanding frem til 1850 da bedre driftsmetoder og nye redskap reformerte driften.²¹ I kulturlandskapet som ble til i tiden etter utskiftningen og nye driftsmetoder ligger gårdstuna hver for seg med store sammenhengende åker- og

¹³ <http://www.norgeshistorie.no/bronsealder/religion-og-verdensbilder/0315-tro-og-makt-i-graven.html> lest 19.01.16

¹⁴ Kystlyngheiene i Norge – Kunnskapsbeskrivelse av 23 referanseområder. Rapport M23-2013 Miljødirektoratet.

¹⁵ Solberg 2005:154

¹⁶ Rapport Riksantikvaren NB – Nasjonale kulturhistorisk bymiljø <http://nb.ra.no/nb/by.jsf>

¹⁷ https://snl.no/Norsk_historie_fra_800_til_1130 lest 29.01.15

¹⁸ <https://snl.no/svartedauden> lest 07.01.15; <https://snl.no/middelalderen#menuitem5> lest 07.01.15

¹⁹ https://snl.no/Norge_under_dansk_styre%2F1537-1814. Lest 29. januar 2016

²⁰ Kystlyngheiene i Norge – Kunnskapsbeskrivelse av 23 referanseområder. Rapport M23-2013 Miljødirektoratet.

²¹ Christensen A. E. 1982: 15, 21

engareal som er rydda for stein og tilpassa moderne plog, harv og slåmaskin. Det som preger dagens kulturlandskap er de moderne driftsformer i jordbruket med store driftsbygninger, jorder som er tilrettelagt for maskinell drift og et godt utbygd vegnett. Mye av den gamle bygningsmassen er revet eller sterkt ombygd på dagens gårdstun på Jæren. De gjenværende Jærhusene fra 1800-tallet vitner om lang tilpasning til landskap og klima, hvor de er plassert på høydedrag og langs herskende vindretninger. En finner også spor etter forhistoria og den gamle gårdstrukturen med tun og steingarder i eiendomsskifte som et karakteristisk trekk i landskapet.²²

Fra midten av 1800-tallet foregikk det en gjennomgripende industrialisering av Norge, et stort antall med større og mindre industristeder oppsto. Industrialiseringen var en av forutsetningen for fremveksten av bl.a. Sandnes som by, med produksjon av tegl, spinneri og tekstilfabrikk. Det eldste teglverket er fra 1783 og er Rogalands eldste industribedrift. Husdyrhold, særlig av sau, har vært viktig som næringsveg i Rogaland og videreføringen av ull dannet forutsetning for industrien i bl.a. Sandnes og i Ålgård langs elva Figgjo med Sandnes Uldvarefabrik, Sannes Kamgarn, Aalgaards Uldvarefabrikk og Figgens Uldvarefabrik.²³ Rundt fabrikkene vokste tettstedene Ålgård og Figgjo frem.

Ålen og fangst av denne har gitt navn til Ålgård. Sildefiske var grunnlaget for økonomisk vekst på Jæren på 1800-tallet, men ålen var svært viktig som mat og binæring for gårdene langs Figgjo. Fremdeles er det spor i landskapet etter denne fangsten. Figgjoelva var også rik på ørret og laks og det var en omfattende bruksrett for fiske i elver, bekker, tjern og vann i Ålgård.²⁴

Den smalspora Jærbanen ble åpnet mellom Stavanger og Egersund i 1878. Jærbanen var grunnleggende for utviklingen av bosetningsstrukturen på Jæren. Før banen kom var det ikke et eneste tettsted på Jæren. Ved stasjonene vokste stasjonsbyene frem og utviklet seg til allsidige bygdesenter som overtok sentrumsfunksjonen fra lensmannsgårdene og prestegårdene. Jærkommunene Hå, Time, Klepp og Sandnes hadde en sterkt folkevekst i årene etter åpningen. Ålgårdbanen er en sidelinje til Jærbanen mellom Ganddal og Ålgård og går delvis langs elva Figgjo. Banen ble åpnet i 1924 og fikk et kort liv med nedleggelse av persontrafikk allerede i 1955 og ble helt nedlagt i 1988.²⁵

²² Kulturminnevernplan Hå kommune 2004-2016; Kulturminneplan Time kommune 2008-2019

²³ Rapport Riksantikvaren NB - Nasjonale kulturhistorisk bymiljø <http://nb.ra.no/nb/by.jsf>; Vel bevart i Sandnes? Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø i Sandnes 2005-2017; Kulturminneplan Time kommune 2008-2019

²⁴ Ålgårds historie 1870-2007, Ålgård Rotary 2009; Kulturminneplan for Gjesdal kommune 2012

²⁵ Kulturminneplan for Gjesdal kommune 2012; Kulturminnevernplan Hå kommune 2004-2016; Hartmann, Mangset og Reisegg 1997:139ff.

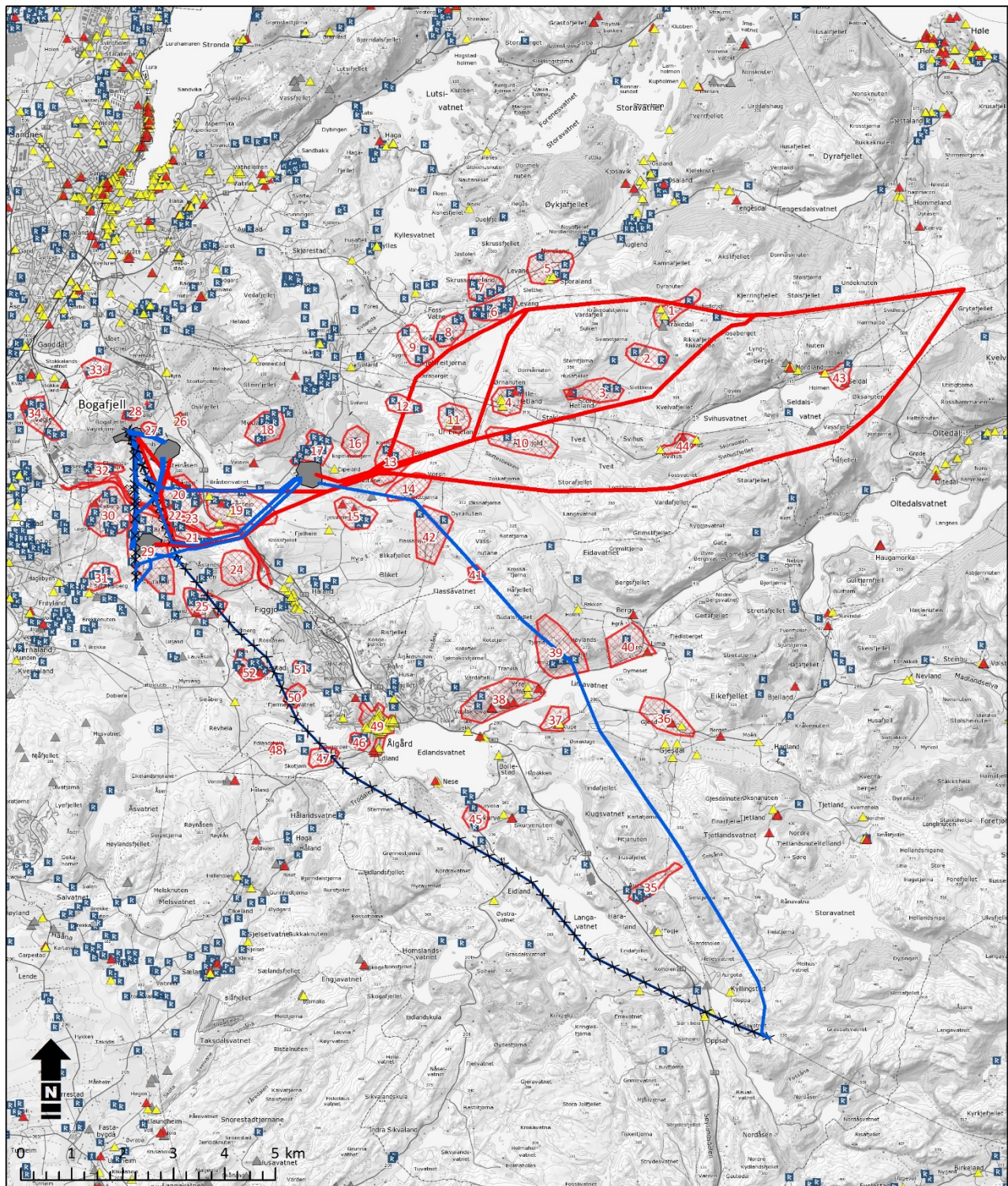
3.3.2 Kulturmiljø

Planlagte tiltak går gjennom et større område med kulturminner fra historisk og forhistorisk tid. Kulturminnene som kan bli direkte eller indirekte berørt av tiltakene er delt inn 52 kulturmiljø. I det følgende er kulturmiljøene presentert med tekst, foto og kart samt verdisseting av hvert kulturmiljø. KM 45 til og med 52 blir kun berørt når det gjelder sanering av eksisterende 300 kV linje fra Kyllingstad.

Tabell 3-3. Oversikt berørte kulturmiljø med verdisseting.

Navn	Kulturminneverdi	Navn	Kulturminneverdi
KM 1 Kråkedal	Stor verdi	KM 27 Helgaland	Liten verdi
KM 2 Hetland Nordre	Middels til stor verdi	KM 28 Buggeland	Middels verdi
KM 3 Hetland Store	Stor verdi	KM 29 Fagrafjell	Stor verdi
KM 4 Hetland Litle	Middels til stor verdi	KM 30 Nordre Kalberg	Middels til stor verdi
KM 5 Sporaland	Middels til stor verdi	KM 31 Søre Kalberg	Middels til stor verdi
KM 6 Leigvom	Stor verdi	KM 32 Foss-Eikeland	Liten verdi
KM 7 Skruss-Eikjeland	Middels til stor verdi	KM 33 Stokkaland	Middels til stor verdi
KM 8 Kråkeberget Øst	Middels verdi	KM 34 Vagle	Middels til stor verdi
KM 9 Kråkeberget Vest	Stor verdi	KM 35 Auestad	Middels til stor verdi
KM 10 Åreskjold	Middels verdi	KM 36 Gjesdal	Stor verdi
KM 11 Ur-Eikjeland	Middels verdi	KM 37 Kluge	Liten til middels verdi
KM 12 Skålabrotet	Middels verdi	KM 38 Ytre Lima	Stor verdi
KM 13 Kolfjellet	Stor verdi	KM 39 Øygarden-Hengjafjellet	Stor verdi
KM 14 Haraberget	Liten verdi	KM 40 Indre Lima	Middels verdi
KM 15 Tjessem	Middels verdi	KM 41 Hønaland	Stor verdi
KM 16 Selshammar	Middels verdi	KM 42 Dyranut	Middels verdi
KM 17 Espeland	Middels til stor verdi	KM 43 Seldal	Liten
KM 18 Myklabost	Stor verdi	KM 44 Svihus	Liten
KM 19 Bråstein øst	Stor verdi	KM 45 Skurve	Middels
KM 20 Bråstein vest	Stor verdi	KM 46 Edland	Middels
KM 21 Gilje	Middels verdi	KM 47 Øygarden	Middels
KM 22 Figgjo elva	Middels til stor verdi	KM 48 Edlandsheia	Liten
KM 23 Ålgårdbanen	Middels verdi	KM 49 Ålgård	Stor
KM 24 Figtvedheia	Stor verdi	KM 50 Røyselund	Middels til stor
KM 25 Åsland	Middels til stor verdi	KM 51 Midfjell	Middels til stor
KM 26 Osli	Liten verdi	KM 52 Fjermestad	Stor

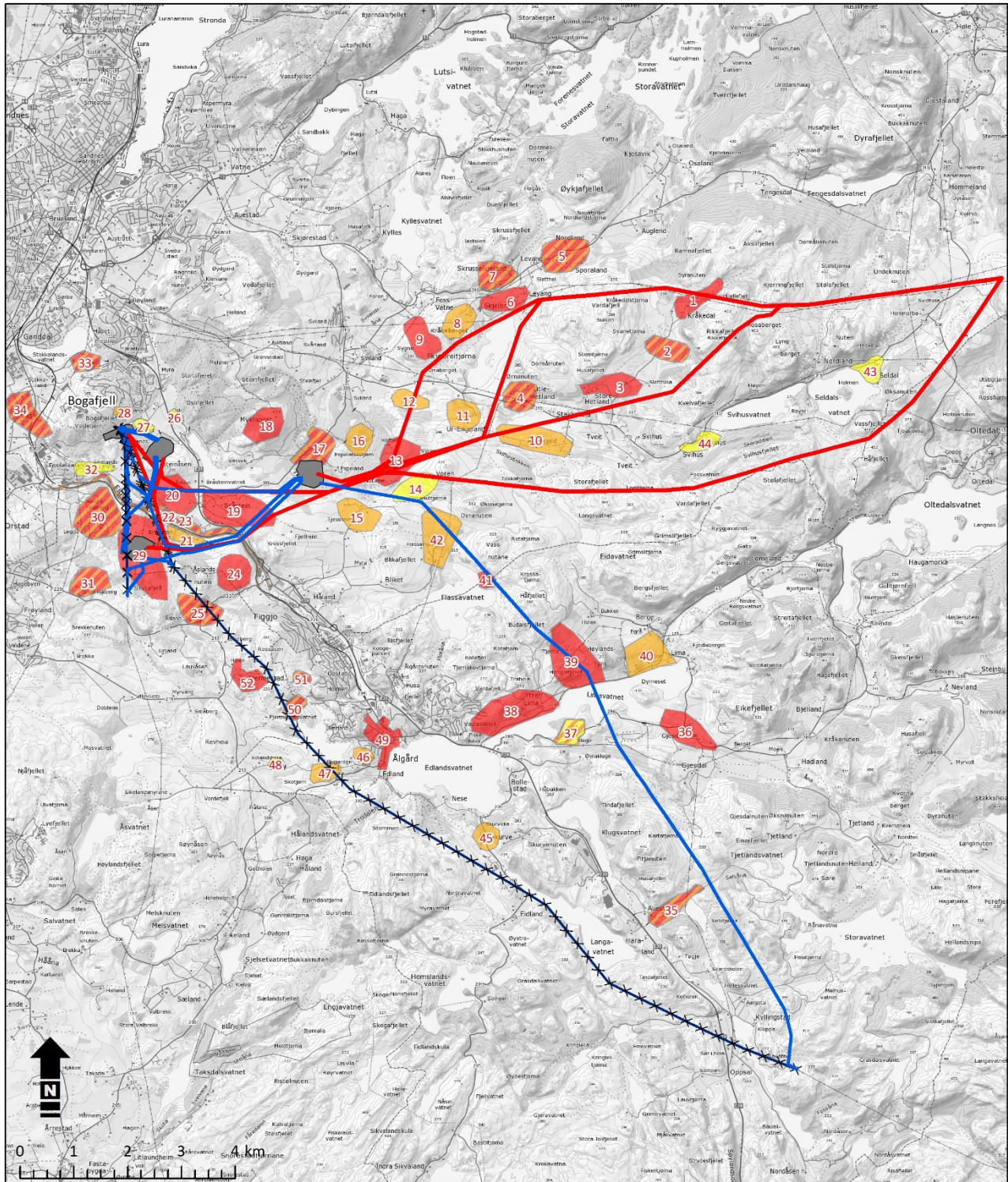

<p>Tegnforklaring</p> <ul style="list-style-type: none"> Nasjonalt viktige (helhetlige) kulturlandskap Kulturmiljø Arkeologisk kulturminne Ruin eller fjernet objekt Annet SEFRAK-bygg Meldepliktig iht. KML §25 	<p>KU Seldalsheia - Stokkelandsområdet</p> <p>Kunde:</p> <p>Statnett</p>	
	<p>Kulturminner</p>	
	<p>Målestokk: 1:95 000</p>	
	<p>Oppdrag: 128 588</p>	
	<p>Tegnet: KMO/RMLA Dato: 14.10.2016</p>	
<p>Kartgrunnlag: Topografisk Norgeskart</p>		
<p>Filnavn: Kulturminner.mxd</p>		
<p>Utarbeidet av:</p> <p>Multiconsult</p> <p>Multiconsult AS Postboks 265 Skøyen 0213 Oslo</p>		

Figur 3-1. Kart over registrerte kulturminner og kulturmiljø i influensområdet.

<p>Tegnforklaring</p> <ul style="list-style-type: none"> Stor Middels til stor Middels Liten til middels Liten 	<p>KU Seldalsheia - Stokkelandsområdet</p> <p>Kulturminner, verdikart</p>	<p>Kunde:</p> <p>Statnett</p>
	<p>Målestokk: 1:90 000</p>	<p>Utarbeidet av:</p> <p>Multiconsult</p>
	<p>Oppdrag: 128 588</p>	<p>Multiconsult AS</p>
	<p>Tegnet: KMO/RMLA Dato: 14.10.2016</p>	<p>Postboks 265 Skøyen</p>
	<p>Kartgrunnlag: Topografisk Norgeskart</p>	<p>0213 Oslo</p>
<p>Filnavn: Kulturminner_verdi.mxd</p>		

Figur 3-2 Kart som viser oversikt over kulturminner og kulturmiljø i tiltaks- og influensområdet, inkl. kulturmiljø 1-52 og verdisetting.

Kulturmiljø 1 Kråkedal

Kråkedal ligger på gården Krågedal gnr. 18 innerst i Kråkedal mellom Vardafjellet og Rikkafjellet i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Fire gårdstun hvorav et tun, gården Krågedal gnr. 18 bnr. 4, er vedtaksfreda med bygninger fra 1700- og 1800-tallet. Fredningen omfatter fem bygninger, steingarder og et område rundt bygningene, Askeladden id 87038. Tunet er omtalt i kulturminneplanen til Sandnes kommune som et av de høyest vurdert kulturminnene i kommunen. Tunet har ikke vært gjenstand for utskifting. Innenfor kulturmiljøet er det til sammen registrert tolv SEFRAK-bygg. De fleste hører til det freda gårdstunet. Det er to SEFRAK-registrerte bygg på to andre gårdstun, to våningshus (heimahus) et vurdert til verdiklasse B (SEFRAK 1102 007 001) og et er vurdert til verdiklasse C (SEFRAK 1102 007 017). Flere av bygningene innenfor kulturmiljøet er vurdert som verneverdige eller bevaringsverdige i kulturminneplanen til Sandnes kommune.

Figur 3-3 Heimahus eller våningshus fra 1700-tallet på den freda gården. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Automatisk freda kulturminner

Et større område med automatisk freda kulturminner, et bosetnings-aktivitetsområde fra bronsealder og jernalder, Askeladden id 54371. Lokaliteten har 61 enkeltminner med bl.a. 27 gravrøyser, 13 rydningsrøyser og to hustuffer. Området ble kontrollregistrert i 2015 av Rogaland fylkeskommune. Det er stort potensial for funn av automatisk freda kulturminner, da bosetningsspor fra jernalder og bronsealder. På gården Kråkedal er det gjort funn av to økser fra eldre jernalder, museumsnummer S9371.

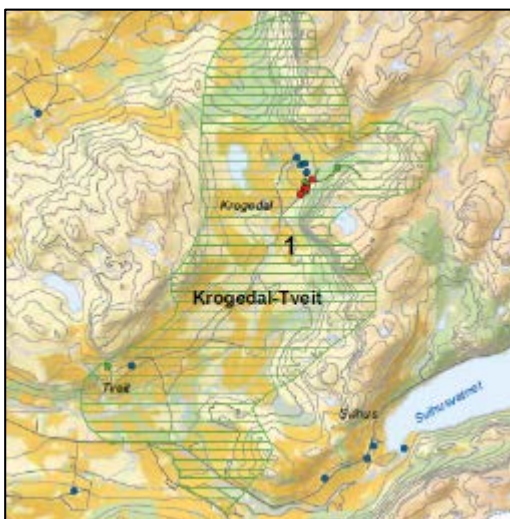

Figur 3-4 Flyfoto av freda kulturminner og SEFRAK-registrerte bygninger på Kråkedal. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK- bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Kulturlandskap

Rest av gammelt kulturlandskap med flere kulturhistoriske spor. Ellers er området preget av det moderne jordbrukslandskapet med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Hele Kråkedal er vurdert som et viktig kulturlandskap, Krogedal-Tveit, i Sandnes kommune sin kulturminneplan.

Figur 3-5 Kartutsnitt fra Sandnes kommune sin kulturminneplan. Blå er verneverdig bygg, grønn er bevaringsverdig bygg og rødt freda bygg.

Verdivurdering

Et område med et stort antall automatisk freda kulturminner og flere kulturminnetyper. Eksisterende kraftledninger og landbruksveier krysser området med automatisk freda kulturminner i sør. Vedtaksfreda gårdstun fra 1700- og 1800-tallet med den gamle klyngestrukturen og teigdeling som går tilbake til

middelalder. Gårdstunet er et av de høyest vurderte kulturminnene i kulturminneplanen til Sandnes kommune. Området er vurdert som et viktig kulturlandskap.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 2 Hetland Nordre

Hetland Nordre ligger i en åpen dal mellom Vardafjellet og Rikkafjellet på gårdene Krågedal gnr. 18 og Hetland gnr. 22 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

En SEFRAK- registrert ruin etter en kvern og et tørkehus fra 1800-tallet (SEFRAK 1102 007 024).

Automatisk freda kulturminner

Et gårdsanlegg fra jernalder med 13 enkeltminner, bl.a. åtte hustufter, tre gardfar²⁶ og en rydningsrøys, Askeladden id 5151. På befaring i april 2016 var det vanskelig å se kulturminnene. Kulturminnet er sterk overgrodd. Rundt 400 meter øst for gårdsanlegget ligger en rydningsrøyslokalitet med 50 rydningsrøys fra jernalder, Askeladden id 34596.

Figur 3-6 Flyfoto av kulturmiljø 2 Hetland nordre med automatisk freda kulturminner. Kilde: Askeladden.

²⁶ Gardfar er rester etter et steingjerde.

Figur 3-7 Gårdsanlegg, Askeladden id 5151. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Kulturlandskap

Eldre kulturlandskap med flere kulturhistoriske spor uten særlig innslag av det moderne jordbrukslandskapet. Hele Kråkedal er vurdert som et viktig kulturlandskap, Krogedal-Tveit, i Sandnes kommune sin kulturminneplan.

Verdivurdering

To automatisk freda kulturminner i et viktig kulturlandskap med flere kulturhistoriske spor. En SEFRAK-registrert ruin.

Verdien er **middels til stor**.

Kulturmiljø 3 Hetland Store

Hetland Store ligger i en åpen dal mellom Vardafjellet og Rikkafjellet på gården Hetland gnr. 22 øst i Sandnes kommune.

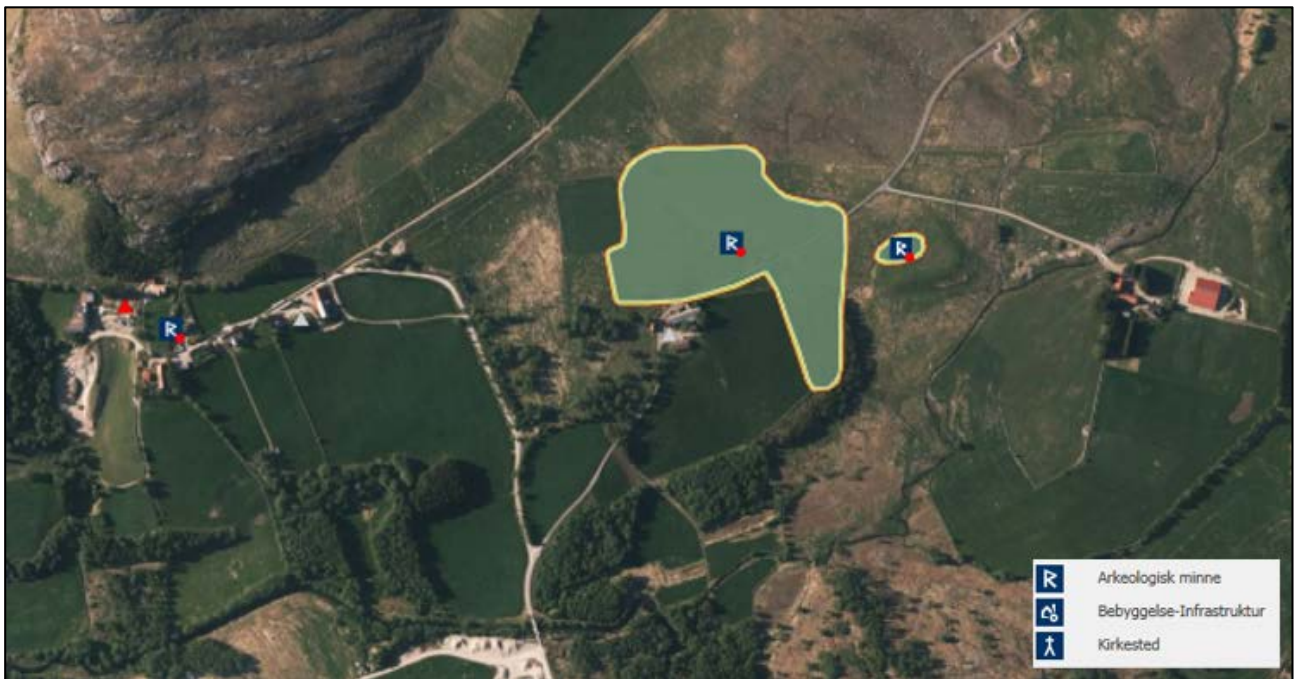
Nyere tids kulturminner

Et gårdstun på Hetland Søndre, ingen av bygningene er SEFRAK-registrert, en SEFRAK-registrert ruin etter et heimahus. Et gårdstun på Hetland Store med et SEFRAK-registrert bygg, en løe vurdert til verdiklasse A (SEFRAK 1102 007 037). Bygningen er vurdert som verneverdige i Sandnes kommune sin kulturminneplan. Det kan se ut som om bygningen er revet i dag. Et fjøs på samme gård er omtalt i kulturminneplan til Sandnes kommune som bevaringsverdig.

Automatisk freda kulturminner

Et bosetning-aktivitetsområde på Hetland Søndre med 14 enkeltminner fra jernalder, med bl.a. fire gardfar, en geil, tre hustuffer og to gravhaugene, Askeladden id 44628. På østsiden av gårdsveien er det registrert tre stakktuffer fra yngre jernalder-middelalder, Askeladden id 14943. På Hetland Store ligger en rest av en gravrøys tett i et bolighus, Askeladden id 44627. Det er gjort en rekke gjenstandsfunn på gården Hetland

både fra steinalder og jernalder, bl.a. et nesten helt spannforma leirkar fra folkevandringstid, S3671 og en øks av grønnstein, S3.

Figur 3-8 Flyfoto av automatisk freda kulturminner og SEFRAK-registrerte bygg på Hetland store. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK- bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Figur 3-9 Flyfoto av Askeladden id 44628, geilen og tuften er godt synlige i terrenget. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Rest av gammelt kulturlandskap som ellers er preget av det moderne jordbrukslandskapet med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Hele Kråkedal er vurdert som et viktig kulturlandskap, Krogedal-Tveit, i Sandnes kommune sin kulturminneplan.

Verdivurdering

Et område med et stort antall automatisk freda kulturminner og flere kulturminnetyper i opprinnelig kontekst. Et SEFRAK-registrert hus som er en del av et av et gårdstun. Hovedvekten av bygningene er stort sett yngre enn 1900 og bygningsmiljøene er vanlig. Området er vurdert som et viktig kulturlandskap.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 4 Hetland Litle

Hetland Litle ligger øst for Skjelbreitjørna på gården Hetland gnr. 22 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

To gårdstun med to SEFRAK-registrerte bygninger. Det ligger i tillegg tre SEFRAK-registrerte ruiner på gården. Bygningene er heimahus, et fra første del av 1900-tallet vurdert til å ha verdiklasse B (SEFRAK 1102 007 031) og et fra midten av 1800-tallet vurdert til å ha verdiklasse C (SEFRAK 1102 007 030). Begge bygningene er omtalt i kulturminneplan til Sandnes kommune og er vurdert som bevaringsverdige.

Figur 3-10 Flyfoto av automatisk freda kulturminner og SEFRAK-registrerte bygg på Hetland Litle. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK-bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Automatisk freda kulturminner

En rydningsrøyslokalitet fra jernalder med 20 enkeltminner, gardfar, gravhauger og rydningsrøyser, Askeladden id 72405. Lokaliteten ligg i et område med blandingskog. Det ligger en rest av en gravhaug nordøst for det nordligste gårdstunet, Askeladden id 44623.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap mot fjellryggen Kodleberget i nord.

Verdivurdering

To automatisk freda kulturminner som er synlige i overflaten. SEFRAK-registrerte hus som er en del av et av gårdstun og med arkitektoniske kvaliteter og kulturhistorisk verdi. Hovedvekten av bygningene er stort sett yngre enn 1900 og bygningsmiljøene er vanlig.

Verdien er **middels til stor**.

Kulturmiljø 5 Sporaland

Sporaland ligger i Noredalen nordøst for Skjelbreitjørna på gården Sporaland gnr. 14 øst i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Fem gårdstun, hvor to har SEFRAK-registrerte bygg. Et heimahus fra tredje kvartal på 1800-tallet vurdert som verdiklasse C (SEFRAK 1102 06 028) og ei smie fra første del av 1900-tallet vurdert til verdiklasse B (SEFRAK 1102 06 026). Smia er vurdert som bevaringsverdig i kulturminneplan til Sandnes kommune.

Figur 3-11 Gården Nordland. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Automatisk freda kulturminner

Et gårdsanlegg sannsynligvis fra jernalder med 12 enkeltminner, hustuffer, rydningsrøyser og gravhauger, Askeladden id 4591. En rydningsrøyslokalitet med 47 enkeltminner, for en stor del rydningsrøyser, men også gravminner og et gardfar, Askeladden id 44626. Lokaliteten er datert til jernalder. Et rydningsrøysfelt med

uavklart vernestatus, Askeladden id 72409. Det er gjort flere gjenstandsfunn fra jernalder på gården som har kommet frem ved utgraving tidlig på 1900-tallet. De fleste er funn fra graver, bl.a. et bisset og en øks fra et gravfunn fra yngre jernalder, S3671.

Figur 3-12 Flyfoto av automatisk freda kulturminner og SEFRAK-registrerte bygg på Sporaland. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK- bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap mot Svehaugane i nord.

Verdivurdering

To automatisk freda kulturminner fra jernalder med synlige kulturminner. SEFRAK-registrerte hus som er en del av et av gårdstun. Hovedvekten av bygningene er stort sett yngre enn 1900 og bygningsmiljøene er vanlig.

Verdien er **middels til stor**.

Kulturmiljø 6 Leigvom

Leigvom ligger i Noredalen rett nord for Skjelbreitjørna på gården Leigvom gnr. 13 øst i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene er sannsynlig yngre enn 1900.

Automatisk freda kulturminner

Sju automatisk freda kulturminner, hvorav et stort gårdsanlegg med 105 enkeltminner, rydningsrøyser, gravrøyser, geil og gardfar fra jernalder. To felt med rydningsrøyser med uavklart vernestatus, Askeladden id 24073 og 24074. Det er gitt dispensasjon fra kulturminneloven til å undersøke og fjerne Askeladden id 216133, 214535 og 214538 i forbindelse med et vindkraftverk. Det er gjort flere gjenstandsfunn fra jernalder

på gården som har kommet frem ved utgraving tidlig på 1900-tallet, bl.a. funn av skår fra flere spannforma leirkar fra folkevandringstiden i en hustuft, S7158.

Figur 3-13 Flyfoto av registrerte automatisk freda kulturminner på Leigvom. Kilde: Askeladden.

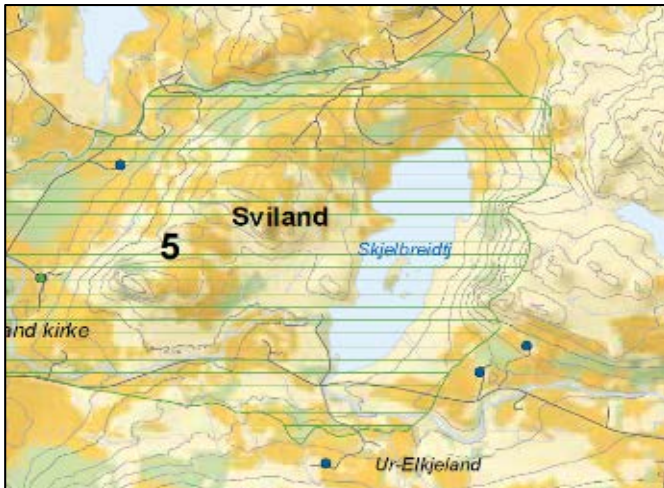
Tabell 3-4 Registrerte kulturminner i Askeladden på Leigvom.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
216133	Dyrkingsspor	AUT
214535	Bosetning-aktivitetsområde	AUT
214538	Bosetning-aktivitetsområde	AUT
117461	Gravminne	AUT
65940	Gravfelt	AUT
44652	Gårdsanlegg	AUT
24790	Gravminne	AUT
24074	Rydningrøyslokalitet	UAV
24073	Rydningrøyslokalitet	UAV

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap mellom maskindyrka flater. Området, Sviland, er vurdert som et viktig kulturlandskap i Sandnes kommune sin kulturminneplan.

Figur 3-14 Kartutsnitt fra Sandnes kommune sin kulturminneplan. Blå er verneverdig bygg, grønn er bevaringsverdig bygg og rødt fredsbygg.

Verdivurdering

Et område med et stort antall automatisk freds kulturminner i et viktig kulturlandskap. Kulturmiljøet er karakterisert av det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Eksisterende kraftledninger går gjennom den sørlige del av kulturmiljøet. Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøet er vanlig forekommende.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 7 Skruss-Eikjeland

Skruss-Eikjeland ligger ved foten av Husafjellet i Noredalen på gården Skruss-Eikjeland gnr. 12 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Fem gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger, de fleste bygningen er sannsynligvis yngre enn 1900-tallet.

Automatisk freds kulturminner

Fire automatisk freds kulturminner hvorav et større gravfelt med 79 enkeltminner fra jernalder, en rekke av disse er definert som rydningsrøyser, Askeladden id 5148. Et kulturminne med uavklart vernestatus, et felt med rydningsrøyser, Askeladden id 72407. På Skruss-Eikjeland er det gjort mange funn fra forhistorisk tid, bl.a. en rekke bryner fra jernalder, S7154 og pilspisser fra yngre steinalder, S7834.

Tabell 3-5 Registrerte kulturminner i Askeladden på Skruss-Eikjeland.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
72408	Gravminne	AUT
54370	Gravfelt	AUT
5148	Gravfelt	AUT
5147	Gravfelt	AUT
72407	Rydningsrøyslokaltet	UAV

Figur 3-15 Flyfoto av registrerte automatisk freda kulturminner på Skruss-Eikjeland. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskap, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun.

Verdivurdering

Flere automatisk freda kulturminner i et moderne jordbrukslandskap, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøene er vanlig forekommende.

Verdien er **middels til stor**.

Kulturmiljø 8 Kråkeberget øst

Kråkeberg øst ligger ved toppen Snibe vest for Eikelandstjørna på gården Skjelbrei gnr. 11 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

To gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. De fleste bygningene er sannsynligvis yngre enn 1900-tallet.

Automatisk freda kulturminner

Tre automatisk freda kulturminner, hvorav en rydningsrøyslokalitet med 45 enkeltminner de fleste rydningsrøyser fra jernalder, Askeladden id 65939. Eksisterende kraftledninger går gjennom kulturminnet. På gården Skjelbrei er det gjort flere funn fra forhistorisk tid, bl.a. en tykknakka bergartsøks fra yngre steinalder, S6517.

Figur 3-16 Flyfoto av registrerte automatisk freda kulturminner på Kråkeberg øst. Kilde: Askeladden.

Tabell 3-6 Registrerte kulturminner i Askeladden på Kråkeberget øst.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
65939	Rydningrøyslokalitet	AUT
61022	Gravminne	AUT
54406	Gravfelt	AUT
5147	Gravfelt	AUT
14976	Røysfelt	UAV

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap mellom maskindyrka flater og opp mot Kråkeberget. Ligger innenfor et viktig kulturlandskap, Sviland, i kulturminneplan til Sandnes kommune.

Verdivurdering

Flere automatisk freda kulturminner i et viktig kulturlandskap. Kulturlandskapet er en blanding av eldre kulturlandskap og det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. To gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøet er vanlig forekommende.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 9 Kråkeberget vest

Kråkeberg vest ligger på Koldeberget mellom Skjelbreitjørna og Sviland på gården Foss-Vatne gnr. 10 i Sandes kommune.

Figur 3-17 Flyfoto av registrerte automatisk freda kulturminner på Kråkeberg Vest. Kilde: Askeladden.

Nyere tids kulturminner

Det er ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

To automatisk freda kulturminner, et gårdsanlegg med 127 enkeltminner hvor av de fleste rydningsrøyser, men også gardfar, geil, hustufter og en gravhaug fra jernalder, Askeladden id 24786. Et gårdsanlegg som ligger under eksisterende kraftledninger med 103 enkeltminner sannsynligvis fra jernalder, Askeladden id 14977. Det ligger også et røysfelt med uavklart vernestatus, dette er sannsynligvis fjernet verd nydyrking, Askeladden id 61024. Det er gjort noen få gjenstandsfunn på gården bl.a. en skafthullsøks fra yngre steinalder/bronsealder, S7227.

Figur 3-18 Gårdsanlegg, Askeladden id 24786 mot nordøst. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Figur 3-19 Gårdsanlegg, Askeladden id 24786. En kan se Skjelbreitjørna i sørøst. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Figur 3-20 Gårdsanlegg, Askeladden id 14977 som ligger rett under eksisterende kraftledninger. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Kulturlandskap

Eldre kulturlandskap med få maskindyrka flater opp mot Kråkeberget. Ligger innenfor et viktig kulturlandskap, Sviland, i kulturminneplan til Sandnes kommune.

Verdivurdering

To større gårdsanlegg med synlige automatisk freda kulturminner i et viktig eldre kulturlandskap. Ingen registrerte nyere tids kulturminner. Med unntak av eksisterende kraftledninger som går over det ene gårdsanlegget har området få nyere inngrep og kulturminnene ligger i opprinnelig kontekst og sammenheng.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 10 Åreskjold

Åreskjold ligger i Soredalen sør for Skjelbreitjørna på gården Åreskjold gnr. 21 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Fire gårdstun med et SEFRAK-registrert heimahus som er revet. Denne bygningen ble vurdert som bevaringsverdig i kulturminneplan til Sandnes kommune.

Automatisk freda kulturminner

Et rydningsrøysfelt fra jernalder som mangler opplysninger om antall enkeltminner, Askeladden id 44624. En del av feltet er i dag ryddet bort. En gravrøys med uavklart vernestatus som skal være fjernet, Askeladden id 72406. Det er ikke gjort gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården.

Figur 3-21 Flyfoto av registrerte kulturminner på Åreskjold. Kilde: Askeladden.

Figur 3-22. Rydningsrøyslokalitet ligger noe sør for steingjerdet. Gravrøysen skal ha ligget på knausen i forgrunnen. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap mellom maskindyrka flater.

Verdivurdering

Et automatisk freda kulturminne og et kulturminne med uavklart vernestatus. Kulturlandskapet er karakterisert av det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende

steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøet er vanlig forekommende.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 11 Ur-Eikjeland

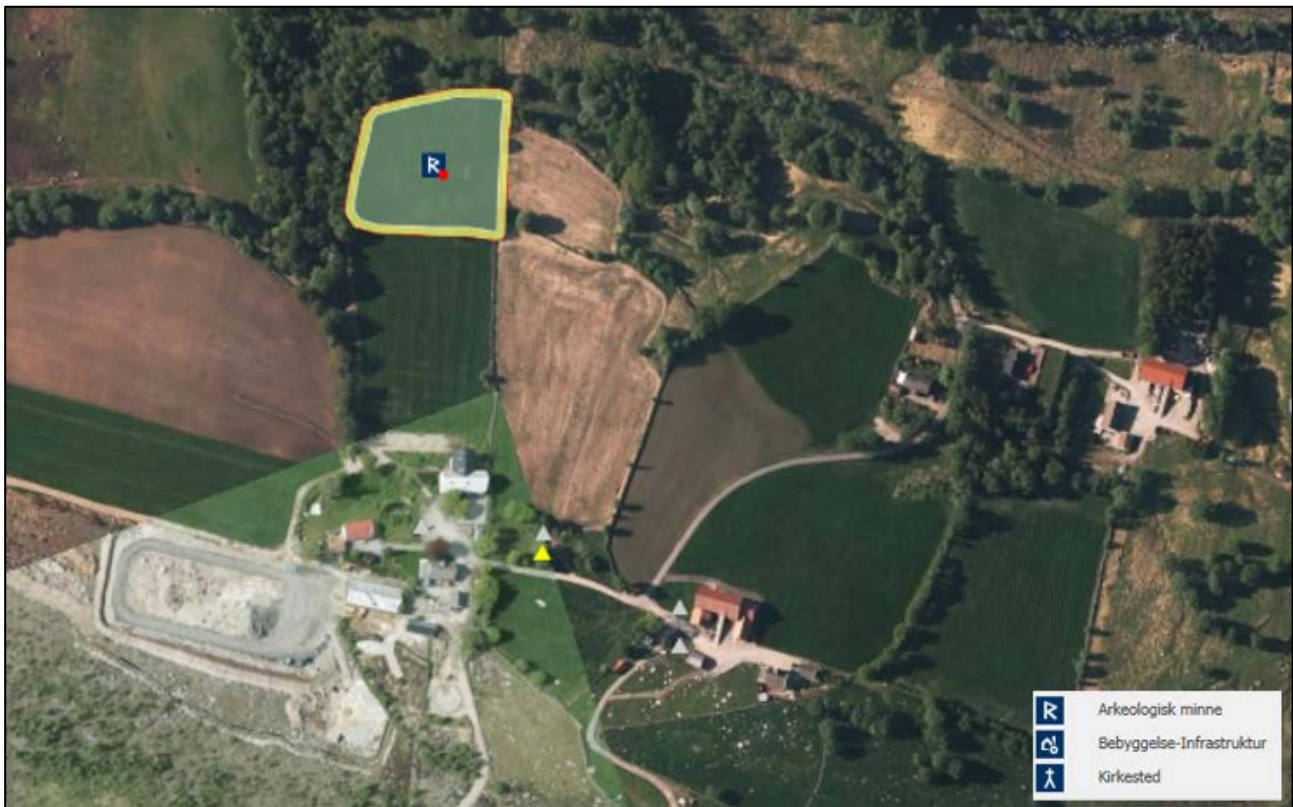
Ur-Eikjeland ligger i Sørredalen sør for Skjelbreitjørna på gården Eikeland gnr. 23 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Tre gårdstun med fem SEFRAK-registrerte bygninger, alle bygningene er i dag fjernet. Et bygg står registrert som stående, dette er ikke synlig på flyfoto og er enten revet eller feil kartfestet (SEFRAK 1102 07 026). Denne bygningen er vurdert som bevaringsverdig i kulturminneplanen til Sandnes kommune.

Automatisk freda kulturminner

Et automatisk freda kulturminne, et gårdsanlegg fra jernalder med to gravrøyser og en rydningsrøys, Askeladden id 13946. Det skal være 22 rydningsrøyser på feltet. Det er ikke gjort gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården Eikeland.

Figur 3-23 Flyfoto av automatisk freda kulturminner og SEFRAK-registrerte bygg på Ur-Eikjeland. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK- bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap mellom maskindyrka flater.

Verdivurdering

Et automatisk freda kulturminne. Kulturlandskapet er karakterisert av det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Et gårdstun med

SEFRAK-registrerte bygninger som alle er revet. Gjenstående bygninger er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøet er vanlig forekommende.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 12 Skålabrotet

Skålabrotet ligger ved foten av Nibå på gården Sviland gnr. 24 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

To automatisk freda kulturminner. Et rydningsrøysfelt med ni enkeltminner, rydningsrøyser og en steinstreng på over 70 meter, Askeladden id 115726 og en gravrøys, Askeladden id 34595. Rydningsrøysfeltet er generelt datert til førreformatorisk tid. Det er gjort flere gjenstandsfunn på gården Sviland bl.a. en sigd av flint fra yngre steinalder-bronsealder, S7766.

Figur 3-24 Flyfoto av registrerte automatisk freda kulturminner på Skålabrotet. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Eldre kulturlandskap med få maskindyrka flater og opp mot Nibå. Ligger rett ved Sviland som er vurdert som viktig i kulturminneplan til Sandnes kommune,

Verdivurdering

Et rydningsrøysfelt og en gravrøys med synlige automatisk freda kulturminner i et eldre kulturlandskap. Ingen registrerte nyere tids kulturminner. Området har få nyere inngrep.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 13 Kolfjellet

Kolfjellet ligger på Vindheio rett øst for Kolfjellet på gården Espeland gnr. 26 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

En større rydningsrøyslokalitet med 100 rydningsrøyser fra jernalder, Askeladden id 65938. Deler av feltet er dyrket bort. En større gravrøys ligger på toppen av Kolfjellet, Askeladden id 5144. Det er registrert tre lokaliteter i området med LIDAR. Det er gjort flere gjenstandsfunn fra jernalder på gården som har kommet frem ved utgraving tidlig på 1900-tallet, bl.a. keramikk fra en hustuft, S13454.

Figur 3-25 Flyfoto av registrerte automatisk freda kulturminner på Kolfjellet. Kilde: Askeladden.

Figur 3-26 Gravrøys på toppen av Kolfjellet, Askeladden id 5144. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Figur 3-27 Rydningsrøyslokalitet, Askeladden id 65938. Til høyre i bildet ser en hvor deler av lokaliteten er dyrket bort. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Kulturlandskap

Rest av eldre kulturlandskap mellom maskindyrka flater.

Verdivurdering

Et rydningsrøysfelt og en gravrøys i et eldre kulturlandskap. Ingen registrerte nyere tids kulturminner. Med unntak av jordbruksaktivitet har området få nyere inngrep. Gravrøysen er godt synlig og ligger på en av de mest markerte toppene i området.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 14 Haraberget

Haraberget ligger mellom Kolfjellet og Harafjellet på gården Tjessem gnr. 27 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

Dyrkingsspor med uavklart vernestatus, Askeladden id 24747. Det er registrert fem lokaliteter med LIDAR i området. På gården Tjessem er det kommet frem en rekke gjenstandsfunn fra forhistorisk tid, bl.a. en pilspiss av flint fra yngre steinalder, S9050.

Kulturlandskap

Rest av eldre kulturlandskap mellom maskindyrka flater.

Figur 3-28 Flyfoto av registrerte kulturminner på Haraberget. Kilde: Askeladden.

Verdivurdering

Et kulturminne med uavklart vernestatus i eldre kulturlandskap.

Verdien er **liten**.

Kulturmiljø 15 Tjessem

Tjessem ligger ved foten av Husaberget på gården Tjessem gnr. 27 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Fem gårdstun med tre SEFRAK-registrerte bygninger, alle heimahus fra andre del av 1800-tallet. En av bygningen er vurdert som verdiklasse B, dette er et sveitserhus som er flyttet til stedet (SEFRAK 1102 010 014).

Automatisk freda kulturminner

Fire automatisk freda kulturminner og et kulturminne med uavklart vernestatus, se Tabell 3-7. Det er registrert fire lokaliteter med LIDAR innenfor kulturmiljøet. Mellom 500 og 700 meter vest for kulturmiljøet ligger det ytterligere fem lokaliteter registrert med LIDAR.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap i sørøst mot Husaberget.

Figur 3-29 Heimahus fra tredje kvartal av 1800-tallet, vurdert til bevaringsverdig C (SEFRAK 1102 010 013). Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Figur 3-30 Flyfoto av automatisk freda kulturminner og SEFRAK-registrerte bygg på Tjessem. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK-bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Tabell 3-7 Registrerte kulturminner i Askeladden på Tjessem.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
54368	Bosetning-Aktivitetssområde	AUT
65913	Gravminne	AUT
65914	Gravfelt	AUT
72404	Rydningrøyslokalitet	AUT
33936	Funnsted	UAV

Verdivurdering

Flere automatisk freda kulturminne, de flest ligger under dyrka mark og er ikke synlige i terrenget. Kulturlandskapet er karakteristisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Gårdstun med enkelte SEFRAK-registrerte bygninger. De fleste bygningene er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøet er vanlig forekommende.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 16 Selshammar

Selshammar ligger på nuten Selshammaren på gården Espeland gnr. 26 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

Et automatisk freda kulturminne, et røysfelt fra jernalder som ligger i tett granskog, Askeladden id 54366. Det er ikke registrert antall enkeltminner på lokaliteten.

Figur 3-31 Flyfoto av automatisk freda kulturminne på Selshammar. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Tett granskog.

Verdivurdering

Det er et automatisk freda kulturminne i skogsområde.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 17 Espeland

Espeland ligger vest for Espelandstjørn ved Arboretet på gården Espeland gnr. 26 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene er sannsynlig yngre enn 1900.

Automatisk freda kulturminner

Ti automatisk freda kulturminner, hvorav et gravfelt fra jernalder med 49 enkeltminner, Askeladden id 65909. De fleste enkeltminnene er registrert som rydningsrøyser. To kulturminner med uavklart vernestatus. Det er registrert en lokalitet med LIDAR innenfor kulturmiljøet. Mellom 300 og 400 meter nord for kulturmiljøet ligger det ytterligere tre lokaliteter registrert med LIDAR.

Figur 3-32 Flyfoto av automatisk freda kulturminne på Espeland. Kilde: Askeladden.

Figur 3-33 Gravfelt med en større gravhaug, askeladden id 34593 rett øst for Espelandstjørna. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Tabell 3-8 Registrerte kulturminner i Askeladden på Espeland.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
14980	Gravminne	AUT
34593	Gravfelt	AUT
34633	Gravminne	AUT
44620	Gravfelt	AUT
65909	Gravfelt	AUT
213659	Gravfelt	AUT
213663	Røysfelt	AUT
213667	Bosetning-aktivitetsområde	AUT
213669	Gravfelt	AUT
213670	Bosetning-aktivitetsområde	AUT
14949	Gravfelt	UAV
214092	Gravfelt	UAV

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun.

Verdivurdering

Ti automatisk freda kulturminner og to kulturminner med uavklart vernestatus. Fv. 333 går tvers gjennom kulturmiljøet. Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet. Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøet er vanlig forekommende.

Verdien er **middels til stor**.

Kulturmiljø 18 Myklabost

Myklabost ligger nordøst for Bråsteinsvatnet ved Nonsberget på gården Myklabost gnr. 25 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

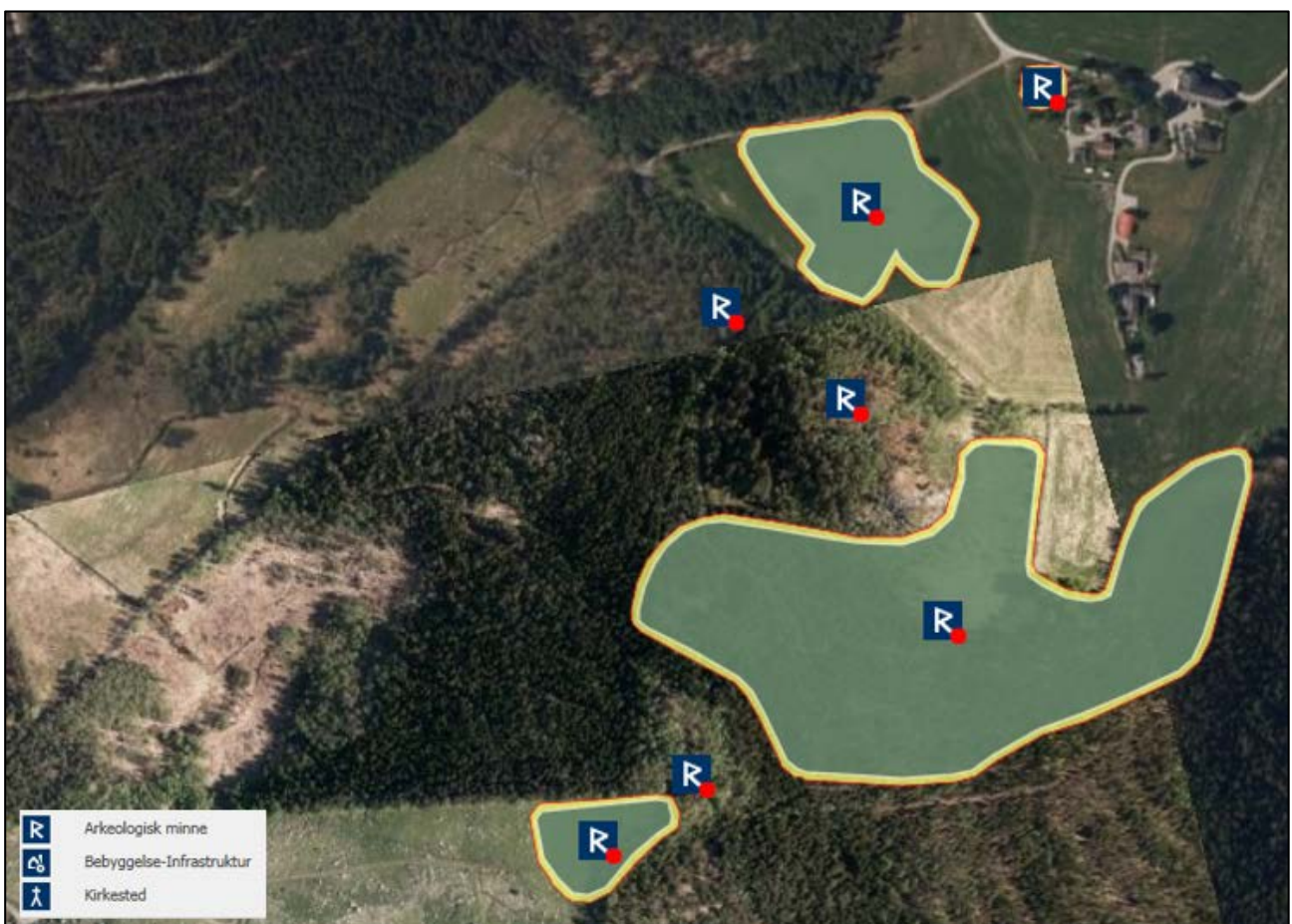
To gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger.

Automatisk freda kulturminner

Sju automatisk freda kulturminner hvor av et gårdsanlegg fra jernalder med gardfar og tufter, Askeladden id 14947 og et større gravfelt, Askeladden id 34588. Det er registrert to lokaliteter med LIDAR innenfor kulturmiljøet. Det er gjort noen få funn fra forhistorisk tid på gården Myklabost, bl.a. et bryne av kvartsitt fra eldre jernalder, S10644.

Tabell 3-9 Registrerte kulturminner i Askeladden på Myklabost.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
5111	Gravminne	AUT
14947	Gårdsanlegg	AUT
24744	Gravminne	AUT
24747	Gravminne	AUT
34588	Gravfelt	AUT
65907	Gravminne	AUT
72401	Rydningrøyslokalitet	AUT

Figur 3-34 Flyfoto av automatisk freda kulturminne på Myklabost. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun, rest av eldre kulturlandskap.

Verdivurdering

Flere automatisk freda kulturminner med synlige kulturminner i et område med få nyere inngrep. Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet. To gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøet er vanlig forekommende.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 19 Bråstein øst

Bråstein øst ligger sør for Bråsteinsvatnet og øst for E39 på gården Bråstein gnr. 32 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Fem gårdstun med fem SEFRAK-registrerte bygg, hvor to er revet. Flere av bygningene er vurdert som bevaringsverdige i kulturminneplan for kulturminner i Sandnes (SEFRAK 1102 001 001, 002, 003 og 007). Den gamle ferdselsvegen, del av Ålgårdsvegen, ligger delvis igjen i området.

Automatisk freda kulturminner

Det er registrert fem automatisk freda kulturminner, bl.a. en større rydningsrøyslokalitet fra jernalder med 123 enkeltminner, de fleste rydningsrøyer, Askeladden id 44659. Det er registrert to lokaliteter med LIDAR innenfor kulturmiljøet. I tillegg er det registrert to lokalitet rett sør for kulturmiljøet med LIDAR. Det er gjort en mengde gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården Bråstein, bl.a. en vestlandsøks fra yngre steinalder, S6243.

Figur 3-35 Flyfoto av automatisk freda kulturminner og SEFRAK-registrerte bygg på Bråstein øst. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK- bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Figur 3-36 Bråstein øst mot nord. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Tabell 3-10 Registrerte kulturminner i Askeladden på Bråstein øst.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
14945	Gravminne	AUT
24742	Gravfelt	AUT
44659	Rydningrøyslokalitet	AUT
54364	Gravminne	AUT
213664	Gravminne	AUT
213665	Gravminne	AUT
54364	Gravminne	IKKE

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun, rest av eldre kulturlandskap i øst.

Verdivurdering

Et område med et stort antall kulturminner og flere kulturminnetyper. Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet. E39 går gjennom området og påvirker i stor grad miljøet, særlig gårdsmiljøet fra nyere tid. En stor del av området fremstår likevel som urørt, særlig i øst med synlige kulturminner fra forhistorisk tid.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 20 Bråstein vest

Bråstein vest ligger vest for Bråsteinsvatnet og E39 på gården Bråstein gnr. 32 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger.

Automatisk freda kulturminner

Det er registrert 11 automatisk freda kulturminner, hvorav sju steinalderboplasser. Det er registrert to kulturminner med uavklart vernestatus. Funna fra steinalderboplassene består stort sett av avslag og pilspisser i flint. En pilspiss fra en av boplassene kan dateres til yngre steinalder, Askeladden id 44660 og S4747. Det er registrert fire lokaliteter med LIDAR innenfor kulturmiljøet. Det ene er en større lokalitet rett sør for Bråsteinåsen, sannsynligvis et rydningsrøysfelt.

Figur 3-37 Flyfoto av registrerte kulturminner på Bråstein vest. Kilde: Askeladden.

Tabell 3-11 Registrerte kulturminner i Askeladden på Bråstein vest.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
14944	Gravminne	AUT
14983	Bosetning-aktivitetsområde	AUT
24792	Bosetning-aktivitetsområde	AUT
24793	Bosetning-aktivitetsområde	AUT
34586	Gravminne	AUT
34587	Gravminne	AUT
34636	Bosetning-aktivitetsområde	AUT
44660	Bosetning-aktivitetsområde	AUT
44661	Bosetning-aktivitetsområde	AUT
61029	Funnsted	AUT
72399	Gravminne	AUT
54363	Gravfelt	UAV
54412	Bosetning-aktivitetsområde	UAV

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun, rest av eldre kulturlandskap opp mot Bråsteinåsen i vest.

Figur 3-38 Bråstein vest tatt mot vest fra Bråsteinsvatnet. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Verdivurdering

Et område med et stort antall kulturminner og flere kulturminnetyper. Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet. Gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. E39 går gjennom området og påvirker i stor grad miljøet, særlig gårdsmiljøet fra nyere tid. En stor del av området fremstår likevel som urørt, særlig opp mot Bråsteinåsen med synlige kulturminner fra forhistorisk tid.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 21 Gilje

Gilje ligger rett sør for elva Figgjo på gården Gilja gnr. 30 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

To gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Gammel ferdselsveg fra Bråstein over Figgjoelva ved Møgedal og mot Time. Vegen er særlig intakt ved tunet på Møgedal. To bruer over Figgjoelva, av den eldste (1855) er det bare ruiner tilbake. Ved siden av denne brua ble det bygd ny huldikebru med brukar av hogget naturstein, og veidekke av betong. Brua fra 1878 og vegen er vurdert som verneverdig i kulturminneplan for Sandnes kommune.

Automatisk freda kulturminner

De er registrert tre automatisk freda kulturminner fra jernalder, to rydningsrøyslokaliteter, Askeladden id 34635 og 65943 og et gårdsanlegg, Askeladden id 54362. Det er registrert et gravfelt med uavklart vernestatus, Askeladden id 24741. Det er ikke gjort gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården Gilja.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun.

Figur 3-39 Flyfoto av registrerte kulturminner på Gilje. Kilde: Askeladden.

Verdivurdering

Tre automatisk freda kulturminner. Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet. To gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøet er vanlig forekommende. Eldre ferdselsveg og bru over Figgjo hvor brua har arkitektoniske kvaliteter og kulturhistorisk verdi.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 22 Figgjo

Elva Figgjo renner fra Edlandsvatnet i Ålgård gjennom tettstedet Figgjo og ut til Jæren og sjøen i vest.

Nyere tids kulturminner

I elva Figgjo som er Jærens lengste elv er det registrert spor etter ålegårder, til fangst av ål. Ved Bråstein er det ledegjerder til tidligere møllefrift. Tettstedet Ålgård har navnet sitt etter ålegårdene og navnet kan spores tilbake til middelalder. Det er sannsynlig at ålegårdene i Figgjo har høy alder. Ved Bråstein er det en bru fra før 1937 (synlig på ortofoto fra 1937), sør for broen er det rester etter brokar som sannsynligvis er eldre.

Automatisk freda kulturminner

Ingen registrerte.

Kulturlandskap

Elva Figgjo renner gjennom et variert landskap med mange kulturhistoriske spor, jordbruksdrift, tettstedetene Figgjo og Ålgård. Det er også en del nyere inngrep som massetak og steinbrudd i sør.

Figur 3-40. Elva Figgjo, foto mot Helgalandsjellet i nord. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Verdivurdering

Det er en stor mengde kulturminner i og langs elva Figgjo. Selv om del av disse ligger utenfor influens- og tiltaksområdene er kulturminnet vurderte i sin helhet. Særlig ålegårdene med mulig høy alder og stor historisk betydning har stor verdi.

Verdien er **middels til stor**.

Kulturmiljø 23 Ålgårdbanen

Ålgårdbanen går fra Ganddal i Sandes kommune til Ålgård i Time kommune.

Nyere tids kulturminner

Den nedlagte Ålgårdbanen er koblet til Jærbanen og starter i Ganddal og er en sidelinje til Jærbanen mellom Ganddal til Ålgård. Banen ble åpnet i 1924 og fikk et kort liv med nedleggelse av persontrafikk allerede i 1955 og helt nedlagt i 1988.²⁷ Ålgårdbanen er ikke prioritert i landsverneplan for Jernbanelinjen.²⁸

²⁷ Neste stasjon. En guide til jernbanens arkitekturhistorie 997: 139ff.

²⁸ «Liste over fredete, vernede og verneverdige baner, miljøer og objekter i jernbanen» 7 utgave 01.04.15

<http://www.jernbanelinjen.no/contentassets/78de01ea59bd414fa37dcf5198278542/verneliste-nvp-per-april-2015.pdf>

Figur 3-41 Foto av Ålgårdbanen, til høyre skimtes elva Figgjo Foto: V. Berge, Multiconsult ASA

Automatisk freda kulturminner

Ingen registrerte.

Kulturlandskap

Ålgårdbanen går gjennom et variert landskap med mange kulturhistoriske spor fra Ganddal i vest til Ålgård i øst.

Verdivurdering

Den smalspora Ålgårdbanen som hadde en kort driftsfase er representativ for sin tidsepoke, men er ikke prioritert i Jernbaneverkets landsverneplan.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 24 Figvedheia

Figvedheia ligger nordøst for tettstedet Figgjo ved foten av Åslandsnuten på gården Figgve gnr. 29 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

Det er registrert et større gårdsanlegg med 14 enkeltminner, de fleste rydningsrøyser, Askeladden id 34585. Det er registrert et forsvarsanlegg, et gardfar, som ifølge tradisjonen var et ytre forsvarsverk tilhørende en

bygdeborg. Kulturminnet er av Rogaland fylkeskommune vurdert til å være ikke fredet da det ikke ble gjenfunnet på en kontrollregistrering i 2015, Askeladden id 26148 og 24971. Det er registrert tre lokaliteter med LIDAR innenfor kulturmiljøet. To i forlengelse av gårdsanlegget. Det er gjort flere gjenstandsfunn på gården Figgve fra forhistorisk tid, bl.a. en flintdolk fra yngre steinalder-bronsealder, S3751.

Figur 3-42 Flyfoto av registrerte automatisk freda kulturminner på Figvedheia. Kilde: Askeladden.

Figur 3-43 Gårdsanlegg, Askeladden id 345885 mot øst. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Kulturlandskap

Med unntak et felt som er nydyrka ved foten av Åslandsnuten er området preget av eldre kulturlandskap uten nyere inngrep.

Verdivurdering

Et større gårdsanlegg fra jernalder i et eldre kulturlandskap uten nyere inngrep.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 25 Åsland

Åsland ligger mellom Husaberget og Åslandsnuten på gården Åsland gnr. 29 i Time kommune.

Nyere tids kulturminner

To gårdstun med fem SEFRAK-registrerte bygg, fire er ruiner eller bygg som er revet. En låve fra 1923 er bygget på en eldre grunnmur.

Automatisk freda kulturminner

Det er registrert fem automatisk freda kulturminner, gravminner og to rydningsrøyslokaliteter. Det er et gravfelt og et gravminne som er fjernet. Det er registrert to lokaliteter med LIDAR innenfor kulturmiljøet, en i forlengelsen av røysfeltet, Askeladden id 5354. Det er i tillegg registrert fire lokaliteter sør for kulturmiljøet med LIDAR. På gården er det gjort flere gjenstandsfunn fra forhistorisk tid bl.a. en flintsigd fra yngre steinalder-bronsealder, S1938.

Figur 3-44 Registrerte kulturminner på Åsland. Kilde: Askeladden.

Tabell 3-12 Registrerte kulturminner i Askeladden på Åsland.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
5354	Rydningrøyslokalitet	AUT
15184	Gravminne	AUT
54611	Gravfelt	AUT
44851	Rydningrøyslokalitet	AUT
64364	Gravminne	AUT
4447	Gravfelt	FJE
44849	Gravminne	FJE

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun, rest av eldre kulturlandskap mot Åslandnuten og Husaberget. Åsland og Kalberg er vurdert som et viktig kulturlandskap i kulturminneplan til Time kommune.

Verdivurdering

Fem automatisk freda kulturminner i et kulturlandskap typisk for det moderne jordbrukslandskapet. Et gårdstun med en SEFRAK-registrert bygning, ellers er de SEFRAK-registrerte bygningene fjernet. Bygningene er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøet er vanlig forekommende.

Verdien er **middels til stor**.

Kulturmiljø 26 Osli

Osli ligger nord for Bråsteinvatnet øst for E39 på gården Myklebost gnr. 25 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Tre SEFRAK-registrerte bygninger, hvor kun et står igjen, et heimahus fra 1895. Heimahuset er vurdert til verdiklasse C (SEFRAK 1102 008 009). Det gikk også tidligere en hovedvei «byveien» forbi området. Denne veien ble tilrettelagt som kjøreveg på 1830-40 tallet. Det er ingen spor av denne på stedet.

Figur 3-45 Flyfoto av SEFRAK-registrerte bygg på Osli. Det er kun det nordlige bygget som står igjen i dag (SEFRAK 1102-0008-009).

Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK-bygg, △ Ruin eller fjernet

Automatisk freda kulturminner

Ingen registrerte.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun.

Verdivurdering

Et gårdstun med en gjenstående SEFRAK-registrert bygning. Bygningene på tunet er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøet er vanlig forekommende. En del nyere inngrep i området med dagens E39 i vest.

Verdien er **liten**.

Kulturmiljø 27 Helgaland

Helgaland ligger nordvest for Bråsteinsvatnet ved foten av Helgalandsfjellet på gården Høyland gnr. 33 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

Det er registrert to gravminner, hvorav en er fjernet og har uavklart vernestatus, Askeladden id 44663. En gravhaug som er automatisk freda ligger i en rest i et eldre kulturlandskap, Askeladden id 5157. Det er registrert to lokaliteter med LIDAR innenfor kulturmiljøet rett ved gravhaugen. Det er i tillegg registrert en lokalitet ca. 400 meter sør for kulturmiljøet med LIDAR. Det er gjort mange gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården Høyland bl.a. en bronsekjele, en vestlandskjele fra romertid-folkevandringstid, S2988.

Figur 3-46 Flyfoto av registrerte kulturminner på Helgaland. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap mot Helgalandsfjellet.

Verdivurdering

En gravhaug i en rest av et eldre kulturlandskap. Det er ellers mye nyere inngrep i område, som veger, byggefelt og et sandtak.

Verdien er **liten**.

Kulturmiljø 28 Buggeland

Buggeland ligger sør for et større boligområde på Stokklandfjellet på gården Høyland gnr. 33 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

To automatisk freda kulturminner, et gårdsanlegg med bl.a. gardfar, gravhaug og hustufter og en rydningsrøyslokaltet, Askeladden id 14970 og 44647. Kulturminna ligger i et område med plantefelt i utkanten av et større boligfelt.

Figur 3-47 Flyfoto av registrerte automatisk freda kulturminner på Buggeland. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Område med granskog og nyere inngrep.

Verdivurdering

To automatisk freda kulturminner med synlige kulturminner i i et tett plantefelt i et område med mye nyere inngrep.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 29 Fagrafjell

Fagrafjell ligger sør for elva Figgjo og strekker seg fra Sandskallen over Fagrafjell og sør til Krossfjellet på gårdene Nordre Kalberg gnr. 31 og Møgjedal gnr. 30 i Sandnes kommune og Åsland gnr. 30 i Time kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

Åtte automatisk freda kulturminner, alle rydningsrøysfelt. Tre av lokalitetene er et større sammenhengende rydningsrøysfelt, Askeladden id 5150, 5352 og 44850 med tilsammen 131 registrerte enkeltminner. Dette er rydningsrøysere, gardfar, gravrøysere og stakktufter. Feltet strekker seg nærmere 1,5 kilometer fra Sandskallen og over Fagrafjellet og Krossfjellet. I forlengelsen av røysfeltet i sør er det registrert en lokalitet med LIDAR. Det er i tillegg registrert ytterligere fem lokaliteter innenfor kulturmiljøet med LIDAR. Det er gjort flere gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gårdene. På Møgjedal er det bl.a. funnet en Vespestadøks i grønnstein fra yngre steinalder, S4166, se også kulturmiljø 25.

Figur 3-48 Flyfoto av registrerte automatisk freda kulturminner på Fagrafjellet. Kilde: Askeladden.

Tabell 3-13 Registrerte kulturminner i Askeladden på Fagrafjell.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
5150	Rydningrøyslokalitet	AUT
5352	Rydningrøyslokalitet	AUT
15182	Rydningrøyslokalitet	AUT
44848	Rydningrøyslokalitet	AUT
44850	Rydningrøyslokalitet	AUT
54606	Rydningrøyslokalitet	AUT
54607	Rydningrøyslokalitet	AUT
129145	Rydningrøyslokalitet	AUT

Figur 3-49 Foto av rydningsrøyslokalitet, Askeladden id 5150 og 5352 mot Sandskallen i nordøst. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Kulturlandskap

Eldre kulturlandskap med kystlynghei og et stort antall kulturhistoriske spor. Det er store masseuttak og steinbrudd i vest og noe skog i sør.

Verdivurdering

Store sammenhengende rydningsrøysfelt med synlige kulturminner som er automatisk freda i et eldre kulturlandskap. Området er noe forstyrret av større massetak og steinbrudd i vest og av en høyspentledning i vest. Kulturminna fremstår likevel stort sett intakt og ligger i en større sammenheng og kontekst.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 30 Nordre Kalberg

Nordre Kalberg ligger sør for elva Figgjo på gården Nordre Kalberg gnr. 31 i Time kommune.

Nyere tids kulturminner

Fire gårdstun, et SEFRAK-registrerte bygg som er revet.

Automatisk freda kulturminner

Ti automatisk freda kulturminner, flere gravminner og gårdsanlegg. Den største lokaliteten både i utstrekning og antall kulturminner er et gravfelt med 113 enkeltminner, Askeladden id 15183. De fleste kulturminnene er gravrøys, men det også registrert gardfar, steinstrenger og rydningsrøys på feltet. Gravfeltet ligger delvis i et eldre kulturlandskap og delvis i skog. Det er i tillegg et gravfelt og en rydningsrøyslokalitet som er

fjernet, Askeladden id 34829 og 54608. Det er registrert en lokalitet innenfor kulturmiljøet med LIDAR. Etter opplysninger fra Rogaland fylkeskommune er gravrøys, Askeladden id 60875 fjernet. Det er gjort noen gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården, bl.a. en skraper av flint S6657.

Figur 3-50 Flyfoto av registrerte kulturminner på Nordre Kalberg. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap i vest og nord. Det er større massetak og steinbrudd både i øst og i sør. Kalberg og Åsland er i kulturminneplan til Time kommune vurdert som et viktig kulturlandskap på tross av store inngrep med masseuttak og steinbrudd.

Tabell 3-14 Registrerte kulturminner i Askeladden på Nordre Kalberg.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
5351	Gravminne	AUT
5353	Gravminne	AUT
15183	Gravfelt	AUT
34827	Rydningrøyslokalitet	AUT
34828	Gravfelt	AUT
34830	Gårdsanlegg	AUT
44847	Gårdsanlegg	AUT
54609	Gravminne	AUT
60874	Gravfelt	AUT
60875	Gravminne	AUT
34829	Gravfelt	FJE
54608	Rydningrøyslokalitet	FJE

Verdivurdering

Flere gårdstun uten SEFRAK-registrert bygninger. Bygningene på tuna er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøene er vanlig forekommende. Ti automatisk freda kulturminner, bl.a. et større sammenhengende gravfelt. Hele Kalberg er en del forstyrret av større massetak og steinbrudd.

Verdi **middels til stor**.

Kulturmiljø 31 Søre Kalberg

Søre Kalberg ligger vest for Krossfjellet rett nord for fv. 220 på gården Søre Kalberg gnr. 29 i Time kommune.

Nyere tids kulturminner

Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger.

Automatisk freda kulturminner

Fem automatisk freda kulturminner, bl.a. en større rydningsrøyslokalitet med 130 enkeltminner, de fleste rydningsrøyser, Askeladden id 60872. Det er gjort flere gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården, bl.a. bergartsøkser fra yngre steinalder S1036.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap i nord. I nord er det et større massetak og steinbrudd.

Figur 3-51 Flyfoto av registrerte kulturminner på Søre Kalberg. Kilde: Askeladden.

Tabell 3-15 Registrerte kulturminner i Askeladden på Søre Kalberg.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
5367	Rydningrøyslokalitet	AUT
5368	Rydningrøyslokalitet	AUT
24968	Gravminne	AUT
34826	Gravminne	AUT
60871	Gravminne	AUT
60872	Rydningrøyslokalitet	AUT

Verdivurdering

Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene på tunet er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøene er vanlig forekommende. Seks automatisk freda kulturminner, bl.a. en større rydningsrøyslokalitet med 130 enkeltminner. Hele Kalberg er en del forstyrret av større massetak og steinbrudd.

Verdi **middels til stor**.

Kulturmiljø 32 Foss-Eikeland

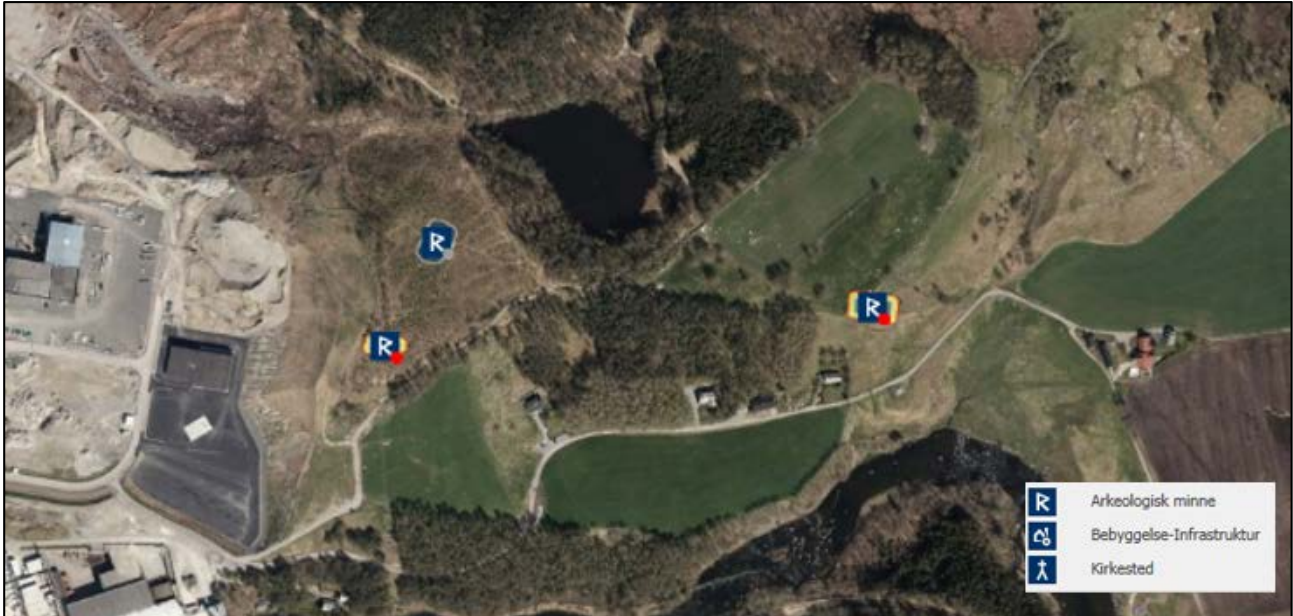
Foss-Eikeland ligger rett nord for elva Figgjo sørøst for Helgalandsfjellet på gården Foss-Eikeland gnr. 50 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygg.

Automatisk freda kulturminner

To automatisk freda kulturminner, en rydningsrøyslokalitet og et gravfelt fra jernalder med tre gravhauger, Askeladden id 61018 og 61017. En rydningsrøyslokalitet med uavklart vernestatus, Askeladden id 34627. En kraftledning går over begge de to automatisk freda kulturminnene. Det er gjort flere gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården, bl.a. en båtforma steinøks fra yngre steinalder, S8215.

Figur 3-52 Registrerte kulturminner på Foss-Eikeland. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap i nordøst og skogareal i nordvest. I vest er det et større næringsområde.

Verdivurdering

Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene på tunet er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøene er vanlig forekommende. Et automatisk freda kulturminne som ligger i en rest av et eldre kulturlandskap. Et automatisk freda kulturminne og et kulturminne med uavklart vernestatus som ligger i et område med mye nyere inngrep.

Verdien er **liten**.

Kulturmiljø 33 Stokkaland

Stokkaland ligger øst for Stokkalandsvatnet på gården Stokkaland gnr. 49 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Et gårdstun med en SEFRAK-registrert bygning som er fjernet.

Automatisk freda kulturminner

Et automatisk freda kulturminne, et gårdsanlegg fra jernalder med 88 enkeltminner hvorav de fleste rydningsrøys, Askeladden id 34628. Det er gjort noen få gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården, bl.a. avslag av flint, S2643.

Figur 3-53 Flyfoto av registrerte kulturminner på Stokkaland. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Rest av eldre kulturlandskap i et område som ellers er mye preget av nyere inngrep som boligfelt, veier og kraftledninger.

Verdivurdering

Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningene på tunet er sannsynlig yngre enn 1900 og bygningsmiljøene er vanlig forekommende. Et større gårdsanlegg som er automatisk freda. Rest av et eldre kulturlandskap i et landskap som ellers er preget av mye nyere inngrep.

Verdien er **middels til stor**.

Kulturmiljø 34 Vagle

Vagle ligger sør for Stokkalandsvatnet mellom Vagleskogen og Bogafjellet på gården Vagle gnr. 51 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Fire gårdstun hvor to har SEFRAK-registrerte bygninger. Et heimahus fra 1848, et jærhus (SEFRAK 1102-0012-018). Det opprinnelige preget er godt bevart og huset er tidstypisk og karakteristisk, særlig for dette området av Sandnes. I dag står det bare to hus igjen av denne typen med tilsvarende grad av opprinnelighet i kommunen. Huset står i et gardstun med nyere uthus, men ligger godt synlig til i landskapet. Bygget er vurdert som bevaringsverdig i kulturminneplanen til Sandnes kommune.

Snekkerverksted fra ca. 1870 (SEFRAK 1102-0012-046). Høy ytre og indre opprinnelighet, med mye utstyr intakt. Typisk eksempel på lokal bygdeindustri fra slutten av 1800-tallet. Restaurert og knyttet til Sandnes museet siden 1976. Bygget er vurdert som verneverdig i kulturminneplanen til Sandnes kommune.

Automatisk freda kulturminner

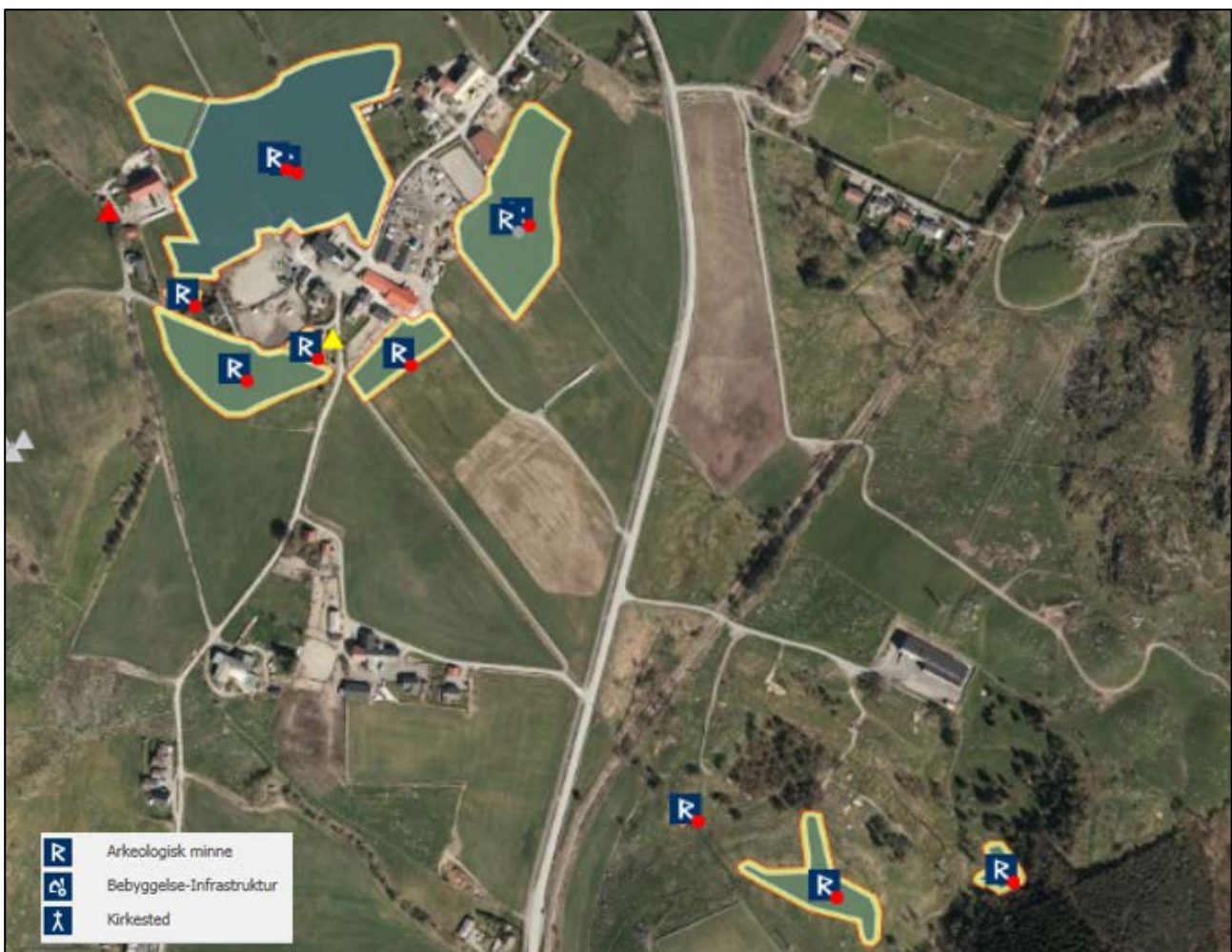
Det er registrert 11 automatisk freda kulturminner, bl.a. seks gårdsanlegg, flere gravminner og en rydningsrøyslokalitet. Enkelte lokaliteter er undersøkt av Arkeologisk museum i Stavanger og er fjernet. Vernestatus er ikke endret. De fleste av lokalitetene ligger under dyrka mark og er ikke synlige. Både øst og vest for kulturmiljøet er det registrert ni lokaliteter med LIDAR. Det er gitt dispensasjon fra kulturminneloven

til å undersøke og fjerne Askeladden id 160736. Det er gjort en flere gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården, bl.a. en spydspiss av flint, S7424.

Figur 3-54 Heimahus, Jærhus SEFRAK 1102-0012-018. Foto fra kulturminneplan Sandnes kommune.

Figur 3-55 Flyfoto av registrerte kulturminner på Vagle. Kilde: Askeladden.

Figur 3-56 Kulturminne under dyrka mark, Askeladden id 160738 og 218366. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Tabell 3-16 Registrerte kulturminner i Askeladden på Vagle.

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
24773	Gravminne	AUT
65932	Gravminne	AUT
160734	Gårdsanlegg	AUT
160736	Gårdsanlegg	AUT
160737	Gårdsanlegg	AUT
160738	Gårdsanlegg	AUT
160739	Funnsted	AUT
216289	Gravfelt	AUT
216291	Røysfelt	AUT
216629	Rydningrøyslokalitet	AUT
218366	Gårdsanlegg	AUT
24772	Gravminne	UAV

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Rest av eldre kulturlandskap i sørøst. Området er preget av en del nyere inngrep.

Verdivurdering

Det er to SEFRAK-registrerte bygg som er en del av et gårdstun. Et Jærhus som er et av få igjen i Sandnes kommune, vurdert som bevaringsverdig kulturminne i kulturminneplanen. Snekkerverkstedet er vurdert som verneverdig i kulturminneplanen til Sandnes kommune. Hovedvekten av bygningene på gårdstuna er stort sett yngre enn 1900 og bygningsmiljøene er vanlig forekommende, men enkelte bygg har arkitektoniske

kvaliteter og med kulturhistorisk verdi. Det er registrert elleve kulturminner fra forhistorisk tid som er automatisk freda, de fleste av kulturminnene er ikke synlige og ligger under dyrka mark. Kulturlandskapet er preget av det moderne jordbrukslandskapet som ble til etter utskiftningen med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Området er noe preget av nyere inngrep.

Verdien er **middels til stor**.

Kulturmiljø 35 Auestad

Auestad ligger på gården Auestad gnr. 29 rett øst for E39 sørvest i Gjesdal kommune.

Nyere tids kulturminner

To gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger på Auestad. Det ble observert en ruin etter en bygning, sannsynligvis fra nyere tid helt øst i området ved foten av Rodleberget.

Figur 3-57 Ruin ved foten av Rodleberget. I sør ligger Selstjørna. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Automatisk freda kulturminner

Fire automatisk freda kulturminner, et gårdsanlegg med rydningsrøyser, gardfar og hustuft, en rydningsrøyslokalitet fra jernalder og to kullgroper fra yngre jernalder-middelalder, Askeladden id 4430, 71822, 24126 og 24276. Feltet med rydningsrøyser er noe skadet av veg og en nyere bygning. Det er gjort et gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården, et søkke av kleber S7837.

Figur 3-58 Flyfoto av registrerte kulturminner på Auestad. Kilde: Askeladden.

Figur 3-59 Rydningsrøyslokalitet, Askeladden id 71822. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Kulturmiljø 36 Gjesdal

Gjesdal ligger ved enden av Limavatnet i øst på gården Gjesdal gnr. 27 i Gjesdal kommune.

Nyere tids kulturminner

Gjesdal kirke er fra 1848 og er tegnet av Hans Ditlev Franciscus von Linstow. Gjesdal er et eldre kirkested hvor det tidligere har stått en stavkirke fra middelalder. Sørøst i området ligger Gjesdal ljàfabrikk, som trolig er den eneste bevarte i landet. Fabrikkbygningen danner sammen med vannrenne, kloppbroen ca. 200 meter sør (Gjesdal bro) fra midten av 1800-tallet og steingjerdene et

helhetlig og unikt kulturmiljø. Gårdstun med et SEFRK-registrert bygg, et heimahus fra andre halvdel av 1800-tallet.

Figur 3-60 Flyfoto av Gjesdal og Gjesdal kirke. Kilde: Askeladden.

Figur 3-61 Gjesdal kirke fra 1848. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Automatisk freda kulturminner

Kirkested fra middelalder, Askeladden id 84259. Opprinnelig sto det en stavkirke fra middelalderen som nå er revet. Det er ikke gjort gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun.

Verdivurdering

Gjesdal kirkested er fra middelalder og dagens kirke er fra 1848 og er tegnet av Hans Ditlev Franciscus von Linstow. Gjesdal ljąfabrikk er sammen med vannrenne, kloppbroen Gjesdal bro fra midten av 1800-tallet og steingjerdene et helhetlig og unikt kulturmiljø også i nasjonal sammenheng. Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 37 Kluge

Kluge ligger på sørsiden av Limavatnet på gården Kluge gnr. 28 i Gjesdal kommune.

Nyere tids kulturminner

To gårdstun hvorav et har to SEFRAK-registrerte bygg. Et heimahus fra første del av 1800-tallet som er vurdert som verneverdig i kulturminneplanen til Gjesdal kommune og verdiklasse A (SEFRAK 1122 110 031). En l e fra siste del av 1800-tallet som er vurdert til verdiklasse B (SEFRAK 1122 110 032).

Figur 3-62 Flyfoto av SEFRAK-registrerte bygg på Kluge. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK- bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt

Automatisk freda kulturminner

Ingen registrerte. Det er gjort en noen få gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården, bl.a. et spinnhjul i kleber, S5078.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun.

Verdivurdering

To SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningsmiljøet er vanlig forekommende, men innehar bygninger med arkitektoniske kvaliteter og kulturhistorisk verdi. Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet. Få nyere inngrep i området.

Verdien er **liten til middels**.

Kulturmiljø 38 Limagården

Limagården ligger på Ytre Lima nord for Limavatnet på gården Ytre Lima gnr. 9 i Gjesdal kommune.

Nyere tids kulturminner

Seks gårdstun med 12 SEFRAK-registrerte bygninger. En av disse er Limagården som har eksistert siden 1600-tallet. Tun med seks bygninger hvorav tre er SEFRAK-registrert, i skråning ned mot Limavatnet. I dag er gården et museum drevet av Jærmuseet. Gården er vurdert som et viktig kulturmiljø i Kulturminneplan for Gjesdal kommune. Våningshuset på gården er et typisk Jærhus fra 1848 og er intakt uten påbygg eller endringer. Gårdstunet har også sin opprinnelige tunform med tilhørende bygninger.

Figur 3-63 Limagården, Jærhuset er midt i bildet (SEFRAK 1122 110 016). Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Automatisk freda kulturminner

Det er registrert to automatisk freda kulturminner nord for Limagården, et gårdsanlegg på Fodnabergheio fra jernalder, Askeladden id 34130 og et gravfelt fra jernalder, Askeladden id 4547. Kulturminnene er vurdert som et av de viktigste fornminnene i Kulturminneplan for Gjesdal kommune. Det er registrert fire lokaliteter med LIDAR innenfor kulturmiljøet. Det er gjort flere gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården, bl.a. et spannforma leirkar fra folkevandringstid S3401.

Figur 3-64 Flyfoto av registrerte kulturminner på Limagården og Ytre Lima. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK-bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Kulturlandskap

Lima er et av 14 prioriterte helhetlige kulturlandskap i Rogaland. Mange kulturspor i innmark og utmark. Landskapet er åpent og intensivt beitet. Limagården og Hengjafjellet utgjør to separate områder i kulturlandskapet. Området er ellers preget av det moderne jordbrukslandskapet med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun.

Figur 3-65 Kulturlandskapet ved Limagården mot vest. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Verdivurdering

Gårdstun som ligger i opprinnelig kontekst med bygninger med arkitektoniske kvaliteter og stor kulturhistorisk verdi. Enhetlig bygningsmiljø med et av få Jærhus som er igjen i området. Miljøet er både representativt for regionen og sjeldent. Kulturlandskapet inneholder mange kulturhistoriske spor og er et

prioritert kulturlandskap i Rogaland. De automatisk freda kulturminna er godt synlige og er sammen med Lima gården og kulturlandskapet et helhetlig kulturmiljø.

Verden er **stor**.

Kulturmiljø 39 Øygarden-Hengjafjellet

Øygarden og Hengjafjellet ligger på nordsiden av Limavatnet på gården Ytre Lima gnr. 9 i Gjesdal kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

Tre automatisk freda kulturminner og et kulturminne med uavklart vernestatus. Tre av disse er et sammenhengende fornminneområde, Askeladden id 24280, 33945 og 33944. Dette er et gårdsanlegg med 48 enkeltminner og en rydningsrøyslokalitet fra jernalder, begge automatisk freda. Det ligger et kulturminne med uavklart vernestatus mellom disse hvor området i nyere tid har vært dyrka opp. Sannsynligvis er det rester av kulturminner under marka. På toppen av Hengjafjellet er det også registrert en gravrøys, Askeladden id 4648. Gårdsanlegget er vurdert som et de viktigste fornminnene kulturminneplan for Gjesdal kommune.

Figur 3-66 Flyfoto av registrerte kulturminner på Øygarden-Hengjafjellet. Kilde: Askeladden.

Figur 3-67 Gårdsanlegg fra jernalder, Askeladden id 24280. Tuftene er godt synlige i terrenget. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Kulturlandskap

Lima er et av 14 prioriterte helhetlige kulturlandskap i Rogaland. Mange kulturspor i innmark og utmark. Landskapet åpent og intensivt beitet. Hengjafellet er et av to områder i kulturlandskapet, Limagården er det andre.

Verdivurdering

Store sammenhengende fornminnefelt med gardfar, geil, hustufter, gravrøyser og rydningsrøyser. Synlige kulturminner i et eldre kulturlandskap med mange kulturhistoriske spor. Et høyt prioritert helhetlig kulturlandskap i Rogaland. Kulturminna er stort sett uberørt og intakt og ligger i en større helhet og sammenheng.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 40 Indre Lima

Indre Lima ligger i den østlige enden av Limavatnet på gården Indre Lima gnr. 10 i Gjesdal kommune.

Nyere tids kulturminner

Tre gårdstun hvor av et har SEFRAK-registrerte bygninger. Et våningshus fra andre halvdel av 1800-tallet og en stall fra 1800-tallet begge vurdert til verdiklasse B (SEFRAK 1122 110 03 og 1122 110 04).

Automatisk freda kulturminner

Et gravfelt med sju gravrøyser og to rydningsrøyser fra jernalder, Askeladden id 14471. Det er gjort en noen få gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården, bl.a. et enegget sverd fra vikingtid, S3673.

Figur 3-68 Flyfoto av registrerte kulturminner på Indre Lima. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun.

Verdivurdering

Flere gårdstun hvorav et har to SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningsmiljøene er vanlig forekommende. Et større gravfelt som er automatisk freda. Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 41 Hønaland

Hønaland ligger øst for Flassvatnet på gården Tjessem gnr. 27 i Sandnes kommune

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

Et gårdsanlegg fra jernalder med ni enkeltminner, hustuffer, gardfar og gravhauger, Askeladden id 65947.

Kulturlandskap

Åpen landskap med lav vegetasjon og noe skog, kystlynghei.

Figur 3-69 Flyfoto av registrerte kulturminner på Hønaland. Kilde: Askeladden.

Verdivurdering

Automatisk freda gårdsanlegg i utmark som er intakt i et ellers uberørt landskap bestående av kystlynghei.

Verdien er **stor**.

Kulturmiljø 42 Dyranut

Dyranut ligger ved Dyranuttjørna på gården Tjessem gnr. 27 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Tre gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger.

Automatisk freda kulturminner

En rydningsrøyslokalitet fra jernalder som er automatisk freda, med 20 rydningsrøyser, Askeladden id 54407. En rydningsrøyslokalitet som har uavklart vernestatus, Askeladden id 54367. Det er registrert tre lokaliteter med LIDAR innenfor kulturmiljøet. Det er i tillegg registrert seks lokaliteter med LIDAR sørvest for kulturmiljøet.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Enkelte rester av eldre kulturlandskap.

Figur 3-70 Flyfoto av registrerte kulturminner ved Dyranut. Kilde: Askeladden.

Verdivurdering

Gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningsmiljøet er vanlig forekommende. En rydningsrøyslokalitet som er automatisk freda. Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet med enkelte eldre kulturhistoriske spor.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 43 Seldal

Seldal ligger øst for Seldalsvatnet på gården Seldal gnr. 75 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

To gårdstun med to SEFRAK registrerte bygninger. Et bolighus som skal være revet (SEFRAK 1102 032 020) og et bolighus, heimahus, fra andre del av 1800-tallet med verdiklasse C (SEFRAK 1102 032 018). Det ser også ut som dette bygget er fjernet, men det kan også være en feil i registreringen og numrene er byttet. Litt vest for Seldal ligger et skolehus fra første del av 1800-tallet med verdiklasse B (SEFRAK 1102-032-019. Bygget er vurdert som bevaringsverdig i Sandnes kommune sin kulturminneplan.

Automatisk freda kulturminner

En rydningsrøyslokalitet fra jernalder med uavklart vernestatus, skal være tre rydningsrøyser, Askeladden id 34607. Det er ikke gjort gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Enkelte rester av eldre kulturlandskap.

Figur 3-71 Flyfoto av registrerte kulturminner på Seldal. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK- bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Verdivurdering

Gårdstun med to SEFRAK-registrerte bygninger. En SEFRAK-registrert skolebygning fra første del av 1900-tallet med kulturhistorisk verdi. Bygningstiljøet er vanlig forekommende. En rydningsrøyslokalitet med uavklart vernestatus. Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet med enkelte eldre kulturhistoriske spor.

Verdien er **liten**.

Kulturmiljø 44 Svihus

Svihus ligger ved Svihusvatnet på gården Svihus gnr. 19 i Sandnes kommune.

Nyere tids kulturminner

Fire gårdstun med seks SEFRAK-registrerte bygninger, hvor av tre er fjernet eller var en ruin på registreringstidspunktet. Et heimahus fra første halvdel av 1800-tallet, verdiklasse C (SEFRAK 1102 007 040). Et heimahus uten datering verdiklasse C (SERAK 1102 007 039) og et heimahus fra andre halvdel av 1800-tallet med verdiklasse C (SEFRAK 1102 007 04). Alle bygningene er vurdert som bevaringsverdige i Sandnes kommune sin kulturminneplan.

Figur 3-72 Flyfoto av registrerte kulturminner på Svihus. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK- bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Figur 3-73 Heimahus fra 1840, SEFRAK 1102 007 040. Huset har et påbygg fra 1950. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Automatisk freda kulturminner

Ingen registrerte. Det er gjort tre gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården Svihus, bl.a. en øks fra yngre jernalder, S4540.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Enkelte rester av eldre kulturlandskap. Løst for kulturmiljøet ligger Krogedal-Tveit som er vurdert som et viktig kulturlandskap i Sandnes kommune sin kulturminneplan, se Figur 3-5.

Verdivurdering

Gårdstun med flere SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningsmiljøet er vanlig forekommende og de fleste byggene er påbygd og endret. Tunstrukturen er intakt. Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet med enkelte eldre kulturhistoriske spor.

Verdien er **liten**.

Kulturmiljø 45 Skurve

Skurve ligger sør for Edlandsvatnet på gården Skorve gnr. 3 i Gjesdal kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

Et bosetnings-aktivitetsområdet fra jernalder som er automatisk freda, med 2to gardfar og to hustuffer, Askeladden id 64631 og gravrøys, Askeladden id 53916. Det er registrert to lokaliteter med LIDAR innenfor kulturmiljøet. Det er funnet enkelte gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården Skorve, bl.a. et fiskesøkke av kleber og flekker av flint fra steinalder, S8214.

Figur 3-74 Flyfoto av registrerte kulturminner på Skurve. Kilde: Askeladden.

Figur 3-75 Registrerte tufter og gardfar på Skurve, Askeladden id 64632. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Kulturlandskap

Eldre kulturlandskap uten særlig innslag av moderne jordbruk.

Verdivurdering

En gravrøys og et bosetnings-aktivitetsområde som er automatisk freda i et eldre kulturlandskapet med flere kulturhistoriske spor. Rett sør for kulturmiljøet er det et større industriområde.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 46 Edland

Edland ligger rett vest for tettstedet Ålgård på gården Edland gnr. 5 i Gjesdal kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

En gravhaug fra jernalder som er automatisk freda, Askeladden id 34129. En rydningsrøyslokalitet med 12 rydningsrøys som er automatisk freda, Askeladden id 71823. Det er registrert en lokaliteter med LIDAR innenfor kulturmiljøet. Det er gjort en rekke gjenstandsfunn på gården fra forhistorisk tid, bl.a. en korsformet spenne fra folkevandringstid S5853.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Enkelte rester av eldre kulturlandskap.

Figur 3-76 Flyfoto av registrerte kulturminner på Edland. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK- bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Verdivurdering

To automatisk freda kulturminner i et kulturlandskap typisk for det moderne jordbrukslandskapet med enkelte eldre kulturhistoriske spor.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 47 Øygarden

Øygarden ligger sør for Fjermestadvatnet på gården Edland gnr. 5 i Gjesdal kommune.

Figur 3-77 Flyfoto av registrerte kulturminner på Øygarden. Kilde: Askeladden.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

En rydningsrøyslokalitet fra jernalder som er automatisk freda, med et uvisst antall rydningsrøyser og et gardfar, Askeladden id 64638. En stakktuft med uavklart vernestatus er registrert nordvest for kulturmiljøet, Askeladden id 64639. Det er registrert en lokalitet med LIDAR i tilknytning til kulturmiljøet.

Figur 3-78 Foto av rydningsrøysfelt, Askeladden id 64638. Masta står i kulturminnet. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Enkelte rester av eldre kulturlandskap.

Verdivurdering

En rydningsrøyslokalitet som er automatisk freda i et kulturlandskapet typisk for det moderne jordbrukslandskapet med enkelte eldre kulturhistoriske spor. Eksisterende kraftledning går tvers gjennom rydningsrøysfeltet.

Verdien er **middels**.

Kulturmiljø 48 Edlandsheia

Edlandsheia ligger sør for Fjermestadvatnet på gården Edland gnr. 5 i Gjesdal kommune.

Nyere tids kulturminner

Et gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger.

Automatisk freda kulturminner

En rydningsrøyslokalitet fra jernalder som er automatisk freda, med seks rydningsrøyser, Askeladden id 4646. Området er dyrket opp og kulturminnene er i dag ikke synlige i overflaten.

Figur 3-79 Flyfoto av registrerte kulturminner på Edlandsheia. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Enkelte rester av eldre kulturlandskap.

Verdivurdering

Gårdstun uten SEFRAK-registrerte bygninger. Bygningsmiljøet er vanlig forekommende. En automatisk freda rydningsrøyslokalitet under dyrka mark. Kulturlandskapet typisk for det moderne jordbrukslandskapet med enkelte eldre kulturhistoriske spor.

Verdien er **Liten**.

Kulturmiljø 49 Ålgård

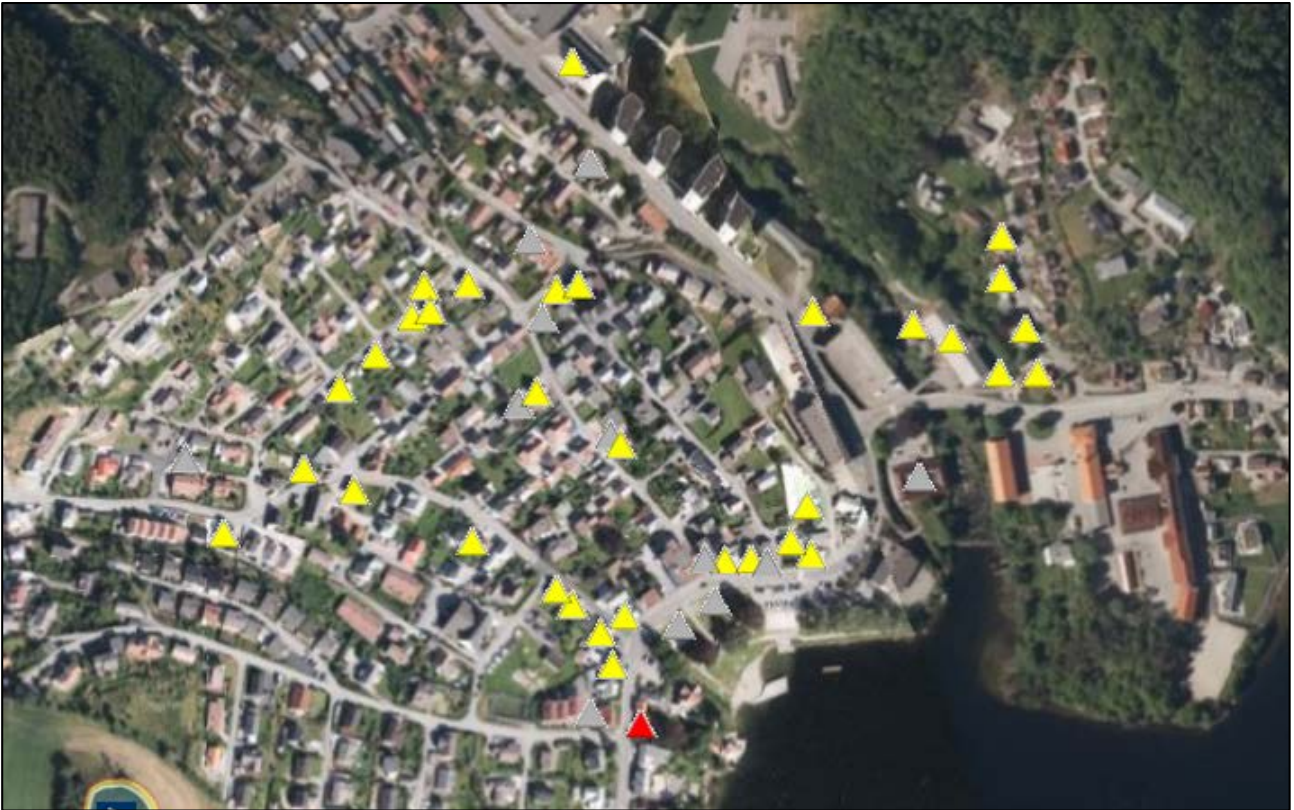
Ålgård er kommunesentrum i Gjesdal og ligger ved utløpet av elva Figgjo ved Edlandsvatnet.

Nyere tids kulturminner

Tettstedet Ålgård utviklet seg med etablering av tekstilproduksjon i 1870-årene ved Edlandsvatnet og langs elva Figgjo. På Ålgård startet den første fabrikk, Aalgaard Uldspinderi i 1870. Stedet ble spesielt valgt av to årsaker; vannkraft og bygdas rike saueavl. Den opprinnelige fabrikk fra 1870 fikk kraft fra et vannhjul som førte vann i en trefenning fra Edlandsvatnet. Kraftstasjonen tilhørende DFU ble bygget i 1912 ved siden av dieselhuset fra 1892.

Ålgård er delt inn i tre kjerneområder ut i fra kulturminner: Fabrikk, Fotlandshagen (indre og ytre sone), og Ålgård stasjon i Gjesdal kulturminneplan. Der er kun Fotlandshagen og fabrikk som blir berørt av sanering av 300 kV ledningen. Fabrikk er bolighus og produksjonslokaler etter tekstilindustriepoken langs Figgjoelva og Nilsbakken. Fotlandshagen er det som i dag omtales som «Gamle Ålgård». Ålgård stasjon er Ålgårds nye sentrum.

Figur 3-80 Flyfoto av Ålgård. Kilde: Askeladden. ▲ Meldepliktig i hht kml § 25, ▲ Annet SEFRAK- bygg, ▲ Ruin eller fjernet objekt.

Figur 3-81 Dieselhus fra 1892 og kraftverk og kanal fra 1912 som munner ut i Edlandsvatnet. Foto hentet fra Gjesdal kulturminneplan.

Automatisk freda kulturminner

Ingen registrerte.

Kulturlandskap

Tettsted.

Verdivurdering

Med sin plassering langs elva Figgjo viser fabrikkområdet og boligene en type kulturmiljø som er typisk for den tidlige industrialiseringen. Mange av bygningene er SEFRAK-registrert og er omtalt i Gjesdal kommunens kulturminneplan og er regulert til bevaring. Miljøet er godt bevart og er typisk for byggeskikk og tettstedsutvikling fra denne perioden. Området inneholder bygninger med arkitektoniske kvaliteter og stor kulturhistorisk betydning.

Verdien er **stor**

Kulturmiljø 50 Røyselund

Røyselund ligger nord for Fjermestadvatnet på gården Berland gnr. 32 i Time kommune og gården Fjermestad gnr. 6 i Gjesdal kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte

Automatisk freda kulturminner

Et automatisk freda kulturminne registrert som et gravfelt fra jernalder, med 2 gravhauger, en hustuft, geil, innhegning og rydningsrøys, Askeladden id 24066. En rydningsrøyslokalitet som har uavklart vernestatus, Askeladden id 54367. Det er gjort en noen få gjenstandsfunn fra forhistorisk på gården Berland, bl.a. en dolk av flint bronsespenner fra yngre romertid, S6990. Det er ikke gjort gjenstandsfunn fra forhistorisk tid på gården Fjermestad i Gjesdal.

Figur 3-82 Flyfoto av registrerte kulturminner på Røyselund. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Eldre kulturlandskap uten særlig innslag av det moderne jordbruket. Tett med planteskog.

Verdivurdering

Et gravfelt som er automatisk freda i et eldre kulturlandskapet med flere kulturhistoriske spor. Tett med granskog.

Verdien er **middels til stor**.

Kulturmiljø 51 Midfjell

Midfjell ligger mellom Midfjell og nyere bebyggelse nord for Ålgård på gården Fjermestad gnr. 6 i Gjesdal kommune.

Nyere tids kulturminner

Ingen registrerte.

Automatisk freda kulturminner

Tre automatisk freda kulturminner. Et røysfelt med to gravrøyser og 11 rydningsrøyser fra jernalder, Askeladden id 176382. En rydningsrøyslokalitet med 11 rydningsrøyser, Askeladden id 176380 og en gravrøys, Askeladden id 176381.

Figur 3-83 Flyfoto av registrerte kulturminner på Midfjell. Kilde: Askeladden.

Kulturlandskap

Eldre kulturlandskap uten særlig innslag av det moderne jordbruket eller andre nyere inngrep.

Verdivurdering

Tre automatisk freda kulturminner i et eldre kulturlandskapet med flere kulturhistoriske spor.

Verdien er **middels til stor**.

Kulturmiljø 52 Fjermestad

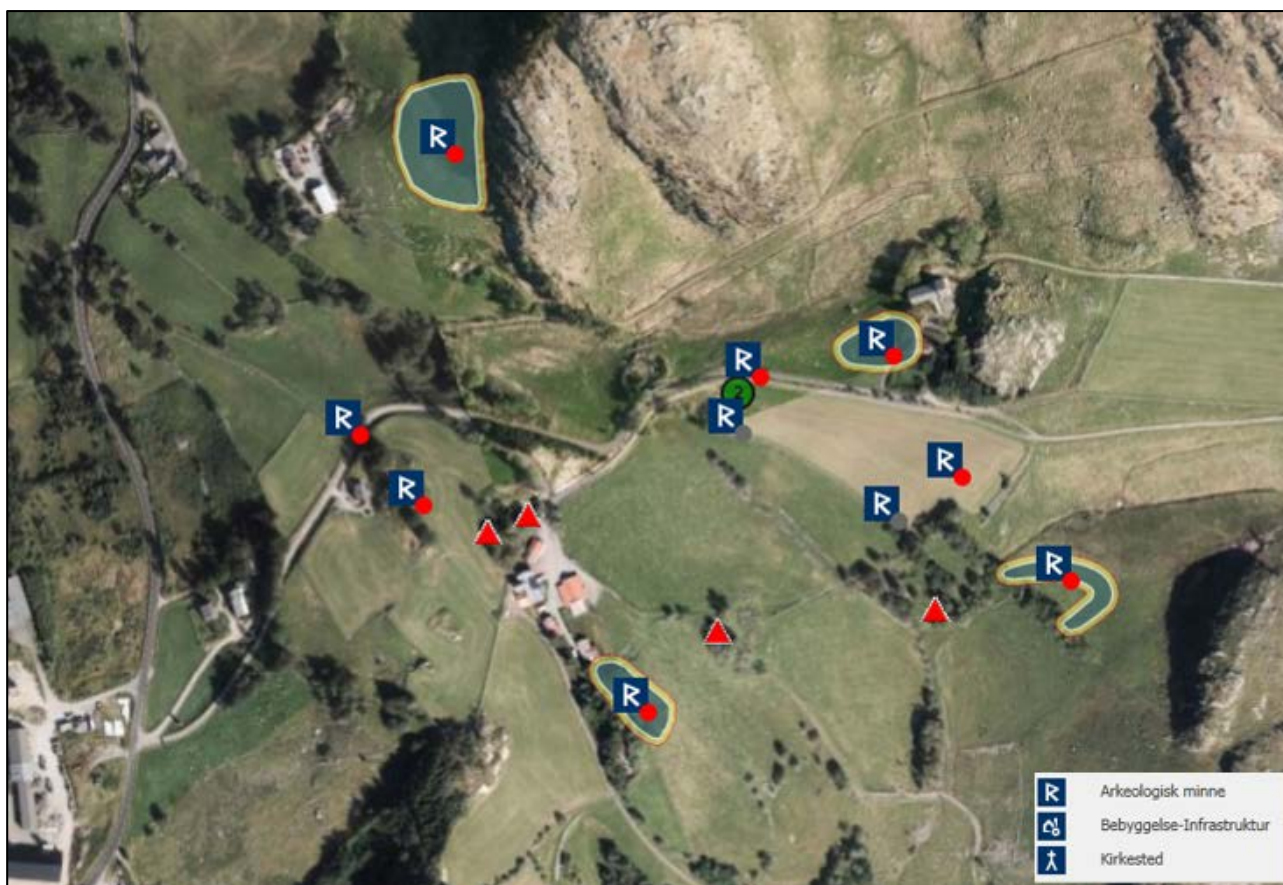
Fjermestad ligger sør for Rossåsen på gården Fjermestad gnr. 32 i Time kommune.

Nyere tids kulturminner

Gårdstun med fire SEFRAK-registrerte bygninger, et våningshus, og tre løer/fjøs (SEFRAK 1121 006 069, 68, 65 og 64). Våningshuset og en av løene er vurdert til verdiklasse B, de andre er verdiklasse C.

Automatisk freda kulturminner

Åtte automatisk freda kulturminner, hvorav et gårdsanlegg, Askeladden id 145230 og et gravfelt, Askeladden id 65499. To kulturminner er fjernet av nyere dyrkingsaktivitet. På gården Fjermestad i Time kommune er det registrert en rekke gjenstandsfunn fra forhistorisk tid bl.a. tre bronsespenner fra yngre romertid, S9061.

Figur 3-84 Flyfoto av registrerte kulturminner på Fjermestad. Kilde: Askeladden.

Tabell 3-17 Registrerte kulturminner i Askeladden på Fjermestad

Askeladden id	Kulturminne	Vernestatus
24029	Gravminne	AUT
53675	Gjerde/innhegning	AUT
65499	Gravfelt	AUT
145230	Gårdsanlegg	AUT
53676	Gårdsanlegg	FJE
65500	Gravminne	AUT
24028	Gravminne	AUT
4864	Gravminne	FJE
53673	Gravminne	AUT
53674	Gravminne	AUT

Figur 3-85 Gravrøyser på Fjermestad, Askeladden id 65499. Foto: V. Berge, Multiconsult ASA.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet er typisk for det moderne jordbrukslandskapet, med store dyrka flater, lange sammenhengende steingjerder og enkeltliggende gårdstun. Enkelte rester av eldre kulturlandskap.

Verdivurdering

Gårdstun med flere SEFRAX-registrerte bygninger. Bygningsmiljøet er vanlig forekommende. Åtte automatisk freda kulturminne som ligger i en sammenheng i et kulturlandskapet med flere eldre kulturhistoriske spor.

Verdien er **stor**.

3.4 Omfang og mulige konsekvenser

3.4.1 0-alternativet

0-alternativet utgjør referansealternativet og representerer forventet utvikling innenfor influensområdet uten utbygging innenfor et 20 års perspektiv.

De tre vindkraftverkene som har fått konsesjon vil gi vesentlige inngrep i (Sandnes og Vardafjellet) eller i nærheten av (Tindafjellet og Skurvenuten) kulturmiljø.

Vardafjellet vindpark er samlet sett vurdert å gi middels negativ konsekvens for kulturminner og kulturmiljø. For KM 1 Kråkedal og KM 2 Hetland Nordre er det vurdert å gi liten til middels negativ konsekvens. For KM 5 Sporaland er det vurdert å gi liten negativ konsekvens og for KM 9 Kråkeberget og KM 10 Leigvom er konsekvensen stor negativ. Det må bemerkes at kulturmiljøene ikke har lik utstrekning da dette er ulike utbyggingstiltak. Kulturmiljø i konsekvensutredning i vindkraftprosjekt har generelt en større utstrekning.

Sandnes vindpark, er lokalisert i samme område som Vardafjellet, har fått avslag på konsesjon. Planene inngår dermed ikke i 0-alternativet, men er likevel kort omtalt fordi beslutningen er påklaget. Vindparken er samlet vurdert å medføre middels negativ konsekvens for selve planområdet og tilgrensende områder. De største konsekvensene er knyttet til KM 1 Kråkedal hvor det er tilnærmet direkte konflikt og stor negativ konsekvens.

Skurvenuten og Tindafjellet vindpark er vurdert å medføre middels negativ konsekvens for kulturminner og kulturmiljø. Kulturmiljøene ved Limavatnet, KM 38 Ytre Lima og KM 39 Øygarden-Hengjafjellet, vil bli visuelt berørt av Skurvenuten vindkraftverk.

Utbyggingsplanene for vindkraftverk vil i vesentlig grad påvirke kulturmiljø negativt for disse kulturmiljøene; KM 1 Kråkedal, KM 9 Kråkeberget, KM 10 Leigvom, KM 38 Ytre Lima og KM 39 Øygarden-Hengjafjellet. Samlet belastning som følge av alle tre vindkraftverkene kan også gjøre at konsekvensene blir noe større.

E39 skal oppgraderes til stamvegstandard, og en skal etablere et trafiksikkert vegsystem der veg ivaretar både gjennomgangstrafikk og fungerer som lokal hovedveg. Det er ikke vedtatt trasé, men vegen vil berøre kulturmiljø ved Bråstein, KM 19 Bråstein Øst og KM 20 Bråstein Vest avhengig av hvilket alternativ som blir valgt er det fra middels negativ konsekvens til stor konsekvens for kulturmiljøene. Ny E39 vil også ha en viss påvirkning på kulturmiljøet ved Limavatnet, KM 38 Ytre Lima.

Tverrforbindelsen mellom E39 ved Bråsteinvatnet til fv. 505 ved Foss-Eikeland er under planlegging. Her skal flere alternativer vurderes. Planene kan i vesentlig grad påvirke KM 19 Bråstein Øst, KM 20 Bråstein Vest og KM 32 Foss-Eikeland.

Ut over dette, er det allerede som en del av traséen Lyse-Stølaheia, konsesjonssøkt 420 kV ledning fram til Seldalsheia.

Vi er ikke kjent med at det foreligger andre offentlige eller private planer som potensielt sett kan medføre vesentlige endringer når det gjelder kjente kulturminner og kulturmiljø.

Konsekvensenes omfang og betydning settes per definisjon lik **ubetydelig/ingen (0)**.

3.4.2 Generelt om konsekvenser av kraftledninger på kulturminner og kulturmiljø

Etablering av kraftledninger innebærer arealbeslag, fysiske inngrep og tekniske installasjoner i landskapet. I tillegg kommer etablering av adkomstveier, transformatorstasjon og andre inngrep og arealbeslag som massetak/-deponier, brakkeanlegg m.m.

Ofte er det det direkte arealbeslaget som er mest konfliktfylt når det gjelder kulturminner og kulturmiljø. Det som er spesielt med kraftledninger er at det kun er masten som gir et direkte fysisk inngrep i kulturminner og kulturmiljø. En regner likevel at en ledning som krysser et kulturminne og et kulturmiljø til å være vel så negativt som selve arealbeslaget, da ledningene er et varig element som ofte er synlig på lang avstand.

Kraftledninger er store byggverk som vises godt i terrenget og som går over lange strekninger og gjennom en rekke ulike landskap. Den visuelle virkningen kan påvirke både opplevelsen og bruken av kulturminner og kulturmiljø. Ledningene kan påvirke sammenhengen mellom kulturmiljø og omgivelsene både på kort og lengre avstand. Endringer i omgivelsene kan påvirke den kulturhistoriske konteksten og sammenhengen mellom kulturmiljø. For å redusere de negative virkningene, vil det å flytte en mast, slik at den ikke er i direkte konflikt med kulturmiljø være et avbøtende tiltak.

3.4.3 420 kV Seldalsheia – Espeland

Det foreligger fire alternativer for ny 420 kV ledning på strekningen Seldalsheia – Espeland, 2.X, 3.X, 4.X og 5.X. Alle har felles utgangspunkt fra Seldalsheia. Ved Mosaberget skiller ledningstraséene seg hvor alternativ 2.X og 3.X utgjør det nordlige alternativet og 4.X utgjør det sørlige alternativet. Ved Ur-Eikeland går 3.X og 4.X i samme trasé inn til Espeland transformatorstasjon, mens 2.X går i samme trasé fra Kolfjellet og inn til Espeland. 5.X følger ikke eksisterende trasé, men går i sørvestlig retning fra Grytefjellet på Seldalsheia og mot Håfjellet, hvor den går rett vest til Espeland over Vardafjellet og Storafjellet.

Alternativ 2.X er delt i to underalternativer; ett som skal erstatte dagens 132 kV Seldalsheia – Tronsholen 2 (2.X) og som forutsetter å rive av dagens 132 kV kraftledningstrasé fra Seldalsheia frem til Kråkedal og

Kråkedalstjørna, og ett alternativ som legges parallelt på nordsiden av eksisterende 132 kV kraftledning (2X.b) som forutsettes skal stå igjen. Tabellen under viser vurderingene for alternativ 2.X. Det er kommentert under hvor alternativ 2X.b skiller seg fra dette alternativet. Disse alternativene er også det samme for 3.X og 4.X på den delen av strekningen som er lik.

Alle ledningstraséene går i et landskap med et stort antall fornminner, mange med stor verdi. Under er tabell som oppsummerer omfang og konsekvens for de enkelte kulturmiljø for de fire alternative traséene. I det følgende er det kort oppsummert per alternativ hvilke konsekvenser tiltaket har på de ulike kulturminnene. Basert på delområdenes verdi og vurderingen av de enkelte alternativenes omfang, er konsekvensen for det enkelte delområdet vurdert i tabellen nedenfor.

Det er utarbeidet visualiseringer av 3.X, 4.X og 5.X ved Skjelbreitjørna (se Vedlegg 2-1, nr. 1). Visualiseringen er mot sørøst og omfatter KM 4, 10 og 11.

Tabell 3-18 Omfang og konsekvens for kulturmiljø 420 kV Seldalsheia – Espeland.

Kulturmiljø		Verdi	Alternativ 2.X		Alternativ 3.X		Alternativ 4.X		Alternativ 5.X	
			Omfang	Konsekvens	Omfang	Konsekvens	Omfang	Konsekvens	Omfang	Konsekvens
1	Kråkedal	Stor	Lite neg.	Middels neg. (--)	Lite neg.	Middels neg. (--)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
2	Hetland Nordre	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Middels neg.	Middels neg. (--)	Intet	Ubetydelig (0)
3	Hetland store	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Middels neg.	Stort neg. (---)	Intet	Ubetydelig (0)
4	Hetland Litle	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Middels neg.	Middels neg. (--)	Lite til middels neg.	Middels neg. (--)	Intet	Ubetydelig (0)
5	Sporaland	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
6	Leigvom	Stor	Middels til stor neg.	Stort neg. (---)	Middels neg.	Stort neg. (---)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
7	Skruss-Eikjeland	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
8	Kråkeberget øst	Middels	Middels til stort neg.	Middels neg. (--)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
9	Kråkeberget Vest	Stor	Middels til stort omfang	Stort neg. (---)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
10	Åreskjold	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	Middels neg.	Middels neg. (--)	Stort neg.	Middels til stort neg. (- -/--)	Lite neg.	Liten neg. (-)

11	Ur-Eikjeland	Middels	Lite neg.	Liten neg. (-)	Middels neg.	Middels neg. (-)	Middels neg.	Middels neg. (-)	Intet	Ubetydelig (0)
12	Skålabrotet	Middels	Stort neg.	Middels neg. (-)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
13	Kolfjellet	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (---)	Stort neg.	Meget stor neg. (---)	Stort neg.	Meget stor neg. (---)	Stort neg.	Meget stor neg. (---)
14	Haraberget	Liten	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)	Stort neg.	Liten neg. (-)
15	Tjessem	Middels	Lite til middels neg.	Liten til middels neg. (-/-)	Lite til middels neg.	Liten til middels neg. (-/-)	Lite til middels neg.	Liten til middels neg. (-/-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
16	Selshammar	Middels	Liten neg.	Liten neg. (-)	Liten neg.	Liten neg. (-)	Liten neg.	Liten neg. (-)	Liten neg.	Liten neg. (-)
17	Espelend	Middels til stor	Middels neg.	Middels neg. (-)	Middels neg.	Middels neg. (-)	Middels neg.	Middels neg. (-)	Middels neg.	Middels neg. (-)
18	Myklabost	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
KM 19-41		Ulik verdi	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
42	Dyranut	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Lite neg.	Liten neg. (-)
43	Seldal	Liten	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Lite neg.	Liten neg. (-)
44	Svihus	Liten	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Lite neg.	Liten neg. (-)
Samlet konsekvensvurdering			Stor negativ (---)		Middels negativ (-)		Middels negativ (-)		Liten negativ (-)	

Seldalsheia – Espelend (via 2.X)

Kraftledningstraséen berører 13 kulturmiljø i ulike grad og er i direkte konflikt med tre kulturmiljø, KM 1 Kråkberget med stor verdi, KM 13 Kolfjellet med stor verdi og KM 12 Skålabrotet med middels verdi.

Alternativ 2X.b er vurdert til å få større negativt omfang da det blir en ledning i tillegg til eksisterende på strekningen Seldalsheia og inn til Kråkedal og Kråkedalstjørna. Begge alternativene vil krysse KM 1 Kråkedal hvor det er et større fornminnefelt med mange gravrøyser. En sanering av eksisterende kraftledning vil ha stort negativt omfang og stor negativ konsekvens ved fjerning av selve mastepunktene her. Dette er mulig å redusere ved avbøtende tiltak, se kapittel 1.7. Når det gjelder den visuelle påvirkningen vil det ikke være noen endring så situasjonen blir lik. Konsekvensen blir derfor middels negativ (-) for 2.X og stor negativ (---)

for 2.X.b. Det samme vil også gjelde for alternativ 3.X som her går i samme trasé over Kråkedal. Ellers er alternativene 2.X og 2.X.b like.

Traséen har meget stor negativ konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet og stor negativ konsekvens (---) for KM 6 Leigvorn og KM 9 Kråkeberget Vest og middels til stor negativ (--/---) konsekvens for KM 12 Skålabrotet.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å ha middels til stor verdi, ledningstraséen har middels til stort negativt omfang og får **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø. Alternativ 2.X er vurdert til å være marginalt bedre enn alternativ 2X.b da en sanerer kraftledningen på strekningen over Kråkedal. Konsekvensgraden er imidlertid den samme for både 2.X og 2.X.b.

Seldalsheia – Espeland (via 3.X)

Kraftledningstraséen berører 12 kulturmiljø i ulik grad og er i direkte konflikt med to kulturmiljø, KM 1 Kråkeberget med stor verdi og KM 13 Kolfjellet med stor verdi. Traséen har meget stor negativ konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet. For strekningen over Kråkedal med KM 1 Kråkedal er konsekvensvurderingen her lik som for 2.X og 2.Xb, middels negativt (--) for 2.X og stort negativt (---) for 2.X.b. I tillegg har traséen stor negativ (---) konsekvens for KM 6 Leigvorn da traséen går nær kulturmiljøet.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å ha middels til stor verdi, ledningstraséen har middels negativt omfang og får **middels negativ konsekvens (--)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Espeland (via 4.X)

Kraftledningstraséen berører ti kulturmiljø i ulik grad og er i direkte konflikt med to kulturmiljø, KM 13 Kolfjellet med stor verdi og KM 10 Åreskjold med middels verdi. Traséen får meget stor konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet og stor negativ konsekvens for KM 3 Hetland store og middels til stor konsekvens (--/---) for KM 10 Åreskjold.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å ha middels til stor verdi, ledningstraséen har middels negativt omfang og får **middels negativ konsekvens (--)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Espeland (via 5.X)

Kraftledningstraséen berører ni kulturmiljø i ulik grad og er i direkte konflikt med to kulturmiljø, KM 13 Kolfjellet med stor verdi og KM 14 Haraberget med liten verdi. Traséen har meget stor konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å ha liten til middels verdi, ledningstraséen har liten til middels negativt omfang og får **liten negativ konsekvens (-)** for kulturminner og kulturmiljø.

Oppsummering og samlet konsekvensvurdering

Basert på delområdenes verdi og vurderingen av de enkelte alternativenes omfang og en samlet vurdering av den enkelte ledningstraséen er det vurdert at alternativ 5.X gir minst negativ konsekvens med **liten negativ konsekvens (-)** mens alternativ 2.X. gir størst negativ konsekvens med **stor negativ konsekvens (---)**. For 2.X. er det vurdert at alternativ 2.X er noe bedre enn alternativ 2X.b da en sanerer kraftledningen på strekningen over Kråkedal.

3.4.4 Omlegging 300 kV Espeland

Dagens 300 kV kraftledning fra Tonstad i Gjesdal kommune samt Kjellandledningen må legges om via ny transformatorstasjon og tilsvarende strekning av dagens 300 kV kraftledning vil saneres.

Tiltaket innebærer omlegging på strekningen Kyllingstad-Espeland (T-E), og utgående ledning fra Espeland (E-S 1) og omlegging fra Fagrafjell (K-E) og ut fra Espeland (E-S 2) parallelt med strekningen K-E og videre nordover i dagens trasé.

Alle omlagte ledningstraséer går i et landskap med et stort antall fornminner, mange med stor verdi. Basert på delområdenes verdi og vurderingen av de enkelte alternativenes omfang, er konsekvensen for det enkelte delområdet gitt i Det er utarbeidet visualiseringer av T-E ved Limavatnet (Se Vedlegg 2-1, nr. 2) og Hengjafjellet (Se Vedlegg 2-1, nr.3) og av K-E, E-S 2 og E-S 1 fra Bråsteinsåsen (Se Vedlegg 2-1, nr. 4). Visualiseringen ved Limavatnet (2) er tatt fra vannet sin sørside hvor ledningstrasé T-E går gjennom K 39. Visualisering 3 er tatt fra Hengjafjellet og viser også hvordan ledningstrasé T-E går gjennom KM 39. Visualiseringen fra Bråsteinsåsen (4) er mot sørøst og omfatter KM 19, 20, 21, 22 og 23.

Tabell 3-19. Nye ledningstraséer og sanering av eksisterende er samlet vurdert i tabellen. Alternativene berører ikke kulturmiljø 1 til og med 12, samt 33, 34, 43 og 44.

Det er utarbeidet visualiseringer av T-E ved Limavatnet (Se Vedlegg 2-1, nr. 2) og Hengjafjellet (Se Vedlegg 2-1, nr.3) og av K-E, E-S 2 og E-S 1 fra Bråsteinsåsen (Se Vedlegg 2-1, nr. 4). Visualiseringen ved Limavatnet (2) er tatt fra vannet sin sørside hvor ledningstrasé T-E går gjennom K 39. Visualisering 3 er tatt fra Hengjafjellet og viser også hvordan ledningstrasé T-E går gjennom KM 39. Visualiseringen fra Bråsteinsåsen (4) er mot sørøst og omfatter KM 19, 20, 21, 22 og 23.

Tabell 3-19 Oversikt over verdi, omfang og konsekvens for kulturmiljø som påvirkes av omlegging 300 kV Espeland.

Kulturmiljø		Verdi	T-E og E-S 1, K-E og E-S 2	
			Omfang	Konsekvens
1-12		Ulike	Intet	Ubetydelig (0)
13	Kolfjellet	Stor	Middels neg.	Stor neg. (---)
14	Haraberget	Liten	Stort neg.	Liten neg. (-)
15	Tjessem	Middels	Middels neg.	Middels neg. (--)
16	Selshammar	Middels	Lite neg.	Liten neg. (-)
17	Espeland	Middels til stor	Middels neg.	Middels neg. (--)
18	Myklabost	Stor	Liten neg.	Liten neg. (-)
19	Bråstein Øst	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (----)
20	Bråstein Vest	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (----)
21	Gilje	Middels	Stor neg.	Middels til stor neg. (--/---)

22	Figgjo	Middels til stor	Middels neg.	Middels neg. (--)
23	Ålgårdbanen	Middels	Middels neg.	Middels neg. (--)
24	Figvedheia	Stor	Lite til middels neg.	Middels neg. (--)
25	Åsland	Middels til stor	Stort pos.	Stor positiv (+++)
26	Osli	Liten	Intet	Ubetydelig (0)
27	Helgaland	Liten	Intet	Ubetydelig (0)
28	Buggeland	Middels	Intet	Ubetydelig (0)
29	Fagrafjell	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (----)
30	Nordre Kalberg	Middels til stor	Lite pos.	Middels pos. (++)
31	Søre Kalberg	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)
32	Foss-Eikeland	Liten	Intet	Ubetydelig (0)
35	Auestad	Middels til stor	Middels neg.	Middels neg. (--)
36	Gjesdal	Stor	Lite neg. til ubetydelig	Liten neg. (-)
37	Kluge	Liten til middels	Lite neg.	Liten neg. (-)
38	Ytre Lima	Stor	Lite neg.	Liten til middel neg. (-/--)
39	Øygarden-Hengjafjellet	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (----)
40	Indre Lima	Middels	Lite neg.	Liten neg. (-)
41	Hønaland	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (----)
42	Dyranut	Middels	Stort neg.	Stort neg. (---)
46	Edland	Middels	Lite positivt	Liten positiv (+)
47	Øygarden	Middels	Stort positivt	Stor positivt (+++)
48	Edlandsheia	Liten	Lite positivt	Liten positiv (+)
49	Ålgård	Stor	Lite positivt	Liten positiv (+)
50	Røyselund	Middels til stor	Middels positivt	Middels positivt (++)

51	Midfjell	Middels til stor	Lite positivt	Lite positivt (+)
52	Fjermestad	Stor	Lite positivt	Middels positiv (++)
Samlet konsekvensvurdering			Stor negativ konsekvens (---)	

Delstrekning av omlagte traséer Tonstad – Stokkeland via Espeland (T-E + E-S 1) berører 21 kulturmiljø og er i direkte konflikt med fire kulturmiljø, KM 19 Bråstein Øst, KM Bråstein Vest 20, KM 39 Øygarden Hengjafjellet og KM 41 Hønaland alle med stor verdi. Ledningstraséen får for alle disse kulturmiljøene meget stor negativ konsekvens (----). Traséen har også stor negativ (---) konsekvens for KM 13 Kolfjellet da den ligger nær dette kulturmiljøet. Det må spesielt trekkes fram at ledningen krysser Limavatnet fra sør til nord hvor det er et helhetlig kulturmiljø med svært store kulturminneverdier, med Limagården i vest, Øygarden og Hengjafjellet hvor ledningen krysser kulturmiljøet og Gjesdal kirke i øst. Området er også relativt uberørt av andre nyere inngrep.

Alternativ K-E og E-S 2 berører åtte kulturmiljø og er i direkte konflikt med fem kulturmiljø, KM 19 Bråstein Øst, KM 29 Fagrafjell, KM 21 Gilje, KM 22 Figgjo og KM 23 Ålgårdbanen. Ledningstraséen har meget stor negativ konsekvens (----) for KM 29 Fagrafjell og KM 19 Bråstein Øst.

Sanering av eksisterende 300 kV kraftledning berører ni kulturmiljø i varierende positiv grad. For KM 47 Øygarden og KM 25 Åsland har sanering og omlegging stor positiv konsekvens (+++).

Samlet sett har konsekvensen ved omlegging av Tonstad- og Kjellandledningen stor negativ konsekvens for flere større og helhetlige kulturmiljø i områder som er relativt uberørt av nyere inngrep. Ledningstraséen er samlet vurdert til å få **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

Oppsummering og konsekvensvurdering

Omlegging av eksisterende 300 kV Tonstad- og Kjellandledninger har samlet **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø særlig ved Limavatnet. Selv om omleggingen har liten negativ konsekvens for mange kulturmiljø og sanering av eksisterende ledning til Espeland gir en positiv konsekvens for flere kulturmiljø er det samlet vurdert at omleggingen gir **stor negativ konsekvens (---)**.

3.4.5 Espeland transformatorstasjon

Espeland transformatorstasjon ligger svært nær KM 17 Espeland som er vurdert til å ha middels til stor verdi. Det er kun dette kulturmiljøet som blir berørt av stasjonen. Selv om stasjonen ikke er i direkte konflikt med kulturminnene og kulturmiljøet vil den forringe opplevelsen av kulturmiljøet. Anlegget vil være godt synlig i terrenget. Områdets opplevelsesverdier vurderes i så måte å bli noe forringet, men kunnskapsverdien og bruksmuligheten av området opprettholdes. Omfanget vurderes derfor som lite negativt.

Kulturmiljø med middels til stor verdi og lite negativt omfang gir **liten til middels negativ konsekvens (-/--)**.

3.4.6 Samlet konsekvensvurdering Seldalsheia – Espeland

Det er innføring av kraftledningene som gir størst negativ konsekvens for alternativet Seldalsheia – Espeland.

Selve stasjonen er vurdert til å gi **liten til middels negativ konsekvens (-/--)**.

Størst negativ konsekvens for ny 420 kV til Espeland gir alternativ 2.X.b med **stor negativ konsekvens (---)**, minst negativ konsekvens gir alternativ 5.X med **liten negativ konsekvens (-)**.

Omlegging av 300 kV Tonstad- og Kjellandledningen gir **stor negativ konsekvens (---)**.

Samlet gir beste innføringsalternativ alternativ 5.X for ny 420 kV til Espeland sammen med omlegging 300 kV og Espeland stasjon **middels negativ konsekvens (--)**.

Samlet gir dårligste innføringsalternativ 2.X.b for ny 420 kV til Espeland sammen med omlegging 300 kV og Espeland stasjon **stor negativ konsekvens (---)**.

3.4.7 420 kV Seldalsheia – Helgaland

Som for Espeland er det fire alternativer for ny 420 kV ledning på strekningen Seldalsheia – Espeland, 2.X, 3.X, 4.X og 5.X.

Fra Espeland foreligger det videre to alternative videreføringer av 420 kV kraftledningstrasé: én i vestlig retning sør for Bråsteinsvatnet (X.1) og en mer sørlig variant som krysser Figgjo og går via Møgedal og inn til Helgaland (X.2). Traséen X.2 vil gå parallelt med eksisterende 300 kV litt sør for Møgedal og langs Fagrafjell over Figgjoelva før den går inn mot stasjonen på Helgaland.

Det foreligger til sammen åtte alternativer for ny 420 kV ledning på strekningen. Alternativene omtales hver for seg nedenfor.

Alle ledningstraséene går i et landskap med et stort antall fornminner, mange med stor verdi. Under er en tabell som oppsummerer omfang og konsekvens for de enkelte kulturmiljø for de fire alternative traséene. Basert på delområdenes verdi og vurderingen av de enkelte alternativenes omfang, er konsekvensen for det enkelte delområdet vurdert i tabellen nedenfor.

Det er utarbeidet visualiseringer av 3.X, 4.X og 5.X ved Skjelbreitjørna (Se Vedlegg 2-1, nr. 1) og for X.1 og X.2 fra Bråsteinsåsen (Vedlegg 2-1, nr. 4). Visualiseringen ved Skjelbreitjørna (1) er mot sørøst og omfatter KM 4, 10 og 11. Visualiseringen fra Bråsteinsåsen (4) av X.1 og X.2 er mot sørøst og omfatter KM 19, 20, 21, 22 og 23.

Tabell 3-20 Omfang og konsekvens for kulturmiljø 420 kV Seldalsheia - Helgaland

Kulturmiljø		Verdi	Alternativ 2.X og X.1		Alternativ 2.X og X.2		Alternativ 3.X og X.1	
			Omfang	Konsekvens	Omfang	Konsekvens	Omfang	Konsekvens
1	Kråkedal	Stor	Lite neg.	Middels neg. (--)	Lite neg.	Middels neg. (--)	Lite neg.	Middels neg. (--)
2	Hetland Nordre	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
3	Hetland store	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
4	Hetland Litle	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Middels neg.	Middels neg. (--)
5	Sporaland	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--) (0)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--) (0)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--) (0)
6	Leigvom	Stor	Middels til stor neg.	Stor neg. (---)	Middels til stor neg.	Stor neg. (---)	Middels neg.	Stor neg. (---)

7	Skruss-Eikjeland	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/-)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/-)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/-)
8	Kråkberget øst	Middels	Middels til stort neg.	Middels neg. (-)	Middels til stort neg.	Middels neg. (-)	Intet	Ubetydelig (0)
9	Kråkeberget Vest	Stor	Middels til stort neg.	Stor neg. (-)	Middels til stort neg.	Stor neg. (-)	Intet	Ubetydelig (0)
10	Åreskjold	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Middels neg.	Middels neg. (-)
11	Ur-Eikjeland	Middels	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)	Middels neg.	Middels neg. (-)
12	Skålabrotet	Middels	Stort neg.	Middels neg. (-)	Stort neg.	Middels neg. (-)	Intet	Ubetydelig (0)
13	Kolfjellet	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (---)	Stort neg.	Meget stor neg. (---)	Stort neg.	Meget stor neg. (---)
14	Haraberget	Liten	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
15	Tjessem	Middels	Middels neg.	Middels neg. (-)	Middels neg.	Middels neg. (-)	Middels neg.	Middels neg. (-)
16	Selshammar	Middels	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
17	Espeland	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/-)	Liten neg.	Liten til middels neg. (-/-)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/-)
18	Myklabost	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
19	Bråstein Øst	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (---)	Stort neg.	Meget stor neg. (---)	Stort neg.	Meget stor neg. (---)
20	Bråstein Vest	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (---)	Lite neg.	Middels neg. (-)	Stort neg.	Meget stor neg. (---)
21	Gilje	Middels	Lite neg.	Liten neg. (-)	Stort neg.	Middels til stort neg. (-/-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
22	Figgjo	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg.	Stort neg.	Stor neg. (---)	Lite neg.	Liten til middels neg.

				(-/-)				(-/-)
23	Ålgårdbanen	Middels	Lite neg.	Liten neg. (-)	Stort neg.	Middels neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
24	Figvedheia	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Middels neg.	Middels til stor neg. (-/-)	Intet	Ubetydelig (0)
25	Åsland	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
26	Osli	Liten	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
27	Helgeland	Liten	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
28	Buggeland	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
29	Fagrafjell	Stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/-)	Stort neg.	Meget stor neg. (---)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/-)
30	Nordre Kalberg	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/-)	Intet	Ubetydelig (0)
31-42	Flere	Flere	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
Samlet konsekvensvurdering			Stor negativ konsekvens (---)		Stor negativ konsekvens (---)		Middels negativ konsekvens (-/-)	

Tabell 3-21 Forts. Tabell 3-20: Omfang og konsekvens for kulturmiljø 420 kV Seldalsheia - Helgeland

Kulturmiljø		Verdi	Alternativ 3.X og X.2		Alternativ 4.X og X.1		Alternativ 4.X og X.2	
			Omfang	Konsekvens	Omfang	Konsekvens	Omfang	Konsekvens
1	Kråkedal	Stor	Lite neg.	Middels neg. (-)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
2	Hetland Nordre	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Middels	Middels neg. (-)	Middels	Middels neg. (-)
3	Hetland store	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Middels	Stor neg. (---)	Middels	Stor neg. (---)
4	Hetland Litle	Middels til stor	Middels neg.	Middels neg. (-)	Lite til middels neg.	Middels neg. (-)	Lite til middels neg.	Middels neg. (-)

5	Sporaland	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--) (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
6	Leigvom	Stor	Middels neg.	Stor neg. (---)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
7	Skruss-Eikjeland	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
8	Kråkberget øst	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
9	Kråkeberget Vest	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
10	Åreskjold	Middels	Middels neg.	Middels neg. (--)	Stort neg.	Middels til stor neg. (--/---)	Stort neg.	Middels til stor neg. (--/---)
11	Ur-Eikjeland	Middels	Middels neg.	Middels neg. (--)	Middels neg.	Middels neg. (--)	Middels neg.	Middels neg. (--)
12	Skålabrotet	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
13	Kolfjellet	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (----)	Stort neg.	Meget stor neg. (----)	Stort neg.	Meget stor neg. (----)
14	Haraberget	Liten	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
15	Tjessem	Middels	Middels neg.	Middels neg. (--)	Middels neg.	Middels neg. (--)	Middels neg.	Middels neg. (--)
16	Selshammar	Middels	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
17	Espelend	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)
18	Myklabost	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
19	Bråstein Øst	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (----)	Stort neg.	Meget stor neg. (----)	Stort neg.	Meget stor neg. (----)
20	Bråstein Vest	Stor	Lite neg.	Middels neg. (--)	Stort neg.	Meget stor neg. (----)	Lite neg.	Middels neg. (--)
21	Gilje	Middels	Stort neg.	Middels til stort neg. (--/---)	Lite neg.	Liten neg. (-)	Stort neg.	Middels til stort neg. (--/---)

22	Figgjo	Middels til stor	Stort neg.	Stor neg. (---)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Stort neg.	Stor neg. (---)
23	Ålgårdbanen	Middels	Stort neg.	Middels til stor neg. (--/---)	Lite neg.	Liten neg. (-)	Stort neg.	Middels til stor neg. (--/---)
24	Figvedheia	Stor	Middels neg.	Middels til stor neg. (--/---)	Intet	Ubetydelig (0)	Middels neg.	Middels til stor neg. (--/---)
25	Åsland	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
26	Osli	Liten	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
27	Helgaland	Liten	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
28	Buggeland	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
29	Fagrafjell	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (----)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Stort neg.	Meget stor neg. (----)
30	Nordre Kalberg	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Intet	Ubetydelig (0)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)
31	Søre Kalberg	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
32-44	Flere	Flere	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
Samlet konsekvensvurdering			Stor negativ konsekvens (---)		Middels negativ konsekvens (--)		Middels til stor negativ konsekvens (--/---)	

Tabell 3-22 Forts. Tabell 3-20: Omfang og konsekvens for kulturmiljø 420 kV Seldalsheia - Helgaland

Kulturmiljø		Verdi	Alternativ 5.X og X.1		Alternativ 5.X og X.2	
			Omfang	Konsekvens	Omfang	Konsekvens
1	Kråkedal	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
2	Hetland Nordre	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
3	Hetland store	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
4	Hetland Litle	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
5	Sporaland	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)

6	Leigvom	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
7	Skruss-Eikjeland	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
8	Kråkberget øst	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
9	Kråkeberget Vest	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
10	Åreskjold	Middels	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
11	Ur-Eikjeland	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
12	Skålabrotet	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
13	Kolfjellet	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (----)	Stort neg.	Meget stor neg. (----)
14	Haraberget	Liten	Stort neg.	Liten neg. (-)	Stort neg.	Liten neg. (-)
15	Tjessem	Middels	Middels neg.	Middels neg. (--)	Middels neg.	Middels neg. (--)
16	Selshammar	Middels	Liten neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
17	Espeland	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Lite neg.	Lite til middels neg. (-/--)
18	Myklabost	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
19	Bråstein Øst	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (----)	Stort neg.	Meget stor neg. (----)
20	Bråstein Vest	Stor	Stort neg.	Meget stor neg. (----)	Lite neg.	Middels neg. (--)
21	Gilje	Middels	Lite neg.	Liten neg. (-)	Stort neg.	Middels til stor neg. (--/---)
22	Figgjo	Middels til stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Stort neg.	Stor neg. (---)
23	Ålgårdbanen	Middels	Liten neg.	Liten neg. (-)	Stort neg.	Middels til stor neg. (--/---)
24	Figvedheia	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	Middels neg.	Middels til stor neg. (--/---)
25	Åsland	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
26	Oslie	Liten	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
27	Helgaland	Liten	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
28	Buggeland	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
29	Fagrafjell	Stor	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)	Stort neg.	Meget stor neg. (----)
30	Nordre Kalberg	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Lite neg.	Liten til middels neg. (-/--)
31	Søre Kalberg	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)
32-41	Flere	Flere	Intet	Ubetydelig (0)	Intet	Ubetydelig (0)

42	Dyranut	Middels	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
43	Seldal	Liten	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
44	Svihus	Liten	Lite neg.	Liten neg. (-)	Lite neg.	Liten neg. (-)
Samlet konsekvensvurdering			Middels negativ (-)		Middels negativ (-)	

Seldalsheia – Helgaland (via 2.X og X.1)

Alternativet tilsvarende 2.X fram til området ved Espeland og gir tilsvarende omfang som ovenfor omtalte fram til Espeland. Deretter følger den tilsvarende trasé som ES langs sørsiden av Bråsteinsvatnet og bort til Bråsteinsåsen, X.1. Herfra krysser traséen sti over åsen og runder deretter vestsiden (langs fjellfoten) og går inn til Helgaland transformatorstasjon. Lengden på traséen innenfor delområdet er ca. 850 m.

Kraftledningstraséen berører 20 kulturmiljø i ulike grad og er i direkte konflikt med fem kulturmiljø, KM 1 Kråkberget, KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst og KM 20 Bråstein Vest alle med stor verdi samt KM 12 Skålabrotet med middels verdi.

Traséen har meget stor negativ konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst og KM 20 Bråstein Vest. Den går også nær KM 6 Leigvorn og KM 9 Kråkeberget Vest og er vurdert til å ha stor negativ konsekvens (---) for kulturmiljøene. For KM 12 Skålabrotet har traséen middels til stor negativ (--/---) konsekvens.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å ha stor verdi, ledningstraséen har middels negativt omfang og får **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Helgaland (via 2.X og X.2)

Alternativet gir tilsvarende omfang som ovenfor omtalte fram til Espeland. Derfra følger traséen samme trasé som T-E 1 (300 kV) fram til nordsiden av Åslandnuten, hvorfra den dreier nordover og krysser Figgjo over Møgedalshølen langs eksisterende 300 kV ledning. Nord for dette går ledningen videre forbi vestsiden av Bråsteinsåsen (fjellfoten) og til Helgaland transformatorstasjon.

Kraftledningstraséen berører 22 kulturmiljø og er i direkte konflikt med åtte kulturmiljø, KM 1 Kråkberget, KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst og KM 29 Fagrafjell alle med stor verdi, KM 22 Figgjoelva med middels til stor verdi, KM 12 Skålabrotet, KM 21 Gilje og KM 23 Ålgårdbanen med middels verdi.

Traséen har meget stor konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst og KM 29 Fagrafjell og stor negativ (---) konsekvens for KM 6 Leigvorn, KM 9 Kråkeberget Vest og KM 22 Figgjo.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å ha middels til stor verdi, ledningstraséen middels til stort negativt omfang og får **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

Av de to alternativene via 2.X og X.1 og via 2.X og X.2 er 2.X og X.1 vurdert som best da den krysser færre kulturmiljø med stor verdi enn 2.X og X.2.

Seldalsheia – Helgaland (via 3.X og X.1)

Alternativet tilsvarende 3.X fram til Espeland, deretter X.1 som omtalt over.

Kraftledningstraséen via 3.X og X.1 berører 19 kulturmiljø i ulik grad og er i direkte konflikt med fire kulturmiljø KM 1 Kråkeberget, KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst og KM 20 Bråstein Vest alle med stor verdi.

Traséen har meget stor negativ konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst og KM 20 Bråstein Vest. I tillegg har strekningen stor negativ konsekvens (---) KM 6 Leigvorn da kulturmiljøet ligger nær ledningstraséen.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å ha middels til stor verdi, ledningstraséen har middels negativt omfang og **middels negativ konsekvens (--)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Helgaland (via 3.X og X.2)

Alternativet tilsvarer 3.X fram til Espeland, deretter X.2 som omtalt over.

Kraftledningstraséen via 3.X og 2.X berører 21 kulturmiljø i ulik grad og er i direkte konflikt med seks kulturmiljø, KM 1 Kråkberget, KM 13 Kolfjellet og KM 29 Fagrafjell alle med stor verdi, KM 22 Figgjo med middels til stor verdi, KM 21 Gilje og KM 23 Ålgårdbanen med middels verdi.

Traséen har meget stor konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst og KM 29 Fagrafjell og stor negativ konsekvens (---) for KM 6 Leigvold da kulturmiljøet ligger nær ledningstraséen.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å ha middel til stor verdi og ledningstraséen har middels til stort negativt omfang og **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Helgaland (via 4.X og X.1)

Alternativet tilsvarer 4.X fram til Espeland, deretter X.1 som omtalt over.

Kraftledningstraséen berører 17 kulturmiljø i ulik grad og er i direkte konflikt med fire kulturmiljø, KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst og KM 20 Bråstein Vest alle med stor verdi og KM 10 Åreskjold med middels verdi.

Traséen har meget stor konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst og KM 20 Bråstein Vest og middels til stor konsekvens (--/---) for KM 10 Åreskjold. I tillegg har strekningen stor negativ konsekvens (---) for KM 3 Hetland Store da kulturmiljøet ligger nær ledningstraséen.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å ha middels til stor verdi, ledningstraséen har middels negativt omfang og **middels negativ konsekvens (--)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Helgaland (via 4.X og X.2)

Alternativet tilsvarer 4.X fram til Espeland, deretter X.2 som omtalt over.

Kraftledningstraséen berører 19 kulturmiljø i ulik grad og er i direkte konflikt med sju kulturmiljø, KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst og KM 29 Fagrafjell med stor verdi, KM 22 Figgjo med middels til stor verdi, KM 21 Gilje, KM 23 Ålgårdbanen og KM 10 Åreskjold med middels verdi

Traséen har meget stor konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst, KM 29 Fagrafjell og stor negativ konsekvens (---) for KM 3 Hetland Store og KM 22 Figgjo.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å få ha middels til stor verdi, ledningstraséen har middels til stort negativt omfang og **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Helgaland (via 5.X og X.1)

Alternativet tilsvarer 5.X fram til Espeland, deretter X.1 som omtalt over.

Kraftledningstraséen berører 16 kulturmiljø i ulik grad og er i direkte konflikt med fire kulturmiljø, KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst, KM 20 Bråstein Vest alle med stor verdi og KM 14 Haraberget med liten verdi.

Traséen har meget stor konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst og KM 20 Bråstein Vest.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å ha middels verdi, ledningstraséen har liten til middels negativt omfang og **liten til middels negativ konsekvens (-/--)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Helgaland (via 5.X og X.2)

Alternativet tilsvarer 5.X fram til Espeland, deretter X.2 som omtalt over.

Kraftledningstraséen berører 18 kulturmiljø i ulik grad og er i direkte konflikt med sju kulturmiljø, KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst, KM 29 Fagrafjell med stor verdi, KM 22 Figgjo med middels til stor verdi og KM 21 Gilje, KM 23 Ålgårdbanen begge med middels verdi og KM 14 Haraberget med liten verdi.

Traséen har meget stor konsekvens (----) for KM 13 Kolfjellet, KM 19 Bråstein Øst, KM 29 Fagrafjell og stor negativ konsekvens (---) for KM 22 Figgjo.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséen er samlet vurdert til å ha middels verdi, ledningstraséen har liten til middels negativt omfang og **liten til middels negativ konsekvens (-/-)** for kulturminner og kulturmiljø.

Av de to alternativene via 5.X og X.1 og via 5.X og X.2 er 5.X og X.1 vurdert som best da den krysser færre kulturmiljø med stor verdi enn 5.X og X.2.

Oppsummering og konsekvensvurdering

Basert på delområdenes verdi og vurderingen av de enkelte alternativenes omfang er det vurdert at alternativ 5.X og X.1 gir minst negativ konsekvens med **liten til middels negativ konsekvens (-/--)** mens alternativ 2.X og 2.X gir størst negativ konsekvens med **stor negativ konsekvens (---)**.

3.4.8 Omlegging 300 kV Helgaland

Omlegging av 300 kV medfører ny trasé fra Tonstadledningen til Helgaland (T-H) og videre ut mot Stokkeland (H-S 1). På samme måte omlegges Kjellandledningen via Helgaland transformatorstasjon (K-H) og videre mot Stokkeland (H-S 2). Begge ledningene går tilnærmet parallelt fra Figgjo og inn til Helgaland og ut fra Helgaland forbi Helgalandsfjellet. Eksisterende 300 kV ledninger øst for ny ledning blir sanert.

Ledningstraséene berører ti kulturmiljø i et landskap med flere fornminner, mange med stor verdi. Se Tabell 3-23 som oppsummerer omfang og konsekvens for de enkelte kulturmiljø.

Tabell 3-23 Omfang og konsekvens kulturmiljø omlegging 300 kV Helgaland

Kulturmiljø		Verdi	T-H, H-S 1, K- H, H-S 2	
			Omfang	Konsekvens
1-19	Flere	Flere	Intet	Ubetydelig (0)
20	Bråstein Vest	Stor	Middels neg.	Stor neg (---)
21	Gilje	Middels	Intet	Ubetydelig (0)
22	Figgjo	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)
23	Ålgårdbanen	Middels	Intet	Ubetydelig (0)
26	Osli	Liten	Lite neg.	Liten neg. (-)
27	Helgaland	Liten	Middels neg.	Liten neg. (-)
28	Buggeland	Middels	Liten neg.	Liten neg. (-)

29	Fagrafjell	Stor	Liten til middels neg.	Middels neg. (--)
30	Nordre Kalberg	Middels til stor	Intet	Ubetydelig (0)
32	Foss-Eikeland	Liten	Lite positivt	Liten positivt (+)
31, 33-42	Flere	Flere	Intet	Ubetydelig (0)
Samlet konsekvensvurdering			Liten negativ konsekvens (-)	

Traséen er i direkte konflikt med kulturmiljø KM 29 Fagrafjell med stor verdi og KM 22 Figgjo med middels til stor verdi og KM 23 Ålgårdbanen med middels verdi. Her blir en strekning av eksisterende ledning sanert og nye ledninger har derfor intet omfang og konsekvensen er ubetydelig (0). Delstrekningen K-H blir koblet på eksisterende ledning i KM 29 Fagrafjell, nær et automatisk freda kulturminne. Visuelt er endringen ubetydelig.

Kulturmiljøene som blir berørt av ledningstraséene er samlet vurdert til å ha middels til stor verdi, ledningstraséen har lite negativt omfang og får **liten negativ konsekvens (-)** for kulturminner og kulturmiljø.

3.4.9 Helgaland transformatorstasjon

Det er ingen kjente kulturminner og kulturmiljø innenfor tiltaksområdet til selve stasjonen. Det er registrert en lokalitet med LIDAR. Visuelt vil stasjonen i liten til ubetydelig grad virke inn på kjente kulturminner og kulturmiljø da den ligger mellom Bråsteinsnuten og Helgalandsfjellet. For selve stasjonen er det intet omfang og dermed **ubetydelig konsekvens (0)**.

Adkomstveien til stasjonen berører KM 32 Foss-Eikeland med liten verdi og ligger også nær KM 22 Figgjo med middels til stor verdi og KM 23 Ålgårdbanen med middels verdi. Vegen får stort til middels negativt omfang for kulturmiljøene. Sammenholdt med kulturmiljøenes verdi får vegen **liten til middels konsekvens (-/--)**.

Stasjonen er samlet vurdert til å få **liten negativ konsekvens (-)** for kulturminner og kulturmiljø.

3.4.10 Samlet konsekvensvurdering Helgaland

Det er innføring av kraftledningene som gir størst negativ konsekvens for alternativet Seldalsheia – Helgaland.

Selve Helgaland stasjonen er vurdert til å gi **liten negativ konsekvens (-)**.

Størst negativ konsekvens for ny 420 kV til Helgaland gir alternativ 2.X og X.2 med **stor negativ konsekvens (---)**, minst negativ konsekvens gir alternativ 5.X og X.1 **middels negativ konsekvens (--)**.

Omlegging av 300 kV Tonstad- og Kjellandledningen via Helgaland gir **liten negativ konsekvens (-)**.

Samlet gir beste innføringsalternativ 5.X og X.1 for ny 420 kV til Helgaland sammen med omlegging av 300 kV og Helgaland stasjon **liten til middels negativ konsekvens (-/--)**.

Samlet gir dårligste innføringsalternativ 2.X og X.2 for ny 420 kV til Helgaland sammen med omlegging av 300 kV og Helgaland stasjon **middels til stor negativ konsekvens (--/---)**.

3.4.11 420 kV Seldalsheia – Fagrafjell

Til ny transformatorstasjon på Fagrafjell vurderes de samme fire alternative innføringer av ny 420 kV kraftledningstrasé som for Espeland og Helgaland, med en variant av X.2 som går mot vest til Fagrafjell i stedet for inn til Helgaland. Vurderingen som gjelder disse strekningene er derfor lik. Det er utarbeidet visualiseringer av 3.X, 4.X og 5.X ved Skjelbreitjørna (se Vedlegg 2-1, nr. 1) og for X.1 og X.2 fra Bråsteinsåsen

(4). Visualiseringen ved Skjelbreitjørna (1) er mot sørøst og omfatter KM 4, 10 og 11. Visualiseringen fra Bråseinsåsen (4) av X.1 og X.2 er mot sørøst og omfatter KM 19, 20, 21, 22 og 23.

Her omtales kun omfanget av strekningen lengst vest inn til Fagrafjell. Denne strekning har stort negativ omfang for KM 29 Fagrafjellet og sammenholdt med stor verdi blir konsekvensen **meget stor negativ (----)**. Strekningen er lik for alle alternativ. På bakgrunn av dette blir konsekvensene:

2.X – X.2: Ledningstraséen er samlet vurdert til å få **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

3.X – X.2: Ledningstraséen er samlet vurdert til å få **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

4.X – X.2: Ledningstraséen er samlet vurdert til å få **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

5.X – X.2: Ledningstraséen er samlet vurdert til å få **liten til middels negativ konsekvens (-/--)** for kulturminner og kulturmiljø.

Samlet er det vurdert at alternativ 2.X – X.2 medfører størst negativ konsekvens med **stor negativ konsekvens (---)** mens alternativ 5.X – X.2 medfører minst negativ konsekvens med **liten til middels negativ konsekvens (-/--)** for kulturminner og kulturmiljø.

3.4.12 Omlegging 300 kV Fagrafjell

Omlegging av 300 kV ledning for Fagrafjell består av to strekk fra eksisterende ledning inn til Fagrafjellet, Tonstad – Stokkeland via T-F og F-S1 og Kjelland – Stokkeland via K-F og F-S 2. Omleggingen forutsetter at deler av eksisterende ledninger skal saneres. Alternativet vil påvirke fem kulturmiljø. Ledningstraséene krysser KM 29 Fagrafjell med stor verdi flere steder og gir stort negativt omfang og **meget stor negativ konsekvens (----)**. Ledningen får ubetydelig konsekvens for KM 22 Figgjo, KM 23 Ålgårdbanen og KM 30 nordre Kalberg på grunn av sanering av eksisterende ledning. For KM 21 Gilja får alternativet liten positiv konsekvens.

Konsekvensen er samlet vurdert til å være **stor negativ (---)**.

3.4.13 Fagrafjell transformatorstasjon

Fagrafjell transformatorstasjon er lokalisert i et område med store kulturminneverdier. Den er i direkte konflikt med et kulturmiljø, KM 29 Fagrafjell med stor verdi. Omfanget vurderes som stort negativt. Alternativ adkomstveg fra sør vil unngå direkte konflikt med automatisk freda kultminner, men vil ligge innenfor KM 31 Søre Kalberg.

Fagrafjell kulturmiljø har stor verdi, omkringliggende kulturmiljø har middels til stor verdi og omfanget er vurdert som stort negativt. Konsekvensen av Fagrafjell transformatorstasjon er samlet vurdert som **meget stor negativ (----)**.

3.4.14 Samlet konsekvensvurdering Fagrafjell

Fagrafjell er den av transformatorstasjonene som medfører størst negativ konsekvensgrad for kulturminner og kulturmiljø med **meget stor negativ konsekvens (----)**.

Omlegging av 300 kV Tonstad- og Kjellandleddningen gir **stor negativ konsekvens (---)**.

Samlet gir beste innføringsalternativ 5.X – X.2 for ny 420 kV til Fagrafjell sammen med omlegging av 300 kV og Fagrafjell stasjon **stor negativ konsekvens (---)**.

Samlet gir dårligste innføringsalternativet 2.X – X.2 for ny 420 kV til Fagrafjell sammen med omlegging av 300 kV og Fagrafjell stasjon **stor til meget stor negativ konsekvens (---/----)**.

3.4.15 420 kV Seldalsheia – Bogafjell fjellhall

Det foreligger åtte alternativer for ny 420 kV ledning på strekningen. Alternativene tilsvarer alternativene for ny 420 kV Seldalsheia-Helgaland med unntak av en kort tilleggsstrekning mellom Helgaland til foten av Bogafjell der muffeanlegget er planlagt. Denne strekningen er tilsvarende for alle åtte varianter, og omfanget omtales derfor kun for denne.

Det er utarbeidet visualiseringer av 3.X, 4.X og 5.X ved Skjelbreitjørna (se Vedlegg 2-1, nr. 1) og for X.1 og X.2 fra Bråsteinsåsen (nr. 4). Visualiseringen ved Skjelbreitjørna (1) er mot sørøst og omfatter KM 4, 10 og 11. Visualiseringen fra Bråseinsåsen (4) er mot sørøst og omfatter KM 19, 20, 21, 22 og 23.

KM 20 Bråstein Vest ligger i nærføringssonen til ledningstraséen og ledningstraseén er vurdert å gi middels til stort negativt omfang. Konsekvensen er **stor negativ (---)**.

Seldalsheia – Bogafjell fjellhall (via 2.X og X.1)

Ledningstraséen får samlet **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Bogafjell fjellhall (via 2.X og X.2)

Ledningstraséen får samlet **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Bogafjell fjellhall (via 3.X og X.1)

Ledningstraséen får samlet **middels negativ konsekvens (--)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Bogafjell fjellhall (via 3.X og X.2)

Ledningstraséen får samlet **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Bogafjell fjellhall (via 4.X og X.1)

Ledningstraséen får samlet **middels negativ konsekvens (--)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Bogafjell fjellhall (via 4.X og X.2)

Ledningstraséen får samlet **stor negativ konsekvens (---)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Bogafjell fjellhall (via 5.X og X.1)

Ledningstraséen får samlet **liten til middels negativ konsekvens (-/--)** for kulturminner og kulturmiljø.

Seldalsheia – Bogafjell fjellhall (via 5.X og X.2)

Ledningstraséen får samlet **liten til middels negativ konsekvens (-/--)** for kulturminner og kulturmiljø.

Oppsummering og konsekvensvurdering

Basert på delområdenes verdi og vurderingen av de enkelte alternativenes omfang er det vurdert at alternativ 5.X og X.1 gir minst negativ konsekvens med **liten til middels negativ konsekvens (-/--)** mens alternativ 2.X og 2.X gir størst negativ konsekvens med **stor negativ konsekvens (---)**.

3.4.16 Omlegging 300 kV Bogafjell fjellhall

Det blir kun en kort omlegging av kraftledninga på strekningen Tonstad – Stokkeland via T-B og B-S 1 og for Kjelland – Stokkeland via K-B og B-S 2. Eksisterende ledninger på strekningen skal saneres og omleggingen berører ingen kjente kulturminner eller kulturmiljø.

Omlegging av 300 kV er vurdert til å ha intet omfang kulturminner og kulturmiljø og får **ubetydelig konsekvens (0)** for kulturminner og kulturmiljø.

3.4.17 Bogafjell fjellhall transformatorstasjon

Transformatoranlegget til Bogafjell legges i fjell. Det må imidlertid etableres et utendørs muffeanlegg som er lokalisert ved foten av Bogafjellet nær KM 28 Buggeland med middels verdi og KM 27 Helgaland med liten verdi. Det kommer i tillegg to tunnelpåhugg i nordvest mellom KM 33 Stokkaland og KM 34 Vagle begge med middels til stor verdi. Ingen av tiltakene er i direkte konflikt med noen kulturmiljø, det er den visuelle påvirkningen som må vurderes her. Det er vurdert at stasjonen vil få lite til middels negativt omfang for kulturmiljøene.

Omfang sammenholdt med verdiene er konsekvensen for kulturminner og kulturmiljø av Bogafjellet stasjon vurdert til **liten til middels negativ (-/--)**.

3.4.18 Samlet konsekvensvurdering Bogafjell fjellhall transformatorstasjon

Bogafjellet transformatorstasjonen medfører **liten til middels negativ (-/--)** konsekvens for kulturminner og kulturmiljø.

Innføring av 420 kV til Bogafjell stasjon gir alternativ 5.X og X.1 gir minst negativ konsekvens med **liten til middels negativ konsekvens (-/--)** mens alternativ 2.X og 2.X gir størst negativ konsekvens med **stor negativ konsekvens (---)**.

Omlegging av 300 kV Tonstad- og Kjellandledningen gir **ubetydelig konsekvens (0)**.

Samlet gir beste innføringsalternativet 5.X – X.1 for ny 420 kV til Bogafjell sammen med omlegging av 300 kV og Bogafjellet stasjon **liten til middels negativ konsekvens (-/--)** for kulturminner og kulturmiljø.

Samlet gir dårligste innføringsalternativet 2.X – X.2 for ny 420 kV til Bogafjell sammen med omlegging av 300 kV og Bogafjell stasjon **middels til stor negativ konsekvens (--/---)** for kulturminner og kulturmiljø.

3.5 Oppsummering og rangering

Se Tabell 3-24, Tabell 3-25, Tabell 3-26 og Tabell 3-27 for oppsummering og rangering av de ulike alternativene på de fire transformatorstasjonslokalitetene.

Tabell 3-24. Konsekvensgrad og rangering av ny 420 kV, omlegging av 300 kV og utbygging av ny transformatorstasjon for Seldalsheia – Espeland.

SELDALSHEIA - ESPELAND						
Traséalternativ	Konsekvens ny 420 kV	Konsekvens omlegging 300 kV Tonstad- og Kjellandledninger	Konsekvens Espeland transformatorstasjon	Samlet konsekvens	R	Kommentar
2.X (og 2.X.b)	Stor negativ (---)	Stor negativ (---)	Liten til middels negativ (-/--)	Stor negativ (---)	4	Berører 29 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Fagrafjell og Bråstein og Limavtanet. Stor negativ konsekvens for kulturmiljø ved Skjelbreitjørna. Samme konsekvens for både 2.X og 2.X.b.
3.X	Middels negativ (--)	Stor negativ (---)	Liten til middels negativ (-/--)	Middels til stor negativ (--/---)	3	Berører 28 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Fagrafjell, Bråstein og Limavatnet. Stor negativ konsekvens for KM 6 Leigvom.
4.X	Middels negativ (--)	Stor negativ (---)	Liten til middels negativ (-/--)	Middels til stort negativ (--/---)	2	Berører 26 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Fagrafjell og Bråstein og Limavatnet. Stor negativ konsekvens for KM 3 Hetland Store.
5.X	Liten negativ (-)	Stor negativ (---)	Liten til middels negativ (-/--)	Middels negativ (--)	1	Berører 24 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Fagrafjell og Bråstein og Limavatnet.

Tabell 3-25. Konsekvensgrad og rangering av ny 420 kV, omlegging av 300 kV og utbygging av ny transformatorstasjon for Seldalsheia – Helgaland

SELDALSHEIA - HELGALAND						
Traséalternativ	Konsekvens ny 420 kV	Konsekvens omlegging 300 kV Tonstad- og Kjellandledninger	Konsekvens Helgaland transformatorstasjon	Samlet konsekvens	R	Kommentar
2.X og X.1	Stor negativ (---)	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	Middels til stor negativ (--/---)	6	Berører 22 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens ved Skjelbreitjørna, kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein. Samme konsekvens for 2.X.b.
2.X og X.2	Stor negativ (---)	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	Middels til stor negativ (--/---)	8	Berører 23 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø ved Skjelbreitjørna, kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell. Samme konsekvens for 2.X.b.
3.X og X.1	Middels negativ (--)	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	Middels negativ (--)	4	Berører 21 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein.
3.X og X.2	Stor negativ (---)	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	Middels til stor negativ (--/---)	7	Berører 23 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.
4.X og X.1	Middels negativ (--)	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	Middels negativ (--)	3	Berører 19 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein.
4.X og X.2	Stor negativ (---)	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	Middels til stor negativ (--/---)	5	Berører 21 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.
5.X og X.1	Liten til middels negativ (-/--)	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	Liten til middels negativ (-/--)	1	Berører 18 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein.
5.X og X.2	Liten til middels negativ (-/--)	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	Liten til middels negativ (-/--)	2	Berører 20 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.

Tabell 3-26. Konsekvensgrad og rangering av ny 420 kV, omlegging av 300 kV og utbygging av ny transformatorstasjon for Seldalsheia – Fagrafjell.

SELDALSHEIA – FAGRAFJELL						
Traséalternativ	Konsekvens ny 420 kV	Konsekvens omlegging 300 kV Tonstad- og Kjellandledninger	Konsekvens Fagrafjell transformatorstasjon	Samlet konsekvens	R	Kommentar
2.X og X.2	Stor negativ (---)	Stor negativ (---)	Meget stor negativ (----)	Stor til meget stor negativ (---/----)	4	Berører 21 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø ved Skjelbreitjørna, på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.
3.X og X.2	Stor negativ (---)	Stor negativ (---)	Meget stor negativ (----)	Stor til meget stor negativ (---/----)	3	Berører 21 kulturmiljø. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.
4.X og X.2	Stor negativ (---)	Stor negativ (---)	Meget stor negativ (----)	Stor til meget stor negativ (---/----)	2	Berører 19 kulturmiljø. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.
5.X og X.2	Liten til middels negativ (-/--)	Stor negativ (---)	Meget stor negativ (----)	Stor negativ (---)	1	Berører 18 kulturmiljø. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.

Tabell 3-27. Konsekvensgrad og rangering av ny 420 kV, omlegging av 300 kV og utbygging av ny transformatorstasjon for Seldalsheia – Bogafjell fjellhall.

SELDALSHEIA – BOGAFJELL FJELLHALL						
Traséalternativ	Konsekvens ny 420 kV	Konsekvens omlegging 300 kV Tonstad- og Kjellandledninger	Konsekvens Bogafjell fjellhall transformatorstasjon	Samlet konsekvens	R	Kommentar
2.X og X.1	Stor negativ (---)	Ubetydelig (0)	Liten til middels negativ (-/--)	Middels til stor negativ (---/---)	6	Berører 20 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens ved Skjelbreitjørna, kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein. Samme konsekvens for 2.X.b.
2.X og X.2	Stor negativ (---)	Ubetydelig (0)	Liten til middels negativ (-/--)	Middels til stor negativ (---/---)	8	Berører 21 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø ved Skjelbreitjørna, kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell. Samme konsekvens for 2.X.b.
3.X og X.1	Middels negativ (--)	Ubetydelig (0)	Liten til middels negativ (-/--)	Middels negativ (--)	4	Berører 19 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein.

3.X og X.2	Stor negativ (---)	Ubetydelig (0)	Liten til middels negativ (-/--)	Middels til stor negativ (--/---)	7	Berører 21 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.
4.X og X.1	Middels negativ (--)	Ubetydelig (0)	Liten til middels negativ (-/--)	Middels negativ (-)	3	Berører 17 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein.
4.X og X.2	Stor negativ (---)	Ubetydelig (0)	Liten til middels negativ (-/--)	Middels til stor negativ (--/---)	5	Berører 19 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.
5.X og X.1	Liten til middels negativ (-/--)	Ubetydelig (0)	Liten til middels negativ (-/--)	Liten til middels negativ (-/--)	1	Berører 16 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein.
5.X og X.2	Liten til middels negativ (-/--)	Ubetydelig (0)	Liten til middels negativ (-/--)	Liten til middels negativ (-/--)	2	Berører 18 kulturmiljø negativt. Meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.

Samlet vurdert er dårligste linjeinnføring for ny 420 kV ledning alternativ 2.X og X.2 som gir **stor negativ konsekvens (---)**. Alternativet berører 21 kulturmiljø negativt. Innebærer blant annet meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø ved Skjelbreitjørna, kulturmiljø på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.

Samlet vurdert er beste alternative linjeinnføring for 420 kV ledning er alternativ 5.X. og X.1 som gir **liten til middels negativ konsekvens (-/--)**. Berører 16 kulturmiljø negativt. Innebærer meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein.

Størst negative stasjons plassering er Fagrafjell med **meget stor negativ konsekvens (---)**. Fagrafjell stasjon er plassert i et område med mange automatisk freda kulturminner og er direkte konflikt med to automatisk freda kulturminner. Plassering av stasjonen gjør også at ledningsinnføringen får stor negativ konsekvens for kulturminner og kulturmiljø på Fagrafjell. Samlet vurdert er Helgeland vurdert som beste stasjons plassering med **liten negativ konsekvens (-)**.

Omlegging av Tonstadledning og Kjellandledning er ulik for de ulike alternative stasjonene. Omlegging til både Fagrafjell og Espeland stasjon får **stor negativ konsekvens (---)**. Mest negative omlegging av dagens 300 kV er til Espeland. For Espeland berører ledningsalternativene kulturmiljø både på Bråstein og Fagrafjell. For Fagrafjell er det kulturmiljøet på Fagrafjell som gir stor negativ konsekvens. Beste alternative omlegging er inn til Bogafjell som gir **ubetydelig konsekvens (0)**.

Samlet er det vurdert at det mest negative tiltaket utgjør Fagrafjell transformatorstasjon med innføringsalternativ 2.X – X.2 for ny 420 kV inkl. omlegging av 300 kV. Dette gir samlet **stor til meget stor negativ konsekvens (---/----)**. Berører 21 kulturmiljø negativt. Innebærer meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø ved Skjelbreitjørna, på Kolfjellet, Bråstein og Fagrafjell.

Samlet er det vurdert at det minst negative tiltaket utgjør Bogafjell fjellhall med innføringsalternativ 5.X og X.1 inkl. omlegging av 300 kV. Dette gir samlet **liten til middels negativ konsekvens (-/--)**. Berører 16 kulturmiljø negativt. Innebærer meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Kolfjellet og Bråstein. Alternativet er det som er berøre færrest kulturmiljø av alle alternativene og gir minst negativ konsekvens av ledningsalternativene.

3.6 Virkninger i anleggsfasen

Kraftledningen passerer over og like i nærheten av flere kulturminner og kulturmiljø. Anleggsaktivitet vil kunne skade og ødelegge disse. Sanering av eksisterende ledning hvor mastene står i automatisk freda kulturminner kan føre til skade på disse kulturminnene. På Fagrafjell skal en strekning av 300 kV midlertidig omlegges. Omlegging kan få konsekvenser for et automatisk freda kulturminne på Fagrafjell. Virkningen i anleggsfasen er vurdert til å være noe mindre enn i driftsfasen da ledning og master først i slutten av anleggsfasen vil være synlige.

3.7 Mulige avbøtende tiltak

Etablering av traséen bør unngå kryssing eller nærføring av kulturminner. Ledningen bør legges i god avstand til kjente kulturminner. Der hvor det ikke er mulig å endre kryssing i luftspenn bør mastepunkt legges i god avstand til kjente kulturminner. Det er flere steder lang traséen hvor ledningen krysser kjente automatisk freda kulturminner, her bør en vurdere å flytte eller endre traséen.

På enkelte steder vil sanering av eksisterende ledning hvor mastene står i automatisk freda kulturminner føre til skade på kulturminner og vil kreve en dispensasjon fra kulturminneloven. Det bør vurderes om fundamentering til master kan stå igjen slik at det ikke blir direkte skade på kulturminnet. Dette er det Rogaland fylkeskommune som vil vurdere ved søknad om tillatelse til inngrep i et automatisk freda kulturminne, jf. § 8, 1. ledd i kulturminneloven.

3.8 Potensialvurdering

Rogaland fylkeskommune har vurdert at alle ledningstraséene har svært høyt potensiale for funn av automatisk freda kulturminner og at arkeologiske registreringer bør skje før det blir gitt konsesjon. Med unntak av der hvor ledningen går i høyere fjellparti og i områder med moderne inngrep er alle tiltaksområdene vurdert til å ha særlig stort potensiale for funn av automatisk freda kulturminner.

3.9 Oppfølgende undersøkelser

I forbindelse med konsesjonssaken, vil tiltak bli vurdert opp mot § 9 i kulturminneloven, og arkeologiske registreringer eventuelt bli gjennomført. Dersom en planlagt utbygging kommer i konflikt med automatisk fredete kulturminner må planen justeres/endres, eller det må søkes dispensasjon fra kulturminneloven, jf. § 8, 1. ledd. Det er Riksantikvaren som er rette dispensasjonsmyndighet. Ved en eventuell dispensasjon stiller kulturminneloven vilkår, jf. § 10, at tiltakshaver dekker utgiftene til nødvendige arkeologiske undersøkelser for å sikre kunnskapsverdien.

4 REFERANSELISTE

Litteratur

Berg, E. 1996. Estetikk, landskap og kraftledninger. Kraft og miljø nr. 22.

Christensen Lie, Arne 1982: Spadens, plogens og traktorens landskap. Kulturminner i Bjerkreimvassdraget. Rogaland. Verneplan for vassdrag 10 års vernede vassdrag. Riksantikvarens rapporter 1.

Direktoratet for naturforvaltning. 2013. Faggrunnlag for kystlynghei. 70 s.

Gjesdal kommune 2012. Kulturminner i Gjesdal Kulturminneplan for Gjesdal kommune 2012-2020. <http://gjesdalkultur.no/produkt/kulturminneplan-gjesdal-kommune/>.

Faggrunnlag for kystlynghei. Direktoratet for Naturforvaltning.

http://www.miljodirektoratet.no/old/dirnat/multimedia/faggrunnlag_kystlynghei_feb_2013.pdf

Hartmann Eivind, Mangset Øistein, Reisegg Øyvind 1997: Neste stasjon. En guide til jernbanens arkitekturhistorie. Oslo

Hå kommune 2004. Kulturminnevernplan Hå kommune 2004-2016. <https://www.ha.no/Handlers/fh.ashx?Mid1=1067&Fillid=185>

Indrelid, Svein 2009: Arkeologiske undersøkelser i vassdrag. Faglig program for Sør-Norge. Oslo

Jernbaneverkets «Liste over fredete, vernede og verneverdige baner, miljøer og objekt i jernbanen». <http://www.jernbaneverket.no/contentassets/78de01ea59bd414fa37dcf5198278542/verneliste-nvp-per-april-2015.pdf>

Lillehammer 1994: Fra jeger til bonde – inntil 800 e.Kr. Aschehougs Norges historie. s. 84f.

Kystlyngheiene i Norge – Kunnskapsbeskrivelse av 23 referanseområder. Rapport M23-2013 Miljødirektoratet. <http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M23/M23.pdf>

Madsen, Sigv. Tschudi & Een de Amoriza, Silje. (2013, 29. desember). Svartedauden. I store norske leksikon. Hentet 7. januar 2015 fra <http://snl.no/svartedauden>.

Melheim L. «Tro og makt i graven». Lest 19.01.16 fra <http://www.norghistorie.no/bronsealder/religion-og-verdensbilder/0315-tro-og-makt-i-graven.html>

Middelalderen. (2013, 21. november). I store norske leksikon. Hentet 7. januar 2016 fra <http://snl.no/middelalderen>

Prescott, Christopher 2005: Bronsealder. I Norsk Arkeologisk Leksikon. s. 58-61. Oslo

Prescott, Christopher 2005: Neolitikum. I Norsk Arkeologisk Leksikon. s. 267-269. Oslo

Riksantikvaren 2003. Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar. Rettleiar. Oslo.

Rogaland fylkeskommune 2013: Vakre landskap i Rogaland.

Sandnes kommune 2005. Vel bevart i Sandnes? Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer i Sandnes 2005-2017

Sivle, Per. 2009: Ålgårds historie 1870-2007. Ålgård

Solberg, B. 2005: Gård og gårdsanlegg – Jernalder. I Norsk Arkeologisk Leksikon. s. 153-156. Oslo

Svendsen, J. I. Briner, J. P., Mangerud J. og Young N. E. 2015: Early break-up of the Norwegian Channel Ice Stream during the Last Glacial Maximum. I Quaternary Science Reviews s. 231-242

Time kommune 2008, Med fortid og nåtid – Inn i framtida. Kulturminneplan Time kommune 2008-2019.
<http://www.time.kommune.no/Handlers/fh.ashx?Mid1=13009&FilId=2133>

Databaser

Kulturminner i Sandnes <https://kulturminner.sandnes.kommune.no/index.asp>.

Riksantikvaren: Kulturminnebasen Askeladden og SEFRAK-registeret

Riksantikvaren NB - Nasjonale kulturhistorisk bymiljø <http://nb.ra.no/nb/by.jsf>

SEFRAK-registeret <http://www.temakart-rogaland.no/>

Temakart Rogaland <http://www.temakart-rogaland.no/>

Universitetenes gjenstandsdatabase <http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>

Vakre landskap I Rogaland: [http://www.rogfk.no/Vaare-tjenester/Regionalplan/Vakre-landskap-i-Rogaland/\(language\)/nor-NO](http://www.rogfk.no/Vaare-tjenester/Regionalplan/Vakre-landskap-i-Rogaland/(language)/nor-NO)

Ålgårds historie 1870-2007, Ålgård Rotary 2009

Personlige meddelelser

Guro Skjelstad Rogaland fylkeskommune, Spesialrådgiver Seksjon for kulturarv

Malin Kristin Aasbøe Rogaland fylkeskommune, Spesialrådgiver Seksjon for kulturarv

Vedlegg 2-1

Illustrasjoner kulturmiljø

Illustrasjonen er kun ment som eksempel på visuell effekt ledningstraséene kan gi. Avvik på masteplassering – og høyder kan forekomme.

2- Fra Limavatnets sørside, kulturminne

Multiconsult
Illustrasjon T-E

